శ్రీ

వర్ణమాలిక

గ్రంథకర్త

శ్రీ కె. రామచంద్రరావుగారు, ఎం. ఏ.

ద్వితీయః

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్ వారిచే

ప్రకటితము

1931

శ్రీ

వర్ణమాలిక

గ్రంథకర్త:

శ్రీ. కే. రామచంద్రన్‌గారు, ఎం. ఏ.

చెన్నపురి:

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులుఅండ్‌సన్స్ వారిచేఁ

ప్రకటితము.

1934

Printed by
V. VENKATESWARA SASTRULU
of V. RAMASWAMY SASTRULU & SONS
at the 'VAVILLA' PRESS,
Madras—1934.

తొలిమాట.

ఈపుస్తకములో వర్ణములు ఏఱి వ్రాసియున్నవి. నేర్చు వారభ్యసించుటకును అనుకరించుటకును ఏయేజాతివర్ణములు కావలెనో అవియేఱితీసి వ్రాసియున్నవి.

విద్యార్థులు సులభమగువర్ణముల నారంభించి క్రమ క్రమముగ కఠినమగువాని నభ్యసించునట్లు వర్ణములలో క్రమభంగము కొంచెమయినను లేక పొందుపఱచుటసాధ్యము కాదు. అదిగాక, అట్లుచేయుట యనవసరమని యీక్రింది కారణములచేఁ దెలియనగును.

వర్ణములలో చిల్లరతారతమ్యములుండినను, వాని యన్నింటిలోను జీవలక్షణమొక్కటే. విద్యార్థులగ్రహణశక్తి యందు తారతమ్యములున్నవనియును, ఇతరకారణములఁ బట్టియు భేదములేర్పడుచున్నవనియును, సంగీతవిద్యాగురువు లెఱిఁగినవారై యుండవలెనుగదా, యట్టికారణములఁ దెలిసి ఉపాధ్యాయులు సమయానుగుణముగ నిందునుండి వర్ణముల నేఱుకొనఁగలరు. ఈవిద్యలో గుణముప్రధానమేగాని, సంఖ్య ప్రధానముగాదు. వట్టిసంఖ్యమాత్రము నిరుపకారి, వృథా భారమేగాని మఱేమియు లేదు. కీర్తిశేషులయిన పట్నము సుబ్రహ్మణ్యయ్యగారు తమశిష్యులలో నొకనికి 80 వర్ణములు నేర్పిరనియును, అన్ని నేర్చియు నాతనికి స్వరజ్ఞానము కుదిరినది కాదనియును ప్రత్యక్షసాక్ష్యమువలన తెలియుచున్నది. ఇదియు నొకవింతయే.

ఈక్రిందివిషయములు గమనింపవలెను:—వర్ణములలో శృంగారరసమే ప్రధానమనియును, అందుచేత వానిసాహిత్య

మునకు గౌరవముండఁజాలదనియు నభిప్రాయపడువారు, హిందువుల చిత్తవృత్తియు మనోగతులలక్షణమును బాగుగ నెఱిఁగినవారుగారు. శృంగారరసమనఁగా ప్రియులప్రేమ రసము; ఇది భగవంతునియెడ పరిపూర్ణభక్తి కనుగుణమైన రసము. భగవంతునికి సర్వసృష్టియందునుంగల ప్రేమాతిశయ మునకు, నాయకునిప్రేమ యిహలోకమున నొకచిన్నమచ్చు. వాస్తవమగు ప్రేమలక్షణమెట్టిదన, నుత్కృష్టతమమగు నాత్మ న్యాసమును నిర్బంధించిపుచ్చుకొనునట్టిది. జీవాత్మపరమాత్మ లేకీభూతులై యుండుభావమే యిహమున నాయికానాయకులక విచ్ఛిన్నసమ్మేళనరూపమునఁ బ్రతిబింబించుచున్నది.

ఇట్లు వర్ణసాహిత్యమందలి వాస్తవతత్త్వముఁ దెలిపి నారము; ఇఁకవర్ణములు యథాశాస్త్రరచితములుగావున, వాని లక్షణగౌరవమును కొంతఁ దెలుపవలసియున్నది. కవితా వాణిని గణితముతోనో వ్యాకరణముతోనో యోజింపఁగల యనన్యసాధారణప్రతిభ హిందువులకుమాత్రమేయున్నది కాఁబోలు. పూర్వము బీజగణితమునే కావ్యముగ వ్రాసిరి; ఇటీవల గానలక్షణమునకుఁ గవితారసముఁగల్పించి వర్ణరూప మునఁ బ్రౌఢరచనఁ జేసిరి. కర్నాటకగానహృదయమే వర్ణ ములయందున్నది. కావున, నీపుస్తకమున నేఱితీసినవర్ణముల నన్నింటినిగాని, వానిలో నధికభాగముఁగాని, సాధనఁ జేసి, వానివిభాగముల పరస్పరసంబంధమును బాగుగబోధపఱచు కొనుట యత్యావశ్యకము గానవిద్యయందు ప్రవీణతకు వర్ణ రచనాశక్తియే ప్రధాననిదర్శనము.

వర్ణరచనయందు పాండిత్యముగల విద్వాంసునికి సాహిత్యరచనయందును ప్రావీణ్యముండవలెనను నిర్బంధము

లేదని చెప్పవలసినదే. సంగీతవిద్వాంసునికీపని యసాధ్యమయిన యెడ సాహిత్యజ్ఞానముగలవాఁడు తోడ్పడుటకుసిద్ధముగనే యున్నాఁడు. సాహిత్యప్రణేత కవి, స్వరరచన చేయునతఁడు గాయకుఁడు. కొన్ని సమయములలో గాయకుఁడే కవియునయి సాహిత్యరచనయుఁ జేయగలఁడు; అతనికవితయు శ్లాఘనీయ మయియుండును.

సంగీతమునకుండు ప్రాణములు మూఁడు, రాగము, భావము, తాళము; ఈమూఁడును వర్ణములలోమిళితమయి యుండురీతి యత్యుత్తమమయినది. వీనిలో లయయుఁ మాధుర్యమును ఏకకాలమునఁ జేరియుండును. వర్ణములనఁగా, నాట్యమునకనుగుణములయిన పాట లేగదాయనుకొనరాదు, కర్నాటక సంగీతపు జీవలక్షణములన్నియుఁ జేర్చి సృష్టియయిన గానరూపములు.

పదవర్ణములనియును తానవర్ణములనియును భేదమున్నదివాస్తవమేగాని, తత్త్వతః ఈభేద మంతముఖ్యమయినది గాదు. పదవర్ణములు సాహిత్యప్రధానములు.

ఈగ్రంథములోని వర్ణములన్నియు వేంకటమూఖి మేళపద్ధతిని, అనఁగా మేళకర్తలవరుసనుబట్టి పొందుపఱచియున్నవి. ఈక్రిందకొన్ని ముఖ్యవిషయములు సూచించియున్నవి:—

1. మొట్టమొదట రాగమునుబాగుగ గమనించి, దాని స్వరగతులలక్షణముల బోధపఱచుకొనవలెను.

2. ముఖ్యములయినజాతులనుబట్టి రాగములను గణములుగవిభజించుటకు కావలసిన అంగములను గురుముఖమున గ్రహింపవలెను.

3. ఎక్కడెక్కడ స్వరసాహిత్యముల కుదాత్తముగలుగ వలెనో వాని నెఱుఁగుటకై సాహిత్యముయొక్క అర్థము ననుసరింపవలెను.

4. వర్ణాంగములలో ముఖ్యమగువానిని నిదర్శించునట్టి వర్ణములే యీపుస్తకమునం దేఱితీసియున్నవి. ఈజాతులవర్ణములు మఱికొన్ని యుండవచ్చునుగాని, అనేకముల నసంపూర్ణముగ నేర్చుటకంటెను కొన్నిఁటిని పరిపూర్ణముగ గ్రహించుట మేలు.

కావున నిందలివర్ణములు రాగజాతుల నిరూపించునట్టివియేగాని, యీగ్రంథము వర్ణసర్వస్వముగాదు.

వర్ణములుదెలుపునట్టి ముఖ్యలక్షణము లేవనఁగా:—

1. రాగభావము పరమోత్కృష్టము.

2. కేవలమొక్కరూపమునే యనుసరించిరచియించిన వర్ణములుగావు.

3. రూపరసనిష్కర్ష చేసి వ్రాసినట్టివి.

4. అనాగతతాళలక్షణముందెలిసి నేర్పుతో ప్రయోగించియున్నది

5. అంగములసంయోగము కృత్రిమముగాదు

6. సాహిత్యములో అకారములు యథాలక్షణముగఁ బంచిపెట్టియున్నారు.

విద్యార్థి యభ్యసించుచుఁబోవునప్పు డతనికే మఱికొన్ని గుణములు స్ఫురింపఁగలవు.

వర్ణాంతమున రాగలక్షణము సంక్షేపముగ వివరించి వ్రాసియున్నట్టిది, విద్యార్థులకు దారిచూపుటకొఱకే.

విషయసూచిక.

సంఖ్య.	రాగము.	తాళము.	పల్లవిఆరంభము.	పుట.
1	తోడి	ఖండ-అట	కనకాంగి నీచెలిమికోరి	1
2	తోడి	ఆది	ఏరానాపై ఇంత	5
3	ధన్యాసి	ఖండ-అట	నెనరుంచి నన్నేలుకోరా	8
4	సావేరి	ఆది	సరసుడౌనిన్నే కోరి	13
5	గౌళ	ఆది	చెలిమికోరివచ్చియున్నది	16
6	చక్రవాకము	ఖండ-అట	ఇంకాచలమేలనయ్యా	18
7	మలయమారుతము	ఆది	మలయమారుతముచే	24
8	లలిత — వసంత	ఆది	నిన్నుకోరియున్నార —	27
9	భైరవి	ఆది	వనితనిన్నేకోరి	30
10	భైరవి	ఖండ-అట	విరిబోణినిన్నేకోరి	32
11	నాయకి	ఖండ-త్రిపుట	సరసిజాక్షినిన్నేకోరి	39
12	దర్బారు	ఆది	చలమేలచేసేవుర	42
13	ఆభోగి	ఆది	ఎవ్వరిబోధనవిని	45
14	కానడ	అట	నెరనమ్మితినయ్యనిక్రముగ	48
15	కానడ	ఆది	నిన్నేకోరియున్నది	52
16	శ్రీ	ఆది	సామినిన్నేకోరియున్నాను	55
17	రీతిగౌళ	ఖండ-అట	వనజాక్షినిన్నేకోరిన	59
18	కీరవాణి	ఆది	చలమేలచేసేవు	64
19	శుద్ధవేళావళి	ఖండ-త్రిపుట	విరిబోణినీపై చాలమరులై	66
20	కాంభోజి	ఆది	తరుణినిన్నుబాసి	69
21	కాంభోజి	ఝంప	కమలాక్షినిన్నేకోరి	72
22	దేవమనోహరి	ఆది	పలుమారునిన్నేకోరి	75
23	కేదారగౌళ	ఝంప	విరిబోణినీపైచాలమమత	78
24	నాటకురంజి	అట	సామినివేగమెరమ్మనవే	82

సంఖ్య.	రాగము.	తాళము.	పల్లవిఆరంభము.	పుట.
25	నారాయణగౌళ	ఖండ-అట	మగువనిన్నే కోరి	88
26	యదుకులకాంభోజి	అట	పదరేది మేర కాదుర	93
27	శహానా	అట	ఎవరేమిబోధన చేసి వారో	97
28	శహానా	ఆది	కరుణింపనిదిమంచితరుణము	101
29	ఆరభి	ఆది	సరసిజముఖిరో	104
30	శంకరాభరణము	ఖండ-అట	చల మేల చే సేవురా	109
31	బిలహరి	ఆది	ఇంతచౌక సేయ	115
32	మోహన	ఖండ-అట	సరసిజాక్షిని న్నే కోరి	119
33	హంసధ్వని	ఆది	జలజాక్షుని న్నెడబాసి	123
34	అఠాణా	అట	సామిని న్నే కోరియున్న దిరా	126
35	బేగడ	ఆది	ఇంతచలము చేసితే	133
36	పూర్ణచంద్రిక	అట	ఇక నేల నేహానితో చెలిమి	136
37	నాట	ఆది	సామిని న్నే కోరినాను	141
38	కల్యాణి	ఖండ-అట	వనజాక్షిని న్నే కోరి	144
39	కల్యాణి	ఆది	వనజాక్షిరో ఈవిరహము	150
40	సారంగ	ఆది	ఇంత మోడిచేయ	152
41	పంతువరాళి	ఖండ-అట	చెలియ పైదయపుట్ట దేమి	155
42	నవరాగమాలిక	ఆది	వలచివచ్చియున్న నాపై	161
43	సావేరి	అట	మన సేటికికరుగదురా	164

శ్రీః

తానవర్ణములు

అను నామాంతరముగల

కర్నాటక సంగీత లక్షణము

1. రాగము - తోడి - ఖండజాతి అటతాళము.

ప. కనకాంగి నీ చెలిమికోరి, కాచియున్నదిరా.

అ. ధనదుఁడైన శ్రీతుళజేంద్రుని తనయుఁడైన, శరభోజ మహారాజేంద్రా.

చ. మగువ రమ్మనెరా.

ప. , , , , , , , , , , - * గా మా - ధా , , - నీ , ,

, , , , , , , , , , - * క న - కా , , - అం

సా , , సా , , - నినిసనీధ - ధనిధపమగ । మా , - గమధథా - । , - మధనిధా - సా ॥
గి , , . , , - నీ .... - .. చె ... । . , - . . . లి - । , - . . . మి - . ॥

నిధప - గారిసరి * ధధపపమ - గపమగా , - రి ।
... - కో . . రి * కఅ ... - ..... , - . ।

సనిధా, - నిసరి - ధగాగమా - ధధనిని - రి రి । సస - నినిధప పమ । గరిసరి - ధమపగ ॥
. . చి , - .... - యు . . . - .... - . . । . . - .... - . . । ...ణా - న . . డి ॥

అ. మా , - పమగరిస*సనిధపమ - గమధధని-మగ ।
రా , - . . . ...*ధ .న . . - దు. ... -డయి।

పమ - ధధమగరిస - మగమసారి - నిస - ధధపమ । సనీని - ధరి సని । ధపధనిసా, - రి ॥
ఇ . - ... న . . - శ్రీఇ . . . . - తు. - శ ... । జెపం - . . దు. । .... ని, - . ॥

రిసస - నినిధపమ - *గమపధ - నిసరి - ధనిసరీ ।
... - ..... - *త . న . - యు..- డయి. . ।

రి - ధధగగరిరిగ - పగ్గరిరి-గరిరిస-రిరిసని - ‚గరిసని- ధనిసా | , - నిధపగా, - రి ||
. - న . . . . - శ . ర.-భూ౦ఒ.-జి . . . . | మ. . . - హాఅ.రా | , - . . . జే, - . ||
సనిధా , - నిసరి* ||
. ంద్రా , - . . . *గా,మప గమధధాధ-గ | . ||
మపామగరి - మగరిసా - గరిని - ధా,ని-ధని | సరీ - నిసధ గరి | గమపమగా - నిధ ||
మగరినీసరిగమ - ధగరి - మగనిధా - గమధ |
• ధనిధ - ధనినిస - ధరినిరి - సారినిస -:ధనిధ-గ | రిసనిధా - పగగ | రి-సనిధా - వగరి ||
సనిధా , - నిసరి (కన) ||
చ. , , , , - , , , , , * మామా - గా , రి - రీసా- |
, , , , - , , , , , * మ గు - వ , . - . . . - |
మాగామా, , - మమగగ - రిరిగగరిస - గరి | సని - రిసనిధనీ - | ధధరిరిగా గమ ||
ర ం , . , , - మ . . . - . . . న. . . - . . | . . . - రా. . . . - | . . . . ||
ధధమ - గరిసరిగ *
. . . - - - - - - - * (మగు)

1. రీసా - నీ , , - , , , , - రీసా - సానీ -
ధా, , - , , నీ-సా , , ధా , , నీసా | రీ - నీరీసా | , , నీ ధా , ని ||
, , సా - రీగా (మగు)

2. సారిరి - సనిధా , , - నిసరిరిగ - సరినిధా |
, - రినిధ - గరిసరిగా,-మాగమధధని-ధని | సరీనిస - ధనీ | ధమ - గమాగరిస - ||
నిధా - ధనిసరిగ (మగు)

3. గమనిధాధ-గమధమాగ-రిగమాగరి-సరి|
గ-సారినిస - ధనీగరిరిగా - ధనిసరిగమ | గధాని - ధగరిని | , ధ - ధమాగ - నిధ ||
మగరి నిసారిగ (మగు)

4. ధాని పధని - పధనీనిధ-పధనిస - సీసీ |
నిధ-రిరిససనిధ-గరిగసారినిస-ధనీ-రి | రిసస - నినిధధప - | పమగమ - ధా, - ని ||
ధసనిధప - గమపమగరిస-రిగమగపమ-గమ |

మ ధధని-ధనినిసి - ధనిసరి-సరిగ-రిగమ-గరి । సరిగరిస - ధనిసి । నిధ - గరీనిధమ ॥
గరిస - ధనిసరిగ (మగు)

రాగము - తోడి - ఆదితాళము.

ప. ఏరా ! నాపై ఇంత చౌకసేయ మేరకాదురా ; నాసామి !
/ వర్ణ / అ. మరుని గన్న శ్రీవేంకటేశ ! సుకుమారా ! నన్నేలుకోర, సరసుడ !
చ. దానిమాటలు విని ఇంత సాహసమేలరా ?

ప. సా, సనిధ - పధని - నిధప - మగమని । నిధప - మగరి - సరి । గమప - గమపధని ॥
ఏ , రఅఅ- నఅఅ - పయిఇ- ఇ ఇంత । చఉఉ - కఅఅ - సెఎ । ఎఎఎ - యఅఅఅఅ ॥
సరిగ - నిసరి - ధనిధ - గరిస - నిధపమ । ధా ; ; - స ని । ధపమ - గమపధని ॥
మెఎఎ-రఅఅ- గఅఅ - దఉఉ- రఅఅఅ । నా ; ; - స అ । అఅఅ - మిఇఇఇఇ ॥

అ. నిధధని - ధధని - గమనిధప - మగరిస । మగమపధని - సని । ధపధనిసా - ధప ॥
మఅఅఅ-రఉఉ - నిఇగఅం - నఅఅ । శ్రీఇఇవెం - కఅ । టెఎఎఎశ - సుకు ॥

ధని - సరిగరి - గపగరి - నిగరిస - నిధ | నిసరి - ధనిధ - గరి | సనిధపమ - పధని ||
మఅ-అఅరఅ - నఅఅం - నెఎఎ-లుఉ | కొఒఒ-రఅఅ - సఅ | రఅసుఊఉ- డఅఅ ||
సరిసని - ధనిసా - నిరినిధధమ - గమ | పధని - ధనిసనిధ | నిస - నిరిసా ; ||
ధనిధ - గరిరి - పగరిస - నిగరిస - నిధ | నిగరి-నిరిని-ధని | ధ-గరిని-ధమధని ||

చ. ధా, ని - రిససని - నిధప - మగరి - సరి | గా, - మా, - పధ | నిసా-సనిధపమ ||
దా, ని -మఅఅఅ- టఅఅ - లుఉవి - నిఇ | ఇం, - త , సఅ | హసా- మెఎలఅర ||
1. గా, - మా, - గా ; రీ - స్రీరీ | సా, - ధా, నీ | , సారీగామ ||
2. ధానిధధమ - గమధామ - గారిసని | సారిగామ-ధని | సనీ-ధామ-గమ ||
3. మధనిసాని - ధనిసనీధ - రిసనిధ | ధామ - గామనిధ | మధనిసధా, - ని ||
ధమగరిస - ధమగరిస - రిగమధని - స | రిగరీని - ధనిధ | మగరి - నిసరిగమ ||
4. ధనిధమగమ - నిధమగరిస - ధమగరి | స - గరిని - ధనిరిని | ధనిసరి - గమధమ ||
ధనిసరి - నిధనిస - రిగరిని - ధనిధమ | గరిస - గరిని - ధమ | గరిస - నిసరిగమ ||

5. సా, ని-ధనిసా, ని-ధనిసీ,ధ | మధనిధా,-రిసని | ధామ - గామధని |
రినిధమగరి - నిధమగరి - ధమగరిస - | నిసరిగమ - సరిగ | గమధ - మధనిసరి ||
సరిగరిని - ధనిగరిని - ధనిరిని | , ధ-మధనిసాని | ధమా - గమధధని ||
సరిగ - నిసరి - ధనిస - మధని - గమధని | సరిగమగరి - నిధ | మగరి - నిసరిగమ ||

రాగము - తోడి

ఇది 8-వ మేళకర్తరాగము. శాస్త్రోక్తమైన పేరు హనుమతోడి. సంపూర్ణరాగము. అయినను, రాగములన్నింటికిని గమనింపవలసినట్టులే దీనియందును శ్రుతిభేదవివరమిలు గమనించి చూడవలెను. దీనియందలి అవరోహణమునందు సాధారణగాంధారము తనస్థానమునకంటెను ఒకింత శ్రుతితక్కువయైనది. ఈప్రయోగము అనుభవముమీందనే తెలియనగును.స్వరవిభాగపు లెక్కలచేమాత్రమే తెలియందగినది కాదు. ఈరాగమందు స రి గ మ ధ ని సా, స ని ధ మ గ రి సా అను షాడవ ప్రయోగము మనస్సును రంజింపజేయునది. దాటువరుసలును వక్రగతియు దీనియందు అధికము. గ మ ధ మ, ధ గ రి ని, ధ ని రి ని, ని స రి గ మ ధ, ని రి ని గ రి గా, గ ని ధ మ గా, అను నిట్టిప్రయోగములు దీనికిముఖ్యములయినవి. మంచి మనోరంజకమయినరాగము.

గమనింపుఁడు:—కొన్నిచోట్ల గ రి గా ప గ రి గ స రి గా ర్ స రి సని అను నిట్టి చోట్ల కొన్ని సమయములయందు రిషభము చతుశ్ర్శుతివంటిదో అన్నట్టుపలుకుట పున్నాగవరాళి రాగమునకు యుక్తమేగాని ఈతోడి రాగమునందు ప్రయోగించుట అశాస్త్రీయము. శుద్ధరిషభమునే ప్రయోగించవలెను. ఈలాగున శ్రుతివిషయభేదములను గమనింపఁదగును. ఈరాగమునకు పంచమముండవలెనను ఆవశ్యకము లేదు. పంచమము లేకయే చరణములో కొన్నిచోట్ల చిట్టస్వరములున్నవి చూడుడు.

---

2. రాగము - ధన్యాసి - ఖండజాతి అటతాళము.

ప. నెనరుంచి నన్నేలుకోరా నీరజాక్ష యీవేళ.

అ. ననవిల్తుని బారికోర్వ నాతరమా, శ్రీవేణుగోపాల.

చ. పగదాననా సామినే నీకు?

ప. ; ; - ; ; * నీసా - గా , , - మపగమ

; ; - ; ; * నెన - రుం , , - . . . .

పా , , - , , , , - పధపపమా-మపమమగా | గమమపని - గా | , పమధప -ధమప ||
చి , , - , , , , - న... ం -నెఎ . . . | లు . . . . . . - కో | , ... , - . . . ||
గమధప-మగరిస*రిసనినిధప - నిసని - సరిస |
. . . . . - .రఅ . *ని. . . . . . . - . . . . . - ర. . |
మగమ-సాగపమ-గమపనినిధ -పనిసరినిస | పా , ధమప - గా | , మగరిసా , - స ||
జఅ . -కు . . . - ఇ . . . . . - . . . . . . | వే , . . . - . | , ళ . . . , - . ||
అ. నిధపప-మగరిస*సనిధప-మగమపధ-గమప|
. . . . - . . . . *న-. న .- . . . . - . . . |
పమధప-మగరిస -(నిసగామ-సాగమప-గ | మప - ని ధప-సనిరి | సరినిస - పధపమ ||
. . . . - వి . . . - . .ల్ తు . - ని . . . . - . | . . - ప . . - . . . | . . . . - ని . . . ||
గమపని-సా , , *నిధపనినిస-ధపసనిరిస -|
కొంబ.ర్ - వ , , *నఅ. . . . . -త. . . . . -|
నిసమా-మగరిస - గరిస -రిరిని-ససప -ధధమ| గమపని-సా , ని | ధప - మపామగా |
ర. మా- . . . . -శ్రీఇ . - . . . . -వెఎ. - . . . | ణు. . . -గో , . | . . - ప ఆ . . . ||

,-మధప-మగరిస * నిధపనీసపనిస-గరిస ।

,- ...-ల ... *

,,మగరిసారి - సనిసగామపధ - పధపమ। పగారీసరిని - । సాగమ - పా , ధ

ప-పమగా-నిధపా-రిసనిధప-నిసరిసా , ।

సరిసా-మగరిసాని-గరీసనిస-రిసాని ।ధప - మగా - మపని-। సా , పా , - సని

ధప - మగారిసని (నె)

చ. ; ; - ; ; పధమప - గా , , రిరిసా ।

; ; - ; ; ప . గ . - దా , , ... ।

సనిసగ-రిసరిని-సానిధధప-నిసని-సరిస । గా , మపధ - మప । ధధపమ - పా , - పి

న . . . - . . . . -నా .సఅ. - . . . -మి. . । నే , నీ . . - . . । . . . . - ను , - .

మగరిస - నిసగమ * (పగ)

. . . . - . . . . *

1. మా, , , ,గారిసా - నీసానీధా |
ధా ,,-నీసారీనీ, సా,-గామా | పాగా, ,మా | గారిసా - నీ ||
,, సా-గామా (పగ)

2. మపధమధప-పామగరిస-గరిసనిధధపా|
నిసమగరిసా-పమగమపామ-గమపనిధప| నిసరి - మాగరీ | నిధప - పామగరి ||
స - సానిసగగమ (పగ)

3. ధపమగా-పమగరిసా-గరిసనీ-రిసనిధ |
పా-పనీసగరి-సగామపధ-పనీసగరి - | సారినీస - పా | ధమాప - గాగా ||
రిసాని - సాగమ (పగ)

4. నిధపమగ-మపధ-మగరిస-మగరిసరి-నిసరి|
సనిధప-నిసమగరిస-గమపమ-పనిసరిస-మ | గరిసరినిస - సరి | ధపధమప - పమగ |
రిసరిని - సగగమ (పగ)

౬. ససమగ-రిసరిని-సా, ,నిసరిస-నిధపమ- |
పా,-నిసరి-పనిస-రిసమా-గమపమ-ధాప | మపగారిసరిని- | సామమ-గా ,,. ||
మపగరిసా-నిధపమపా-గమపనీధ - పని
,సాని-సమగా రిస-గరిస-సరిని-సనిసప | ధమ-పగమగరిస | సిసానిధప-పా- ||
మగరి - ససాగమ (పగ)

ధన్యాసి - రాగలక్షణము.

ఆరోహణము. స గ మ ప ని సా.

అవరోహణము. స ని ధ ప మ గ రి స.

ఇది 8-వ మేళకర్తయగు హనుమతోడియందు జన్యము. అయినను దీనియందలి గాంధారమును నిషాదమును ముఖ్యముగా ఆరోహణమందు తమస్థానములకంటే ఎక్కువగా యుండుననునది అనుభవముచే తెలియనగును. సాధారణగాంధారమును కైశికినిషాదమును రాగ

చ్ఛాయాస్వరములు. దీనిని 20-వ మేళమునందుండి జన్యమో అని సంశయించువారును కలరు. దీనియందు ఎచ్చోటను చతుశ్శ్రుతి రిషభము రాకుండునని గమనింపుడు.

మ గా రి స, ని స గ మ ప నీ ప ని సా, ప ని నీ ని సా ని ధా పా, ప ని సా ని ధ పా మ గ రి స, అను పరుసలు ముఖ్యములు. నిషాదగాంధారములు గమకముతోను నిడివిగను పలుకును.

---

3. రాగము - సావేరి - ఆదితాళము.

ప. సరసుడా నిన్నే కోరి చాల మరులుకొన్నదిరా.

అ. గిరిని వెలయు శ్రీవెంకటేశ కరుణించ నిదే సమయము.

చ. దానిపై నెనరున ఈవేళ.

ప. సా,రిగా - రిగరి ; - రిగరిరి	। సా-సరిసనిధా	। గరిరిగ - రిసనిధ	॥
సరసు - . . డా ; - ని. . .	। . . -న్నే. . . .	। కోఒ . . . - రి . . .	॥
సరిపమగరిస-ధధ మగరిస - ధసరి	। మపధ - రిసరి -మప	। ధనిధమ-గరిసధ	॥
చ . . . ల. -మ. . రు . . . - లు. .	। . . . . - కో. . -న్న	। . . . . . -ది . . ర	॥

అ. ధధప-మపధ-రిమపధమా-గరిసరి - | రిసని -ధనిధపధ | పమపధ -సా ,, - ||
గ;. . - రి . .- ని . . . వె-ల-యు.- | శ్రీ ఇ . . - వెం . క | టెవ . . .- శా ,, - ||
పధసరి - గరిరీ - గరిరిగ - రిసనిధ | రిసానిధప - ధమ | , - గరిస - సానిధ ||
క . . . - రు . . . - ణి . ం - చ . . . | ని . దే . . . - స . | , - మ . . . - యము. ||
సారిగ - రిసరీ - సగరిస - నిధపధ | రీసగరిగసరి | ధసరిమపా, ధ ||
ధపమ-రీమపధ-సరిస-పమధప-ని | ధని-పధమప-సరి | మప ధని-ధా,, - ||
నిధపమాప-సనిధ-పాధ-రిసనిధ- | పామ-ధాప-నిధ | పధ-సరిగరిరీ ||
ధగరిసనిధ-ధసనిధ-పమగరిస- | గరీసనిధ-రిస | నిధపమ-గరిసధ. ||
చ ధా,-మపధసా-నిధపమ-గరిసధ- | రీ,-రిసరి-మప | , ధ - పనిధపమప ||
దా,- ని. . పై - . . . . -నె . న. | రు,-న . యిఇ | , వె - ఎ . ళ . . . ||
1. ధా , పా, -ధాపా-మాగారీ- | మా,పా,-ధా | , - నీధా-పామ ||

2. ధాని-పధపమప-ధనిధమ-గరిసధ	। సారిమపధ-సరి	। మపా-మనిధపమ	॥
3. ధనిధమగరి-నిధమగరిస-ధమగరి	। స-గరిసనిధ-రిస	। నిధప-ధసరిమప	॥
ధ మపధసనిధ. రిసనిధ-పధసరిగ	। ధసరి-పధస-మప	। ధ-గరిసని-ధపమ	॥
4. సా , , , , -రిసనిధ.పమగరిస ధ	। సా , , , , - పమ	। ధప - నిధప - మపధ	॥
సనిధపాధ-నిధపమాప-ధమగరి	। నిధపమ-సనిధప-	। రిసనిధా పాధ -	॥
మగరిసా,-ధసరిమాప-రిమపధ-	। పమపధస-మపధ	। స-రిగరిరిసనిధ	॥
సా,నిధప-ధపా మగరి-మపధస	। రిగరిస-నిధపా	। మగరిసా-రిమప	॥

రాగము - సావేరి.

ఆరోహణము:—స రి మ ప ధ సా.

అవరోహణము:—స ని ధ ప మ గ రి స.

ఇది 15-వ మేళమయిన మాయామాళవగౌళయందు జన్యము. ఆరోహణమున గాంధారము వర్జ్యము. దీనియందు గాంధారమును నిషాదమును ఒక శ్రుతితక్కువగనే పలుకు నిట్టివి. నిషాదసంచారములయందు కైశికినిషాదము పలుకును. రి మ ప ధ ని, స రి మ

ప ధ నీ, అను నిష్ట్రిసంచారములలో సామాన్యముగా తోడికిపలికినట్లే నిషాదముపలుకును. ధ ప ధా అను ప్రస్తారమునందు కంపితము అధికముగ కావలసియుండును. ఈరాగమును హనుమతోడి జన్యమని చెప్పుట సరికాదు. ఏకశ్రుతి రిషభధైవతములు పలుకుట ముఖ్యము.

ప ధా ప మ గా, రీ మ గ రి స, రి మ ప ధ సా సే ని ధ ప మ గ రి స, అను ప్రయోగములు చెవులకింపు

---

4. గౌళరాగము - ఆదితాళము.

ప. చెలిమి కోరి వచ్చి యున్నది, చిత్తము నాదు భాగ్యము.

అ. సలలితగుణ శ్రీలోల, సరస శ్రీవేణుగోపాల.

చ. ఎంచి జూడ నీసరిగాదురా.

ప. రీగామా-రిసనిసరీ -రిరిస-స | నిప-నిసరిమ -రిప | పమగమా - రిరిప ||

చెలిమి - కోబరి..సె.. -చ్చి | . . -యు..కా- న | . . , . - ది .. ||

రీసా - ని సరిస-రిమమరి-పమనిప | పమగమ- రిగమ - రి | రిస-నిస రీ సా ||
2 చి_త్త-ము. . .-న అ . . - . . . . | . . . దు-భఅ . - . | . . - . . గ్యము ||
అ. పమనిప-పమగమ-రిరిమమపా,-ప | పమ-నినిప- సే నిసే | ని-పమమా-రిగమ ||
స . ల .-లి . . . -త. . గు . ,-ణ | . . -శ్రి ఇ.-లొాం బ. | . - . . . -ల . . . ||
రిమరిమపని-పసని-మరిరిస-నిరిస | సే-రిసేసే- నినిపప | మ- ప మరిగమరిస ||
స . ర . స . - . . . -శ్రి ఇ . . - . . . | . -వె ఎ .-ణు . . . | . -గొా ఒపఅ . ల . ||
రిరిసపనిస-రిగమ-రిరిపమ-నిపమ | గమ-రిసరి-నిసరి | సరిమరి-పమగమ ||
రిరిమ-రిరిప-మమని-పపసే-నిరిసేసే | , నిపమ - పామగ | , మా-రీసనిస ||
చ. సేసేని - నినిప- పమగమరిస-నీ,, - | సారీ-రిమగమ | రిపమ-గ మరిరిస ||
ఎం . - చి . . -జూఉ . . డ. -నీ,, - | స రి-గఅ . . | . . . -దు . రఅ. ||(ఎంచి)
1. నీ ,, - ,, - సా , , - ,, రీ ,, | , , మా , , - రీ | ,,పా-మా నీ ||
2. నీ,సరిస-నిసరీ,-రిసని-సరి | మరి-పమనిప-సేని | రిసేసేని-పనిపరి ||(ఎంచి)
3. పనిపమ-పమగమ-రిసరి-నిరిసనిప | మపనిపనిస-నిస | రిస-మరిసమరిప ||

నినిపమ-సనిమపనిస - పనిస-రిరి | ససాని-పపామ | రిరిసరిమపని ||(ఎంచి)

4. సా,రిరిసనిస-రిరిమ-రిమపా | పమపని-మపరిమ | సరినిస-రిగమా ||

మపనిమప-రిమప-పనిసపని-మపని- | సరిమసరి-నిసరి | నిరిసపరి-నిరిరి ||

5. రీ ,, - ,, రీ-,,సనిపమరిస- | రీ , రీ , -రిమ | రిపమని - పసనిస ||

మరిస-నిసరిసనిపమ-రిగమరిసని | సరిమపని - రిమప | నిస-మపనిసరీ ||

సరిమ-నిసరి.పనిస-మపని-రిమపని | సరి-పనిసా-పని | స-రిమరి-నిరిపరి ||(ఎంచి)

గౌళరాగము.

ఆరోహణము:— స రి మ ప ని సా.

అవరోహణము:— స ని ప మా రీ గ మ రీ స.

ఇది వక్ర షాడవరాగము. 15-వ మేళమగు మాయామాళవగౌళయందు జన్యము దీనిని వాద్యమున వాయించునప్పుడును పాడునప్పుడును శ్రుతిలక్షణము తెలిసి ఆలాపన చేయు.

వలెను. దీనిలోని శుద్ధరిషభము తోడిలోని శుద్ధరిషభముకంటెను కొంచెము తగ్గుశ్రుతిది గాంధారము ఒకింతతీవ్రము. ఈరాగమును పెద్దలువాయించునప్పుడో పాడునప్పుడో వినినేర్చు కొనుట ఆవశ్యకము.

సా రి గ మ రీ మ ప ని సా రి ఁ మ రి స ని ప మ రి గ మ రీ స. "రి గ మ రీ స" అను వరుసయే ప్రస్తారమునందు ముఖ్యభాగము. త్యాగరాజస్వాములవారి పంచరత్నములలో "దుడుకుగలనన్నే దొర" అను కీర్తనము సాధకము చేసినయెడల ఈరాగములోని ప్రస్తారపువరుసలు కొన్ని బోధపడఁగలవు.

5. రాగము - చక్రవాకము - కంట అటతాళము.

ప. ఇంకా చలమేలనయ్యా నాపై? యిది మేరకాదుర.

అ. పంకజాసనాది వినుతుడైన శ్రీవెంకటేశ్వర! సమయమిదేర.

చ. పలుమారు నిన్నే నమ్మియున్న నన్ను పాలించవయ్యా.

ప. , , , , - , , , , , * గామా - రీ , , - సనిధని |
, , , , - , , , , , * ఇ ఇ ం - కాఆఆ - చఅఅఅ |

సా , , - సా , , - ని సరిరి స ని-ధనిససనిధ | ప ధనిసారి- ని స | రీ గా-మపమ-గమ ||
లా , , - ఆ , , - మేఎఎఎఎ-లఅఅఅఅ | నై ఇఇ-ఈఇ-యఅ | అ ఆ-అఅఅ-నాఅ ||

గరి స - నిధనిసరి * గమగగరిరిససానిధని- |
అఅఅ - పై ఇఇఇఇ =, ఇ ఇ ఇఇఇఇది-ఈఇఇఇ- |

స రిగమా-పమగ-మధ పథామ గరి- పమగరి | సా, ని-ధనిసా | ,, సని రీ-సానిధ ||
మేఎఎ ఏ -ఎ ఎఎ, రఅ అ ఆఅ అఅ-కాఅఅఅ | ఆ ,అ-అఅ ఆ | ,,దుఉఉ-ఊఉఉ ||

అ. పమగరిస -నిసరి * సనిధధపమ -పధపపమగ
రాఅఅఅఅ-అఅఅ==పం ం ౦౦౦ -కఅఅఅఅ

మధపథాధ-రిసమగామ-పమగరి-సనిధని | స స రి-సా రి-మగ |మపామ-గ మ పధ||
జఅఅ ఆ అ-సఅఅనాఅ -దిఇఇఇ -విఇఇఇ | నుఉఉ-ఊఁఉ-దుఉ| ఉఊఉ -డయిఇఇ||

మపధనిసా,,*నిధపధాధనిసరిరిసి | |
ఇఇఇ ఇనా,,*శ్రీఇఇ-ఈఇ-వెం౦౦౦౦ | |

గరిగగాపుగరి- సగరి రి సని- ధ సనినిధ ప | మధపపమగ-మప | ధ-నిస రి సా నిధ ||
కఅఅఆఅఅఅ- ఉేఎఎఎఎ-శ్వాఅఅరఅఅ | సఅమఅఅఅ-అఅ | అ-అఅఅమిా ఇఇ ||

పమగరిస-నిస రి *
దేఎఎఎ-రఅఅ *
} గామగరిసరిగరిసని

సరినిస-నిధపమ-పధనిసాస-ధనిసరిరి | గసరిగాగ -మప | ధపా-మగరిసని ||
సరిగమపా, , * మగరిసారి - గమపధాని
సరిగపగారిస - నిధనిసనిధపమ - గమప | ధనిస - రిగమపధ | ని - సరిసానిధప ||
మగరిసా , నిసరి * , (ఇఇంక) ||

ఎత్తుగడ పల్లవి.

చ. , , , , - , , , , * పామా పా , , పమగమ
పలు మా , , రుఉఉఉ

పధనిధ-పాధపమగమా- పమగరి-సనిధ ని | సరిగమా-పమగ | మపధనిసానిధ ||
నిఇఇఇ- నేఎఎ న ం ం -మ్మి ఇ ఇఇ-నఅఅఅ | నఅఅ ఆ -న్నుడు | పఅఅలి ం ంం ||

పమగరి - స రి గ మ * } పలుమారు
చఅఅఅ - వయిఇయ్యా * }

1. పా , - మా , - గా , , - రీసానీ-ధానీ |
సా , , - , , - రీసానీధాపామా , , | , , పా-ధానీ | సారి - సా , , ||
, , రీ - గామా * (పలుమారు) | | ||

2. పధనిధాప - మపధపామ-గరిసని - ధనిసరి | | ||
గమగరీస - నిధపమాగ - రిగ - సరిగమపధ | నిసరి - సానిధప | ధపామగరిసని ||
సధాని - సరిగమ * (పలుమారు) ||

3. పధనినిధప - మపధధపమ - గమరిగమపధని | | ||
సరిగమపధనిసి - రిసనిధనిస - గరిగమగరి | సరిసనిధప - నిధ | మపగ-ధపమగరి ||

సనిధ - నిసరిగమ ॥ (పలుమారు) | | ||

4. స్సా,రిసనీ-ధనిసిసనిధ - పధనినిధప-మగ | | ||

మపధసీస - గమపధాని - ధపమగరిసనిధ | నిసరిగామసా | రి-గామ - పాధని ||

సరిసనీధ - నిస్సరిగామ - సరిగమగగరిస |

ధనిసిరి - సిసనిధప-గామపధనిసాసి - గమ | పధాధ - నిసరిగ | మగరి - సానిధప||

మగరిసా - రిగమ ॥ (పలుమారు) | ||

రాగము - చక్రవాకము

ఇది 16-వ మేళకర్త రాగము. సంపూర్ణరాగము. అయినను దీనియందు గ మ రీ స స ని ధ ని సా రి గ మ ప ధ ని స రి గ మ రీ అను నిట్టి వక్రప్రయోగములు ప్రధానములు. దీనియందలి కైశికినిషాదము శుద్ధకైశికిగనే పాడవలెను. తక్కిన విశేషప్రయోగములను గీతములచేతను కీర్తనలచేతను తెలిసికొననగును.

6. రాగము - మలయమారుతము - ఆదితాళము.

ప. మలయమారుతముచే మది జల్లుమనెరా.

అ. ఇల శ్రీగుంటూరి పురీశ! యిభరాజవరద! రార.

చ. మరుడు నాపై వెడలెర.

ప. గారీసా, - ని - ధా ,నిసా ,, - | సరిగరి- రిగరిస | ని రిసని-ధనిసరి ||
మలయ, - అ - మా,అరు ,, - | తఅఅఅ- అఅఅఅ | ముఉఉఉ-చెఎఎఎ||
గరిసని - ధనిసరి - గాపధ - నిధపా | గాపధ- నిధధప | గపగరి - సనిసరి || (గా)
మఅఅఅ - దిఇఇఇ - జఅఅ - ల్లుఉఊ | మాఅఅ-నెఎఎఎ | ఎఎఎఎ - రఅఅఅ || (మ)

అ. నినిధధ - పాపగ - గపధనిధా ,, - | గపధని - పనిధప | గపధనిసా ,, - ||
ఇఇఇఇ - లశ్రీఇ - గుఉఉంటూ,, - | రిఇఇఇ - పుఉఉఉ | రిఇఇఇఇశా ,, - ||
నిసరిస - గరిసని- ధనిసని- ధా , - ని | పధనిధ-గాపధ | నిధధప - గరిసరి ||
ఇఇఇఇ - భఅఅఅ- రఅఅఅ- ఆ , - జ | వఅఅఅ-రాఅఅ | దఅఅఅ - రఅఅర ||

గారిస - నిధ నీ - పా -ధ ని సా రిని- | స రిగా-రి గపా | గపాధ - నిధపధ ||
ఏలర - ఇకయీ- జా-లముచాలుర- | తమితా-శనురా | వదేర - పలుకర ||

సరీగరిస నిధ - పాధని - స నిధప | గపధ నిసా,, - | నిధపా -గరి సరి || (గా)
నిరంతరమునిను- సన్నుతి - సలుపగ | నలుగుట మే,, - | లటరా-పలుమరు || (మ)

చ. ధా ,, - ,, పధ నీ- నిధధప - పగ | పా ,, - ,, గప | ధస నిధ-గపధని ||
మా ,, - ,, రుడుడూ- డుడుడుడు - నఅ | పై ,, - ,, వెఎ | డఅఅఅ-లెఎఎర ||

1. పా, గా, రీ - సా, నీ, ధా | నీ , సా, - రీ | గాపా,ధాని ||
మా, బా, గా -యె, లే,రా- | మం, ద , - పా | సామే, లర ||

2 నీ , ధా,పా గపధని - స నిధప | గా, రీ, సా- | ధ ని సరి -గపధని ||
పం, తా,ము - వలదుర - యికరఅ | వం,తై, న- | దయదల-చగదర || (మ)

3. నీ,ధానిపధ - నిసా నిధప- గప | గా, రి స - సరి | గపాధ - నిధపధ ||
నీ,దానవిటు- నిరా దరణ- నను | పో,రాడ - తగ | దురార - సికవర ||

గా,-రిస - నిరిసా , నిధనిపధ | సరి గ రిస ని- ధ ని |సనిధప - గపధ ని||
నా,-నేర - మికనై , చిచనువున | వెనగానసమ-యము|సరగున - గలయర|| (మ)

సా ,, - సనినిధ - ధపపగ - గరిరిస | రి ,, - సని ధని | సరిగరి - గపాప ||
4. శా ,, - రికములు-శుకమధు-కరములు | కో,, - కిలములు | కలకల -నికాయ||
గ పధ ని-సరిస -ని ధని- ప ధని -పనిధ | గపధ - గప గ రిస| రిగపగ -పాధని ||
ములుకుల పగిది- చెవుల-జొరగ-వగల | నొగల- తగులువడి| కలువల-రాయడు ||
సా రి గ- ప గ రి స -నిధపధ -గపధ ని | రిససా - నిధపా | గ పధని- ప నిధప||
వెన్నెల-యుపుకులు నెరపగ వెరపున | దరి జే - రితి రా | క వుగిట- నదుమర|| (మ)

రాగము - మలయమారుతము.

ఇది 16-వ మేళమగు చక్రవాకమునందు జన్యము. షాడవరాగము. ఆరోహణము—స రి గ ప ధ ని సా ; అవరోహణము— స ని ధ ప గ రి సా. తళుకులేమియు లేక శుద్ధముగ వాయించిననే రాగలక్షణము బాగుగ వెలువడును.

7. రాగము - లలిత - ఆదితాళము. వసంత

ప. నిన్ను కోరి యున్నార, నెనరుంచి నన్నేలుకోర.

అ. పన్నగశయనుడౌ శ్రీ పార్థసారధి దేవ!

చ. సూనశరుని బారి కోర్వలేర. (నిన్ను)

ప. గా,,మాధా , , - నినిధనిసా | ధ నిసనీధ- ధని - | ధధమ-గమగరిస ||
ని,,న్ను కో , , - రిఇ . . . | యు. . .ఽ- నఅ - | . . . -ర . . . . ||
ని స ని - ధానిసరి - సనిసగ - మధధని - | స గ రి స నిధ-స ని | ధమగ-ధమగరిస ||
నె . . - న . రుం - చి. . . - న . . ఽ - | నెఎ . లు . . -కొఒ | . . . -ర . . . . || (ని)

అ. ధా , ధమధ-నినిధధమ-గమగరిస | మగమ - సారి-సమ | గమ - ధనిసా,,- ||
పఽ , న . . -గ . . . . -శ . . . . | య . -నుఉ-డఉ | . . - . . శ్రీ,,- ||
సగమగరిస - నిసగరిసని - ధమధని | సనిరిసాని - ధమ | నిధా - మమగరిస
పఅ . . . . - ర్థ. . . . . . - సఅ . . | ర . . థీ . - . . | దెఏ - . . వ . ||

రిసనిధనిస - మధనిసరి - నిసగగమ | సరిసమగమ - ధమ | గనిధ - సనిధమగ॥
మగరిసా . ధమగరి - నిధమగ - సనిరి | సా - నిధమ - ధమ| మగ - సనిధమగ ॥ (ని)

చ సా , రిసని - ధనిధధమ - గమగ - రిరి- | సా ,, - ,, - సని | ధధమ -గమధధని॥
సూ, న . . - శ . . రు . . - ని . . - . . . - | బా ,, - ,, - రిఇ | కొంబర్వ - లెవ . . ర॥ (సూ)

1. సా, ని, ధా - మా, గా, రీ - | సా, నీ, ధా | నిసా - గమధధని ॥ (సూ)
2. సా - నిధమగ - ధామగరి - సానిధని | సరిస - గామధా | మగనిధా - మధని॥ (సూ)
3. ధా, నిస - ధనిస - ధనిధమగ - మని | ధా, మాగ - మధ | మ-గమగ-రిరిసని ॥
ధా నిస - ధనిసరిస - సానిసగగమ | ధా, మాగ- నిధ | మ-సనిధమ-ధధని ॥ (సూ)
4. సా , , - , , నిసరిసీధ - మగారి- | సా , , , , గరి - | సనిధమ - గమధని॥
సనీధ , మగామ - ధమాగ - రిసాని | ధనీస - రిగాస | మగామ- ధా , , ॥
సరిస - మగమ -ధమగనిధ - గమధధని | మగమధామ-గమ | ధధ-నినిధమగరి ॥
మగరిస - గమధమ - గమధని - సగమగ | రిసాని - ధనిధ-ధ- | ,-గరిస - గమధని ॥ (సూ)

రాగము - లలిత - ఆదితాళము.

ఇది 17-వ మేళజన్యము. షాడవరాగము.

ఆరోహణము.— స రి గ మ ధ ని సా.

అవరోహణము — సా ని ధ మ గ రి స.

ఈరాగమునకును వసంతరాగమునకును ఉండు భేదములు ఈవర్ణమునందలి ప్రయోగములచే బాగుగ తెలిసికొనవచ్చును. ఇదిగాక "గ మ గ రి స" అను వక్రప్రయోగము ఈరాగమునకు ఇంపునిచ్చునట్టిది. "స రి గ మ" అను పూర్ణప్రయోగము శాస్త్రసమ్మతమయినను "స గ మ" అను ప్రయోగమే వాడుకలోనున్నది.

నిషాదము కొంచెముతగ్గుశ్రుతిగలది; ధైవతము తీవ్రము.

చరణముతో చేరిన చిట్టస్వరఆవర్తనమును గమనించిచూడుడు. అందులోని చతురశ్ర దాటువరుసలను గమనింపుడు.

స గ మ ధ ని సా, సా ని ధ మ గ రి గ రి స, అను ఆరోహావరోహములు ఈరాగమునకుఁ దగినవి. శుద్ధరిషభము, అంతరగాంధారము, కాకలినిషాదమును, దీనికి జీవస్వరములు పంచమవర్జితము

గమనింపుడు—ఈరాగమును శుద్ధధైవతముతో పాడినట్లైతే లలితరాగమౌను, తీవ్రధైవతముతో పాడినట్లైతే వసంతరాగమౌను.

ర. రాగము - భైరవి - ఆదితాళము.

ప. వనిత నిన్నే కోరి- వలచి యున్నదిరా.

అ. ఘనుడౌ మాచక్కని -వేదపురీశ!

చ. మానిత గుణసాంద్ర.

ప. రీమా౦ - గరిగగరీ - ససరిరి - గగ | రిస - స్నీధ - గ రిని| సరి - పమమగరిస ||
వ ని - త.... - ని.... - .. | ...-న్నే ఎ- కోఒ | .. - ..గ... ||
గగరిగ - మపధ - ధపపమగ - మ గరిస | నినిధపమ - రిసని | ధప - మపమగరిస ||
వ ... - ల.. -చి.... - యు... | న్న.... - ది.. | ... - ..ర... || (వ)

అ. నినిధ - ధపపమగ - మపమగ - రిస నిస | గగరి - గమపగరి | గమపధా - నీసా ||
ఘు.. -ను.... - ..డఉ - .మఅ | ... - ...చ. | ... . - .. ||
నిసగరి - నిసరిసీధప - పమపధ | నిసరినిధప - మప | మ - ధపపమగరిస ||
క్క.... - ని.... - వె..ద | పు..... - రిఇ | . - శ...... ||

గారిస - రిసనీధప - ధనిసారిని | సరిగా - రిగమా | గపామ - నిధపధ ||
మగరి - పమధప - నిధప - సనిధప-రిస | గరిసా - నిధపా | మనిధప - మగరిస || (వ)

చ మా,, - ,, నీనిధధమ - మగరిస | రి , గ -- రిగమా | , - గమప-ప గరిగ ||
మా,, - ,, ని ... . - త ... | గు, ణ - .. సాం | , - ద్ర. - - ... || (మా)

1. సా , , , , - సా , , సనీధా | నీపా - ,, - ధా | ,నీసారీని ||
రీ , , , , - రీ . , , రిగామా - | గా,రీ,-సా | , - నీసారీగ || (మా)

2. నీనీ - ధాపా - , , - ధానీసా | రీ - నీసారీ | ,, - రీగామా ||
మగారీస - నినీధాప - ధనిసరి | గరినీ - సరిగగ | , - మనిధ- మగరిగ|| (మా)

3. గా ,,,, మగ - గమగగ - మామా | గగరిరీసనిస | రిగమగ - మాగరి||
గమపాగరి - గమమాగరి - గారిస | సానిగారిగమ | గపా - పమగరిగ || (మా)

4. నీ ,, - ,, ధధనినిధ - నిధపధమ - | పా ,, - ,, మప | నిధపప - మగపమ||
పామగరిస - నీధపధ - మపధనిస - | మపధనిసా - గరి | గమపా - నిసరిగ || (మా)

5. సా, సాస - నిసరిసీధ - పధమప | గా , రీగమప | ధ-మనిధప-మగరి ||
సా - మగరిసా - పమగరిసా - నిధమ - | గరీ - సనిధప-మ- | గరిగ - మపా,-ధ ||
మగరిగా - మనిధపధా - నిసరి - నిస | గరీ - నిగరిసరి | నిసనిరి - సా ,, ||
పధనిసరిగ - రిగమపధని - సరిగరి | స - సారినిధప - ప| , ధమగరి - రీగ || (మా)

9. రాగము - భైరవి - ఖండజాతి అటతాళము.

ప. విరిబోణి నిన్నే కోరి మరులుకొన్నదిరా.
అ. సరసుడౌ దక్షిణద్వారకస్వామి ! శ్రీరాజగోపాలదేవ!
చ. చిరునవ్వు మోమున.

ప. సా , రి - నీ , ధ - * నీసా రీ ,, - గసరీ |
ఆ , . - . , . - * వి రి బో ,, - . . . |

గరిగగ రీ ,, గగరిగ - మపధమ - పగరిస |
౧ . . . . ణీ ,, ని . . . - . . . . |
నిసమగరిస - ని స | రీ ,గసా,రి - నినిధని ||
న్నె. . . . . . - కొ . | . , . . . , . - . . . . ||
సగరిని - పనిధప * ప ధపధ - ని నిధప - ధ - నిసరి |
రి . . . - . . . . * ను . . . - రు . . . - లు - . . . |
ప ధనిస - రిగమప - మ గరిగ - మనిధప - మగరిని |
కొ . . . - . . . . . - న్న . . ది - . . . . - . . . . |
సరిగమ - గరి - గగ | రీ ,, - సనిధప ||
. . . - ర . - . . . | . ,, - . . . . ||

అ. మగరి - సారినిధ * సనిధప - మగరిగ - మనిధప |
. . . - . . . . * స . ర . - సు . . . - డఉ . . |
మగరి - పమగరిస - పధనిసరిగ - ని స రిగమప |
. . . - . . . . - ద . . . . . - శ్రీ . ణా . . . |

ని నిధ - పాధ - మప । గరిగమ - ప ధనిస ॥
ద్వఅ . - . . - . . । . . . . - ర . క . ॥

పధనిస - రిగమగ - రిగసరి - నిగ రిస - నిధనిస ।
స . . . - .మి . - . . . . - శ్రీ ఇ . . - . . . . ।
గరిరిస - సనినిధ - ధ పమనిధప - మగరి - గరి స ।
ర . . . - . . . జ - గొ ఒ . . . . - ప . . - . . ల ।

నిసరిగ - మపధని । సనిధధ - పమపా ॥
దెఎ . . - . . . . । వ . . . - . . . ॥

, మగరి -, సరినిధ * - గగరిస - రిసనిని - ధనిసరి ।
, . . . - . . . . * ।
మమపప - ధధనిని - పపప - ధధధ - నినిని - ససరి ।
పధనిస - రిగమప । ధప - మధపా - నిని ।
ధధ - ధపపమ - నిధని - పధని - మపధని - సరినిధ ।

మగరిసరి - నిసరి - రిగ్గామపధ - మపా - ధనిస |
నిర్రీసనిధ - సా । , నిధప - పా , మ |
గరి - సా, రిన్నిధ * (విరి) ||

చ ,,,, - ,,,, - మామా - ధపధ - మపగ మా |
,,,, - ,,,, - చి రు - నడ . . - . . . వ్వా |
పా ,, పా ,, - మ ప నిని - ధపమగ - మనిధప |
,, ,, - మొబ . . - . . . . - . . . . |
మగరిగ - మపధ - మ । పమధాపా - మప |
. . . . - . . . - ము । న . . . - . .
సనిధప - మగరిగ *
. . . . - . . . . *
మానీధా నిధపాధపమాపమ గమ
చి ఓ నో . . . . ఉఉ

పా ,, పా ,, - మ ప నిని - ధపమగ - మనిధప
,, ,, - మొఒ . . . - . . . . - . . . . .
మగరిగ - మపధ - మ । పమధాపా * మప
. . . . - . . . -ము । న . . .

1. గా, రీస - నీ , ధా పమా , - పధానిస ।
నిరీ - నిసరి - గమగమా - నినిధధ - సీధధమ ॥
మపమ - మాగరిగ । నినిధధా - మమా ॥
గరిసని - సారిగ * (చిరు)

2. ధా ।
నినిధధాని - ధధమా, - నిధపమా, - ధపమ ।
గరి - గామపధ - మపాధ - పధని - ధనిసరిస ॥
నిగరి - సీధపధ । మపామ - గరిసరి ॥
నిధాని - సగరిగ (చిరు)

సారిగ - సరిగారీ ,, నీసరి - నిసరీ |
సా , , - నీనిధ - గా,రీస - నీ , ధాని |
పా , - ధానిసరి | పధనిస - రీ ,, ||

ధపగరీరి - నిధరిసా॰స - మగారి - పమా॰గ |
రిగామ - పధపమ - నినిధధాని - ధధపపామ |
గరీ - గామపధ | మపగమ - పా ,, ||

నిసనిగ - రిమ - గప - మధపనిధని - పధమప - గరి |
గమ - పమపధనిసే - నిసనిగరిగ - నిసనిరిసరి |
నిరిసని - ధపధమ | - పధనిని - సా - నిని ||

సస - రిరిగగ - మగగరి - మగరిస - నిగరిస - నిరి |
సని - ధపధనిసరి - మమపపధధనిని - సగరిని |
, ధరిసనీ - ధని | ధధని - ధధమ - మా ||
గరిస - నిసారిగ * (చిరు)

భైరవిరాగము.

దీనిని సంపూర్ణరాగమని సామాన్యముగఁ జెప్పుదురుగాని, దీనికి అవరోహణము స ని ధ మ గ రి స అనియే గ్రంథోక్తప్రయోగము. అయినను సంపూర్ణరాగములలో ననేకములకు అన్నివిధములయిన ప్రస్తారప్రయోగములుండును కాఁబట్టి, ఈరాగమునకు ఇదియే అవరోహణ మని చెప్పుట న్యాయము కాదు. సంపూర్ణరాగమనుటయే ఉచితము.

దీనికి శ్రుతిభేదవిషయము తెలిసికొనుట చాల ఆవశ్యకము. అయినను, ఈరాగము యొక్క మూర్ఛన సాధారణముగా చులుకనగనే తెలియనగును. సమయోచితమయిన అనుభవ ప్రయోగములునున్నవి. ఆరోహణములో సాధారణగాంధారము (కొంచెము మృదుస్వరము, అనఁగా ఖరహరప్రియ గాంధారముకంటెను ఒకింత తగ్గుస్వరము), శుద్ధమధ్యమము, చతుశ్శ్రుతి ధైవతము, కైశికినిషాదము.

అవరోహణమునందు సమయోచితముగ చతుశ్శ్రుతిధైవతమును పలుకును. మంచి గమకకంపితరాగము కావున, దీనియందు పలుకుస్వరములన్నియు అనుస్వరముల సాహాయ్యము

చేత పలికించుటవలననే ఈరాగముశోభిల్లును. ధ ని సా ని ధ పా అను ప్రయోగమున, పైనికి వెళ్లునప్పుడు చతుశ్శ్రుతిధైవతమును, దిగునప్పుడు శుద్ధధైవతమును పలుకును. రి గ మ ప ధ నీ, ప ధ నీ మ ప ధ నీ అను వరుసలలో శుద్ధధైవతమే పలుకును. అయినను, పూర్ణముగా శుద్ధధైవతమే అనరాదు. ఇట్టి శుద్ధధైవతము నటభైరవికిమాత్రముండునట్టిది. స ని ధ మా గ రి గ స అని పంచమము వర్జించిపాడుట యుకలదు.

---

10. రాగము - నాయకి - ఖండజాతి త్రిపుట తాళము.

ప. సరసిజాక్షి నిన్నే కోరి మరులుకొన్నదిరా.

అ. సత్యధర్మపురివాస, వరశ్రీరాజకనాదీశ్వరా.

చ. మరుబారి కోర్వదురా.

ప. రీమా - పా,, పా,, - మపధపధా - పధ	। నినిధప - మపధప । మరి - గగరీసా -॥	
సర - సీ ఈ - జఅఅఅఅ - క్షీఇ	। ———- నిఇన్నె ఎ। —— - కో - రి ॥	

రిపమరి-గగరిస-పధపస-నిసరిమరీమపధ । నీ ధా,ప - ధమ । పరీ , గగరిస ॥
మ——రు——లు——ఉ—— ।కో ——ఒన్న । అది - ర—. ॥

అ. నీ , , , , సనిస పా ధ - పధనినిధప - మప ।ధపా - మధప- సని । సరీ - సా, , , ॥
సా . . . . త్యయఅఅఆఅ- ధఅఅర్మఅఅ- అఅ ।—— —— —— పురి । వఅ- సా—— ॥
నిసరిస-రిగగరి - సరినిస - పధపసా , పధ । నిధాప - మపధప । ధపమరి-గగరిస ॥
వ—— —— —— ర - శ్రీఇఇమా, జక । నఆ————దిఇ——। శ్వా—— ర———— ॥
రీరిపమ:రి-గగరిస-పధపసనిరిసమ - రిప । మపధని - ధపమప । ధపమరి - గగరిస॥
రిమరిప-మధపస-నిరిసరి-గగరిసా-రినిస । పధనిని - ధపాధ- । మపమరి-గగరిస ॥(స)

చ. సా సా - పా,,పధనిని - ధాపా మపధని । ధప - మరిగగరిస । రిరిస . రిమపధప ॥
మూరూ——బా,, రి —— ఈ కో ర్వ అ । ——— అఅధుఉ । —— ర—— ॥

1. సా,,పా,,ధానీ,,ధాపాధమ | ,, పరీ , గస | , రిమా , పధప || (మ)
2. సనిసపాధ - పధనినిధప-ధమారిమపధ-ని | నిధప - ధపమరి-గ| రిసా-రిమపధప || (మ)
3. పధనీ,,ధాప-మపధపమరి-సరిగా, | , రి ప ధపసనిస | , రిమా , పధప ||
నినిధప-మపధప-సారిసరి-గగరిసారిని | సపాధ-మపరి-గ | గరిస - రిమపధప || (మ)

నాయకిరాగము.

ఆరోహణము — స రి మ ప ధ ప సా.

అవరోహణము — స ని ధ ప మ రి గా రి స.

ఇది ఖరహరప్రియజన్యము. అయినను, దీనియందలి గాంధారము రిషభము నంటియే యుండును. కోమలగాంధారము. ఆలాగుననే నిషాధమును ధైవతమునంటియేయుండును ఇది యొత్తిగిపాడిననే రాగకళశోభించును.

గాంధారనిషాదములను దీర్ఘముగ గమకముతోపాడవలెను.

11. రాగము - దర్బారు - ఆదితాళము.

ప. చలమేలచేసేవుర ? చాలనమ్మిననాపై
అ. వలచియున్న నాతో వాదేల ? వేణుగోపాలదేవ
చ. పలుకుమునాతో.

ప. పమరీ - గాగా - రిసరీ - నిరిసని | ధప - ధనిస - రిసరి | పామ - గారిసరి ||
చఅల - మే ఎ - లఅఆ-జెఎఎ | ఎఎ - సెఎఎ-ఎఎఎ | వూడ - రాఅఅ||
పమ రిగరిస - రిమప - మాప - ధనిసరి | నీ ,-ధాప - ధని | పమ-గగా- రి సరి||
చఅఅఅఅ - లఅఅ - న ం - ం ంంం | మిా - నాఅ - నఅ | అఅ-అ ఆ - పఇఇ||
అ. ధనిపధమప - రిమరిపమరి - గగరిస | ప మరి-ప పమ-ధధ| ప-మపధ- ని నిసా||
వఅఅఅఅ - లఅఅఅఅ - చిఇఇఇ | యుఉఉ-ఉఉఉ-నఅ|అ- నఅఅ-తో ఒఓ||
ప ధప-స ని స-రి స రి-గారి- స నిస రి | సా, - పా, - సధ | పమ-గగా-రి స రి||
వఅఅ-దెఎఎ-లఅఅ-వే ఎ-ణుఉఉఉ | గో, - పా, - లఅ | అఅ- దే ఏ వఅఅ||

పమరిగరిస - నిరిసరి - నిసధపధని |సరి - సమ-రిప-మధ |పధ - మపధసిసా ||

ధనిధనిసా - రిసరి - గా , రిస - రినీ |ధప - సిసా - పపా | ధపమ - రిగరిసరి ||

చ. పా పా ; - ధ ప - మ పధ పధా - ధ రి | నీ నీ - ధాపా |గాగా- రి స రి మ||

పాలూ ; - కుఉ - ఉ ఉఉఉ ఊ - ఉఉ |మూడూ- ఊ ఊ |నా ఆ -తో ఒ ఒ ఒ||

1. పా ;; - ధా ; - పామారి | గా , రి , సా | ; - రీ ; - మా ||

2. పాధధపమ - పాపమరి - గారిసరి | నిరిస నీసధా | , నీ - సా - రీమ||

3. ధపధ - మప - రిమప - సరిపమ - మరిగరి | సరినిసధనిపధ | ప - ధనిస-రిమపధ ||

సరిమపధ - మపధనిస-పధనిసరి - ని | గరిసరి - నిరిసని | స-ధపధ-మపరిమ ||

4. ధనిసపాప - ధపమరి - గారిసరి - ని |సా , - ధధప - ధని| స - నీసరిమప ||

ధానిసరిస - నీ , - ధధప - మధపమ - | గా, రి - రిసనిస | రిమపమ - పా ,, ||

ధపమ - రిగరి - సారిమప - రీమపధ | మాపధనిస - పా | ధనిసరి - నిసారి ||

గగారిరిస - నినీధపమ - ధనిసరి - | నీస - పాధ-మా | ప - రీమ - సారిమ||

దర్బారురాగము.

ఇది ఖరహరప్రియజన్యము.

ఆరోహణము:— స రి మ ప ధ ని సా.

అవరోహణము:— సా ని సా ధా ప మ గ గా రి స.

ఈ వర్ణములో రాగచ్ఛాయ బాగుగ తెలియుచున్నది. అయినను, ఈరాగమునందును, ఈవర్ణమునందును గాంధారము ఒకశ్రుతి హెచ్చుగనుండునది గమనింపనగును. జతికట్టు చాలా ఇంపైనది చరణములో ఖండజాతిగ తీసికొనిపోయి, రెండక్షరకాలములుమాత్రము "తక" చతుశ్రములో ముగించియుండుటను గమనింపవలెను (చరణము మూడవ ఆవర్తపువివరము. వాద్యములో వాయించునప్పుడు "గ గ రి స" అనునది "మ మ రి స" అని లాగిమార్చుకొనవలెను). తక్కినవివరములు అనుభవముమీఁద తెలియనగును.

"మ ప ధ ని సా, ని సా ధా ప మ మా రి స గ గ రి, రి గ రీ స రి స, ప ధ ని సా, ధ రి సా రి సా సా ధా ప మ గ రి స" అను వరుసలు మనోరంజకములు.

12. రాగము - అభోగి - ఆదితాళము.

ప. ఎవ్వరిబోధనవిని యీలాగుజేసేవురా.

అ. జీవముగా నన్నేలరా శేషాచలేంద్ర శ్రీవెంకటేశ.

చ. మరుబారికోర్వజాలనుర.

ప. రీ గా - గరిసా - స·రి స స - ధమధా | మధసధాస - ధస | రిగామ - గగరిస ||
ఎవ్వ - రిఇఈ - బొఒఒ - ధ అ ఆ | నఅఅఆఅ - విఇ | ఇఈని - ఇఇఇఇ ||

రి గమగామ - రి గసరీ - ధ స రిగమ | ధమధసాస - ధస | ధమా-గమ గ రిస||
యి ఇ ఇ-ఈ ఇ - ల అఅఆ - గుఉఉఉఉ | జెఎ ఎఏఎ - సెఎ | ఎ ఏ -వుఉరఅఆ ||

అ సస్ధధామ - ధ ధమగారి - గమరిగ | సరిగమామ-ధమ |గరిగ - మధధసా ||
జఅఅవాఅ - ముఉఉగాఅ - న ० ०० | నెఎఎ లా అ-రఅ |అఅశె - ఎషఅఆ |

ధసరిసారి - గసరిగా - మ గగరిస | రి గరిసరి - ధరిస | సధమ - ధమగరిస||
చఅఆలేఎ - ంద్రఅఆ - శ్రీఇఇఇఇ | వెం००० - కఅఅ |టెఎఎ -శ్వఅరఅఅ |

రిగమ - రీగ - సరిగసారి - సధమధ | సధసరీరి - గస |రిమా - ధమగరిస ||
రిగమగామ - ధమధసా - రిగసరిగ | మగరి - గారిసధ | రిసా - ధమగరిస ||
రీగా - }
ఎన్వ - }

చ. మాధమధా - ధసధమ - ధధసారీ | ధసధధమా-గమ | గరిస- రి గ-సరిగ||
మారు ఉబా - అఅఅఅ - రిఇఈఈ |కొ ఒఒఒ ర్వ-జఅ | లఅఅ-నుఉ-రఅఅ||

1. మా ,, ,, - , , ధా - మాధా - ,, సా | ధామా - ,, గా| రిసా - రీగా - || (మరు)
2. మధసధామ - ధమగరీగ - మగరిస | ధసా - రిగమధస| సధమగరి - సరిగ|| (మరు)
3. ధసధమ - గరిగమ - ధమగరిగ - సరిస | రిగమధస - రిగరి| సధమగరి - సరిగ|| (మరు)
4. సా , - సాస - రిగసరీ - రిసధమధ | సా , - సధరిసధ | , సగమా-గరిస ||
రిగమధాసి - రిగమరీ - గరిస - ధస | రిసా- ధమధసధ | ,మగరి - సారిగ ||
మాధమధా|| }
మారుఉబా || }

రాగము - ఆభోగి.

ఆరోహణము:— స రి గ మ ధ సా.

అవరోహణము:— స ధ మ గ రి సా.

ఇది జన్యరాగము. 22-వ మేళమయిన ఖరహరప్రియలో పుట్టిన ఔడవరాగము. గాంధారమును కంపితముగ నిడివిగపలుకించవలెను. నిషాదమును అనుస్వరములేకయే పలికించుట మేలు. ఈరాగమందు దాటుప్రయోగము ఇంపుగనుండును. కొన్ని ముఖ్యప్రయోగము లేవన— రి గా గ రి స మ ధ స ధ సా రి గా గ రి స రి గ మ గ గ రి స రి స ధ స ధ మ ధ మ గా రి స స రి గ రి రి స ధ స మ ధ స స ధ మా గ రి స రి గ రి ధ స గా రి స మా గ రి ధా మ గ సా ధ మ ధ సా ధ సా సా ధ మ గ రి స రి గ మ గ రి స మ ధ స ధ సా మొదలగునవి చెవులకింపు.

ఈవర్ణమందు రాగభావముననుసరించిన ప్రయోగములున్నవి. ఇందులోని ఆవర్త స్వరముల వెంబడి మఱికొన్ని అయిదాఱు వరుసలు కల్పించుకొని పాడుఁడు. ఖండజాతిత్రిశ్రమును తక్కినవడలను అనుసరించికల్పింపుడు.

రాగము - కానడ - అటతాళము.

ప. నెర నమ్మితినయ్య నిక్కముగ నిన్ను నీరజనయన నిరుపమ సుందరకర

అ. మరునికన్న శ్రీనివాసదేవ మానముతో నన్నుఁగాపాడుట కిదెసమయమురా

చ. సరసుడనినే సతతము కొనియాడుచున్నానురా.

ప. , , , , - , , , , , - , రీరిప - గాగ - గమరిస

. . . - . . . . . - , నేరఅ - నం౦ - మి ఇఇఇ

సనిరిని - రీ , , - గమరిరిసని - ని రిపనీస । ధా , - నిసరి గా । , ని ధధ పమ , ధ ప

తిఇఇఇ - ఈ , , - న ఇఇఇఇ ఇ - య్యాఅఅఆఅ । నిక్ , - అఅఅఆ । , ముఉఉఉఊ గాఅ

మగామ - రిస ని స , - రిగమపాధ - మ ధపమగమ ।

అ నిక్ - నుఉఉఉ - నిఇ ఇరాఅ - జఅఅఅఅ అ ।

రి సరి నీ స - రి గమ్మ పమధనిస - పానిమ పగ । మధనిస రి స - ని రి । స నిప-నిధపమప
నఅఅయాఅ- న అ అ అఅనిఇఇ - రూఉప అమ । అఅఅఅసుఉ - ఉ ం । దఅఅ-రఅఅఅ అ

గాగమ - రిస నిస - సా ధ ప - ధా , , - ధా , , ।
కాఅఅ - రఅఅఅ - మారుఉ - నీ , , - ఈ , , ।

అ. పధనిసనినిధప - మపధని - ధధపమ - ధ పధమ । ధప - గామధాధ । పధధని స - ని పమ
కం oo oo oo - నఅఅఅ - అఅఅఅ - శ్రీఇఇ ఇ । ఇఇ - నీ ఇ వాఅ । సఅఅఅ - దెఅఅ

గమధనిసా , , - స నిసా - రి గసా - రి నిస రి
వ అఅఅఆ , , - మ అ ఆ - నఅ ఆ - ముఉ ఉఉ

రి స రి ప గాగా - గమ రి స - ని స ని - రి సరి ని రి । స ని పమ - గమధ ని । సరినిసా ని పమ
తో ఒ ఒబనాఆ - న్నుఉఉఉ - గఅఅ - పఅఅడుఉ । ఉఉటఅ - కి ఇ దెఎ ।సఅఅమాఅయఅ

ని ధపమ - గమరిస - } రిగమధాని - పధమపగా
ముఉఉఉ - రఅఅఅ - }

మరిసనిసరీస - రిగమ - ధపమప - గమరిసని । పనిస - రిగమపమ । ధనిస - పాని - మప

గమధనిసా , , సనిసరీరి - సరిపగాపి ।

రిసనిసారి - సనిపమ - గమమధధనినిసరి । గా - , రిసనిపా । , రిసరి - నిసి - పని

మప - గమ - రిసనిస (నె) ।

ఎత్తుగడ (పల్లవి.)

చ. , , , , - , , , , - సాసా - స ని రి స - పా , , ।

. . . . - . . . . - సారా- సుడుడుడు - డా . . ।

మ ధ పని - ధ ధపమ - ధపమధపమప - గామ రి స । రి ని స - రీగమ ధ । ని సరి ని సా- , రి

నిఇఇ ఇఇ - న్నెఎఎఎ - సలఅఅతఅఅ - తాఅముడు । ఉశొాబ - నీఇ ఇయ । అఅఅడుడూ- . చు

స ని ప మ - గమధని - } సా॥
ఉఉన్న అ - నుఉరఅ -

1.. నీ , , - , , సా - , , , ని - రీసా - నీసా

పా , , - , , మా - పా నీ - ధాపా - మాపా । గా , , - , , మా । రీసా - , , రీ

గామా - ధానీ - (సారా)

2. ధానిపధపమప - మగమనిధానిప - మగమరి

సరిగమధానిస - పధపనిధప - గమధానిస । రీనిసని - పగమ । ధానిసరి - గమరి

సనిపమ - గమధని - (సారా)

3. సరిస - నిససనిప - నిధపధప - పమగ - మరిగ - మ ।

పగమరి - సరిస - నిసనిపమ - పనిస - రిగమరిస । రిగమ - ధనిసరిగ । మరిస - సనిపమగ

మరిస - రిగమధని - (సారా)

4. సా , ని - రిసనిపా - మనిధపగా - మరిసరిని ।

సా , , - , , నిస - రిగమరిస - రిగమధనిసరి । సనీస - పనిమప । మగమమ - ధధనిని
సపానిధనిపధ - వ.పమగమ - రిగమ - ధనిసరి

గగామరిస - నిరీసనిప - గగామరిసరిగ । మధని - సరిగమరి । సనిప - రిసనిపమ
గమరి - గగమధని - (సారా)

13 B. రాగము - కానడ - ఆదితాళము.

ప. నిన్నే కోరియున్నది మానెలత ఈ వేళ.

అ. సన్నుతాంగ మా చక్కనిసామి వేణుగోపాలదేవ.

చ. కన్నడ సేయవలదు.

ప. పామాగా ; - గాధమరీ ; । స నిసరిసరి -. నిస । ధనిధ - నిసరిస రి॥
నీ ఈన్నే ; - కోఒ ఒరీ । యుఉఉఉఉ - న్నఅ । దిఇఇ - మఅఅఅ॥

పమగా - మరిగరిస - నిసరి - గగమమ | ధధనిధమమ - ధ ప | మ-గమరి-సనిస రి ||
నెఎ ఏ - ఎఎలఅఅ - తఅఅ- అఅఅఅ | ఇఇ ఇఇ ఇ ఇ - వె ఎ | ఎ-ఎఎఎ -శఅఅఅ ||

అ. పధనిధప - మ ప ధ ప-మపమ-గామరి | గ రిస - మగమ - ధధ | నిని - సరిసా ; ||
సఅఅఅఅ - న్నుఉఉఉ-తఅ అ-ఆ అ ం | గఅఅ - మఅఅ - చఅ | అఅ - కఅనీ ; ,||
ధ నిసరి - స రిగా , - గ మ రి- స నిస రి | సా , - నిరిస - నిస | ధపమ - గమరి స రి||
స అ అఅ - అఅమా, - వె ఎ ఎ-ణుఉఉఉ | గో , - పఅఅ - లఅ | అఅఅ - దెఎవఅఅ||
పపమగా - గమరి - సరిసనిస - ధనిధ | నిసనిరిస - రిగమ | గమధధ - నినిసా ||
ధనిస - నిసరిసరిగాపరిసరినిస | ధా , - నీ ధ - పధ | పపమ - గమరిసరి ||

చ. ధా ; ; - పధనిధ ప - మధప - మప | గా , - మరిస - ని స | రిగా - మపమగమ||
కా ; ; - నఅడఅఅ - జెఎఎ - ఎ ఎ | యా , - వఅఅ - ల అ | అ ఆ - డుఉఉఉ||

1. ధా ; పా ; మా ; గా ; | రీ , సా , రీ | ; - గా ; మా ||

2. ధానిధపమ - పాధప-మపగా - మరి | సరి - నిసధా - నిస | రిగా - మపమగమ||

3. పధపమగ - పమగమ-రిరిగ - సరిస - ని | సధ - నిపనిరిస - ని | సరిగమ - సరిగమ॥
గమధధని - ధధనినిసి - నిసరి గమరి | సరిస - నిసధపమ | గమరి - నిసరిగమ॥

4. సా, నిరిస - నిసధపమ - గమరి - సని | సా, - నిసధ - నిస | రిగమ - గమధధని॥
సరిసనీ - నిసనిధా - నీధపధప | మపమ - గామరిప | నిసగగమా ; ॥
ధపమగా , - నీధపమ - గామ - పమ | ధధా - నిధని - పధ | పమ - ధధనినిసా ॥
గాగమరిస - నీనిసి - ధపమ - గమరి | సా - సిసా - ధపమ | గమరి - నిసరిగమ ॥

కానడరాగము.

ఇది 22-వ మేళకర్తయగు ఖరహరప్రియయందు జన్యరాగము. దీనికి సామాన్యముగ

ఆరోహణము:— స రి గ మ ధ ని సా.

అవరోహణము:— స ని స ధా ప మ ప గా మ రి స.

అని ప్రయోగించుటయేతగును. అట్లున్నను కొన్నిసమయములలో శుద్ధధైవతము తేలి

కగ పలుకును. అయినను దీని మూర్ఛనాప్రస్తారము గా మ రి స ని స ధా, ప మ ప గా మ ధా ని సా, రి మ గా, రి పి గా, అను నిట్టివానిని గమనించిచూచునప్పుడు ఈరాగము ఖరహరప్రియ జన్యమనుటకు సంశయముండదు.

ఈవర్ణమునందు రాగభావము బాగుగ అమరియున్నది. దీనియందలి చిట్టస్వరములు చాలఅందముగ జోడించియున్నవి. సాధారణగాంధారమే ఉపయోగింపవలెను. ధైవతము చతుశ్శ్రుతియే. కాని రాగము పాడునప్పుడు ప్రతిమధ్యమము శుద్ధరిషభముతప్ప తక్కినస్వరము లన్నియును ఉపయోగించువాడుకకలదు. ఈవర్ణమును శుద్ధశాస్త్రీయస్వరములతోనే పాడినను బాగుగనుండును.

---

14. శ్రీరాగము - ఆదితాళము.

ప. సామి నిన్నే కోరియున్నాను, చలముసేయ మేరకాదుర.

అ. భూమి వెలయు శ్రీగర్భపురినివాస! పశుపతీశ!

చ. కామకోటి సుందరా! నన్నేలుకోర.

ప పా, పమరి - గరిసనీ - పనిసరి - ని | సా,,,, - నిస | రిగరిస - రిమపని ||
సా, మి . . - ని..న్నే - కొంజ . . . . | రీ ,,,, - యు . | . . . . - న్నఅఅను||
పమా - నిపనిమప - రిగారి - నిసరిగ | రిసాని - ప నిసరి | గరీస - రిమపని || (పా)
చ . - ల . . . ము - సెవేయ- మెఎ . . | . . ర - క . . . | దు . . - ర . . . || (సా)

అ. నీ ,,,, - సనిపమా - రి గరి - సరి | సా - ,,,, - మరి | పమనిప - సనిమప ||
భూ,,,,- మి . . . - వె . . . - ల. | యూ- ,,,, - శ్రీ ఇ | గ.ర్భ. - పు. షి. ||
నిసరిగారి - సరినిసాని - పనిసరి | సనీ - పధసిపమ | రిగరిస - రిమపని ||
ని . . . . - వ . . . . - స . . . | ప . - శు. . .ప . | తి . . శ - . . . . ||
పాపమరి - రిగరిరిస - సనినిప - నిని | సా - సనినిప - నిస | రిగరిస - రిమపని ||
పమనిప - సనిరిసి - గరిసని - పనిసరి | గరీస - నిపామ | రిగరిస - రిమపని || (సా)

చ. సా;; - సనిపమా - రిగరిసరి | సా ; సా - నిస | రిగరిస - రిమపని ||
కా ;; - మలకాంఓ - టిఇఇసుం | దా ; రా - న . | న్నె..లు - కొ. .ర || (కా)

1. సా ;; - రీనీపా - మారీ | గారి - సాసా | రీమాపానీ || (కా)

2. నీ ;; - సనిపమ - రిగరిస - నీ | ; - సనిపమ - పని | సరి - నిపరిమపని || (కా)

3. మా ;; - పనిమప - రిగరి - రిగరి - | సా ;; - ని స | రిగ - నిసరిమపని ||
పనిసరి - గరిరిగ - రిరిసని - పనిసా - | రీ - నీపమ - రిగ | రిస - నిసరిమపని || (కా)

4. నీపమరిగరిస - నీపమపనిసరి - | నీసరి - గరిరిస | నీ - సరి - మరిగరి ||
నీసరి - పమరిస - నీసరి - పమనిప | నీసరి - నిసనిప | నీపమ - రిమపని - || (కా)

5. సా ; ; సరినిస - పనిపమ - రిగ | రి - రిగరిసా - నిస | రిగరిస - రిమపని ||
సనీ - పధనిపమ - రిగారి - సరిసా | సనీప - నినిసరి | సరిమరి - రిమపా ||
సరిగ - నిసరి - పనిస - మపని - రిమపస | రిమ - నిసరిమపని - | సరిగరి - రిససని ||
రినీస - పనిపమ - నిమాప - రిగరిస - | రినీస - పనిసరి - | నిసరిస - రిమపని || (కా)

శ్రీరాగము.

~ ~~ ఇవి కంపితగమకమును చూపు గురుతులు. ఈవర్ణము పాడునప్పుడు గాని వాయించునప్పుడుగాని, జారు ప్రయోగములు వచ్చును. వానిని గమనించిచూడవలెను.

ఇదియు ఖరహరప్రియయందు జన్యమైనరాగము. 22-వ మేళకర్త. ఈరాగమునుండు కీర్తనలలో కావలసిన మూర్ఛనాప్రస్తారములు అధికముగ కానవచ్చుచున్నవి.

ఆరోహణము:— స రి మ ప ని సా.

అవరోహణము:— సే ని ప ధ ని ప మ రి గ రి స.

అవరోహణమునందలి వక్రప్రయోగము వక్రముగనే పాడవలెను. అప్పుడే రాగకళ శోభించును.

15. రాగము - రీతిగౌళ - ఖండజాతి అటతాళము.

ప. వనజాక్షి నిన్నే కోరిన వేసటదీర్చి బ్రోవవయ్యా.

అ. మనసిజుని కన్న చక్కని మా వేణుగోపాల, ఈవేళ.

చ. అన్నిటికి నీవే దిక్కని.

ప. సా , - నిగరిగమ * పామా - గారీ - సా ,, - ।
. . , - . . . . . * వానా - జా . - క్షి ,, - ।
నిసగరిసనినిని -నిపనినిసనని- సగాగమ । గమప - పపమ - గమ । ప-పమమగరి - పమ:॥
ని . . . . -న్నె . . . . . - . . . . । . . . - కో౦ర . - . . । . -రి . . . . - . . ॥
గరిసని - సగగమ * పాధధమ - గమప - పమగరి ।
వ . . . - . . . . * వే . . . - స . . - ట . . . ।
గమ-గమనినిధధ-నినిధమా, - గమగరిసా । నిసని - సగరిగమ - ।పధమప - గమగరి ॥
. . - తీఇ . . . . -ర్చి బ్రో , - . . . . . వ । . . . - వయి . . . । . . . . - . . . . ॥

అ. గా - పమగరిగమ * సా నిధని - ధధనినిధ మా ।
మా - . . . . . . *మా . న . - సి . . . . జా ।

మధఃమ - గరిగమ-ధపామగరి-పమాగరిస- । నిసా - నిగరిగమ - । మనినిధమ-గమని ॥
. . . . - . . . . . -నిఈ . . . . - క . . . . - । . . . - న్న . . . . - । చ . . . . -క్క . . ॥
నీసనిసా ,, * నిసిగగమ - గమగరి - గాగ ।
. . . నీ ,, * మ. . . . - వె. . . - . . ।
రిసి - నినిసిగరిసి - నిసనినిధమ - గమగరిగమ । నిధమ - నినిసిసా । నిధమ-గమధపమ ॥
. . . - ణు. . . . . . - గొఒ. . . . . - పఅ . . . . । ల . . . . -ఈ । . . . . - వెఎ . . . ॥
గరిసనిసగగమ * మాధధమగమా - పమగరి ।
ళ . . . . *
గమా-ధధమగమా-మగరిరి-గాగరిస-నిప । నినిస - నిగరిగమ - । పధపప - మా ,, ॥
గరిస - గగమగమ - నిధమనీనిసి-నిసిగాగ।
రిగమగా - గరిసి - సనిసిగరిస - నినిసా, - సి । నిధమా, - మగరి । స - నీధామగరి ॥
స - నినిసగగామ (వ)

చ. ;; - ;; * సా ,, - నిధనీ - నిధమా

;; - ;; * అ౯ ,, - ని . . . - టి . .

. మగమప - పమగరి - గమపమగరి .. గాగరిసని । సగరి - గమగ - గప । పమ-గగమా, - మ॥

కి . . . . - . . . . . - ని . . . . . . - వే . . . . । ది . . . - . . . . -క్క. । . . . - . . నీ, - . ॥

గమపమ - గరిసని *

. . . . - . . . . . * (అన్ని)

1. మా , , , , గారి - గారిసా , , - సా

నీపా , , నీనీసా , , నీగారి । గా, మా, - థా ! థా మా గారి ॥

సాగారీనీ (అన్ని)

2. నిపనినిసని - సగగమ - సమమగరిస - గాగరి ।

రిస - గగమగాము - నినిసనీస - పమాపగరి । గమానిధప - నీ । నిధమ-మాగరిస॥

సానిపా - పనిని (అన్ని)

3. ససపమగరి - సమగరి - గగమమపమ- ధపమప।

గపమగరి - పమగరి - సారినిస - గగమసగగ । మ - నిధమ- నినిస-ని । సానిధమమాగ॥

రి - నిధమగరిసని (అన్ని)

4. పధధమగ - గమపగరిస - మగరినిస - నిగరిస - ।
నిసనినిమధ - నినిసగరిస - మగరి - పమగ - నిధ- । మ-గమనినిస-నిగ । రి-నిరిసనిధమ-ని ॥
ధమప - గరిసరిని (అన్ని)

5. నినిధమగగ - మధధమగరి - గగమమపమ - గమ ।
గగరిస - గరిసరి - నిసనినిధమ - నినిస - నిగరి । గగమ-గపమ-ధప । మగరిని-సగగమ॥
పమాగరిస - నిధామగమ - నినీసనిస - గగ ।
, మగరిగగమసా - రిసిసని - నీనిధమగగ । , మగరిసపాస । నిధ - మనీధమగ॥
మగాగరి - సరిని (అన్ని)

రీతిగౌళరాగము.

ఆరోహణము:—స రి గ మ ని ధ ని సా.

అవరోహణము:—స ని ధ మ గ మ ప మ గ రి స ని ప ని సా

ఇది వక్రసంపూర్ణ రాగము. ఇది ఖరహరప్రియజన్యమనియే తోఁచుచున్నది. 20-వ మేళకర్తయగు నఠభైరవిజన్యమని కొన్నిగ్రంథములలో కాన్పట్టుచున్నది. కాని భైరవిలక్షణములో రావలసినశుద్ధధైవతము ఈరాగములో లేదు. సామాన్యముగా వక్రసంపూర్ణ రాగములకు గ్రహస్వరమూర్ఛనలు ఒకటేరకముగనేవచ్చును. ని ని స, స గ రి గ మా, నీ ని స ని ధ మా గ రి స ని గా రి స, గ మ ని నీ సా గ గ రి గా మ గ గా రి రీ గ రి సా ని ధ మ మా గ రి స ని ప ని నీ సా, మొదలగుప్రయోగములు చెవులకింపైనవి. వక్రసంపూర్ణరాగముల వర్ణములన్నిఁటిలోను మూర్ఛనాస్వరములే నిండియుండును. కొన్నిసమయములలో 'ప ధ మ గ రి స' అను నిట్టిచోట్ల ధైవతము కొంచెముశుద్ధముగనే పలుకును.

16. రాగము - కీరవాణి - ఆదితాళము.

ప. చలమేలఁ జేసేవు సామి చాల నమ్మియున్న నాపై.
అ. పలుమారు నిన్నే కోరిననాతో పలుకవదేమి శ్రీవెంకటేశ.
చ. మరునిబాధ కోర్వగ లేర.

ప. పామా - గమగగరీ ,, - పనిసరి | గరిసనీ - ధధప | ధనిస - నిసరిగమ ||
చాలా - మెఎఎలా ,, - జెఎఎ | సెఎఎఏ - వుఉఉ | సఅఅ - మిఇఇఇఇ ||
పమగరి - గమపధ - పమధప - నిధపా | ధనిసనీ - ధపమ | పధపమ - గరిమగ ||
చఅఅ - లఅఅఅ - నఅఅఅ . మ్మిఇ-ఈ |యుఉఉఊ-న్నఅఅ | నఅఅఅ - పయిఇఇ || (చల)

అ. పమగ - రీగమా - రిగమ - నిసరిగమ | పమగ - రిగమపధ | పమపధ - నినిసా ||
పఅఅ -లూఉమా-రుఉఉ-నిఇన్నెఎఎ | కొొఒఒ- రిఇఇమఅ | నఅఅఅ - తొొఒఓ ||
సనిసరి - గరిసని - నిసనని - ధనిధప | పమపధ - నీధప | మపమ - గరిగమా ||
పఅలుఉ-కఅఅఅ - వఅఅఅ- దెఎఎమి | శ్రీఇఇఇ - వెంకఅ | టెఎఎ - శఅఅఅ ||

పమగరిస - నిసరిగమగారిస - సని | సరిగ - రిగమపమ | గరిగమ - పధపా ||

పధనిధప - ధనిసా - సనిసరిగరిరి | గమగరి - సనిధప | నిధపమ - గరిగమ ||

5 చ. పా ,,- పమగరి - గమగరి - సనిపధ | నీ ,, - ధ నిసని | సరిగ - రిగమపధ ||

మా,,- రుడుడుడు - ని ఇ ఇఇ - బఅఅఅ | ధా , - కొ౦ ఒఒర్వ | గఅఅ - లెఎఎఎర ||

పా , - మా , గా , - రీ , సా - నీ | సా , - గా ,-రీ | గామా - పాధ ||

2. పమ - ధపామగరి - సనిరిసానిధప | ధనిసనీ - సరిగ | రిగమ - రిగమపధ || (మా)

3. పధప - మపమగరి - గమపమాగరిస | నీసరిగ - రిగమ | గరిగమ-పా ,, ||

పధపనీధపా - ధనిసా - నిసరీ | సరిగా - రిసనీ | ధపమా - గరిగమ || (మా)

4. నీ ,, ,, - సని - ధపమగరిస - నిధ | నీ ,, - ,, సని | రిస - గరి - గమపధ ||

నీధపధని - ధనిసనిసా - రీగరి | గమగరిసాని - ధ | పమగరి - గమపధ || (మా)

కీరవాణిరాగము.

ఇది 21-వ మేళకర్త సంపూర్ణగమకకంపితరాగము. అన్యస్వరములులేవు

రి గ మ గా రి స ని రి గ మ ప ధ నీ సా, గా రి స ని ధ ప మ గా రి స అను

ప్రయోగములు రాగకళనువివరముగఁ దెలుపఁదగినవి.

17 రాగము - శుద్ధవేళావళి - ఖండజాతి త్రిపుటతాళము.

ప. విరిబోణి నీపై చాలమరులై వలచియున్నదిరా యీ వేళ

అ. గరిమ మీరియున్నదిరా, సరసా, శ్రీకృష్ణ రాజేంద్ర, నాసామీ.

చ. శరదిందువదన.

ప. పారీమా - గరిగరిసా - సనిధనిపా,, | నిస్సారిగరిమప | నిసరి సానిధని ||
వి రి బో - . . . . ణీ - ని . . . పై | చఆ. ల . . మ | రు . . లయి . ఇ ||
పమగరి - రిమగరిసరిమప - ని స రి - పగరిసా | ,ని ధ నిపా,మ | గరిసా, స రి మ ||
వ . . . - ల . . . చి . . . - యున్నఅ - . . . . | ,దిరా . . , . | ఇ . . , వెఎ ళ ||

అ. గారిమా, గరిగరినిధనిపనిసరీ మ | గరిసరిమపపమ | మపానిసా; ||
గరి మా,,మి . . . రి . . యు . న్న | ది . . . . | . రా . . ; ||

నిరిస సరిరిమమగగరిరిసనిధ నిపా గరి | సానిధనిపామ | గరిసా , సరిమ ||
సరస . . . శ్రీకృష్ణ..జేంద్ర | . . . . | నా . . , సమి ||
పాధమగరి-సనిధనిపనిసరిమమపాధ | నిపమగరిసా, | సారిమపా,, ||
మగరిమామ-పధమపాప-నిసరి-సగరిమా | గరిగారి స ధ ని | పమగారిసరిమ ||

చ. ధానీ పా ,, పమగరి - సరీ మ పా ,, | పనిసా - సనిధని | పమగరిసరీమ ||
శారాదిం ,,దు . . . . - వదాఅనా . ,, | . . . - . . . . | . . . . ||

1. పా, - మా, - గా,రీ , సా,రీ - నీ, | ధా, నీ, గా | , రీ ,, రీమ || శారా ||
2. ప ధ ని మా ప - రి మా గ రి స - ని ధ ని పా ని స రి |
మ ప ని స ని స ధ ని | పగమపమగరిమ || శారా ||

3. పమగరి-సరిమప-ధనిపమ-పనిసరిసరిమగ | రిసనిధనిపనిస | నిధనిపమగరిమ || శారా ||
4. పామపమగరిస రీమగరిసనిధనిపనీ | పా, రిమగరిస | రీ పమపా ,, || శారా ||

5. పధనిపధమప-గమరిమ - రిగసరి-నిధనిపని । సరిమగరిపరిమ । పమపనిసా ,, ॥
సా ని స రి - మాపనిస-రీమపని-సారిమప । నిసగరిసనిమని । సానీ స రి ,, ॥
రి మగరిగ - స గరిసారి-పనిసగరి- స రి స । నిధనిపగరిసని । ధనిపనిధనిపమ ॥ శా రా॥

రాగము - శుద్ధవేళావళి.

ఆరోహణము:—స రి మ ప ని ధ నీ సా.

అవరోహణము:—స ని ధ ని ప మ రి గ రి స.

ఇది 22-వ మేళకర్తయగు ఖరహరప్రియ జన్యమని తెలియనగును. ఇది కాపివంటి రాగమని కొందఱిమతము. కాని కాపియందుండు దేశీయప్రయోగము లిందులోలేవు. దీనిని శుద్ధముగను వక్రముగనే పాడవలసినది. ఇది యపూర్వరాగమయినందుచేత ఈవర్ణమునందు రాగమూర్ఛన సంపూర్ణముగ కానవచ్చును. కైశికినిషాదమును చతుశ్శ్రుతి ధైవతమును సాధారణగాంధారమును రాగకళ స్వరములు.

18. రాగము - కాంభోజి - ఆదితాళము.

ప. తరుణి నిన్నుఁ బాసి తాళలేదుర.

అ. ధరలో వెలసిన శ్రీత్యాగేశ! జగదీశ!

చ. సరసకు రార.

ప. పాధా సా - రినిధప - ధసరిగ - మమ | గగ - రిరీస - మగ | రిగస - సనీధప ||
తారూణీ - . . . . . - ని . . . . - . . | ను . - . . . . - బ . | . . . . - . . సి . ||

ధసరి - పమగ - సరిగమపధ - మ గ పధ | రిసానిధప - ధ ప | , మగరి - రిసాని ||
త . - . . . . . - ళ . . . . లె . . | . . . . - . దు | , ... - ర . . ||

అ. నినిధధపమ - పనిధ - పాధమా - గమ | పధని - పనిధ - మగ | పప - ధధసా - రిగ ||
ధ . . . . . - ర . . - . . . . . లో - . . | . . . . - వె . . - ల . | సి . - న . శ్రీ - . . ||

మమగ - సరిగ - ధసరి - పధస-మగపధ | సరిగ - సానిధప | నిధప - మగరిసని ||
త్యా . . - గే . . - . . . . . - శ . - . . . జ | గ . . - దీ . . . | శ . . - . . . . . ||

నిపధసాస - పధపరీరి - ధరీరి | ధసధరీరి - ధగ | , గరిగ - సరినిధ ||
సరిగసాస - రిమగసా - రిపమగస - | రిమగమా - పమగ | సమగమ - పా ,, - ||
మగరి - సాస - నినిధపాధ - మపగా | మపధనినిధ - పని | ధపధ - మగపధస ||
రిగపు - రీగ - సరిగసారి - నిధపధ | రిసాసిపా, - స | ధపమగ - రిసాని ||

చ. సాసా - ని నిధా - మపధధ - నినిధప - | మపనిధ - పధమా | ప - గామా - పాధ ||
సారా - స . . - . . . . . - . . . . . - | కు . . . . - . రా | . - రా . - . . ||

1. సా, - నీ, - ధా, - పా, - మాగా | రీ, - సా, - రీ | , - గామా - పాధ ||
2. సనిధపా - నిధపమగరి - ధపమగరి - | రిసని - పాధపరి | గ - సరిగమ - పాధ ||
3. నిధపమా, - పధపమాప - మగమప - | మపధ - మాపనిధ - | మపసనిధ - సరిగ ||
4. ధా ,, - ,, నిప - ధనినిధ - మాపధ - | పా ,,,, - మప | ధ-మాప-మగమప ||
ధపమ - నిధప - సనిధ - మగపాధ - సరి | గసానిధపా - మ | గరిస - రిగమపధ ||

5. సా ,, - ,, సనిధప - మగరిస - రిగ | సా ,, - ,, - సని | ధపధ - మగపాధ ||
రిగ్గమపా - మగమపధా - గమపధని - | పధనినిధ - మపని | ధ - పధపా ,, - ధ ||
పమగమా - పమపధాధ - పసనినిధ - | పధస - గపధస - రి | గమపధ - సానిధ ||
సరీసనిధ - రిసనిధ - గరీసనిధ . | పధసరిగా - గప | ధసరి - రిగమపధ ||

రాగము - కాంభోజి.

ఆరోహణము:—స రి గ మ ప ధ సా.

అవరోహణము:—స ని ధ ప మ గ రి స.

ఇది 28-వ మేళకర్తయగు హరికాంభోజి జన్యము. ఇందులో కాకలినిషాద ముపయోగింపకయే రాగమూర్ఛనలు ఇంపుగ వెలువడునట్లుపాడవచ్చును. సనిపధస అనుచోట కాకలినిషాదముపలుకుచున్నదని సామాన్యముగ వాడుకలోనున్నప్పటికిని, ఇక్కడినిషాదము షడ్జములో ఒకశ్రుతితగ్గికలిగిన స్వరమేగాని మఱియేదియుఁగాదు. ఇదిగాక రిమగసా, రిపమగసా, ధసరిమాగమగపధసా, పధనిధమగపధ, పమగాగరిసనిధపధస, అను ప్రయోగములు కొన్నిచోట్ల

కానవచ్చుచున్నవి షాడవ సంపూర్ణరాగమైనను, ఒకస్వరమువర్జించి, మగసా, సరిమా, అనునిట్టి ఔడవప్రయోగములు చెవులకింపుగనుండును. సామాన్యముగా వర్ణములన్నింటియందును రాగకళచక్కగ వెలువడును.

---

19. రాగము - కాంభోజి - ఝంపతాళము.

ప. కమలాక్షి నిన్నే కోరి యున్నది, కరుణింప మంచి సమయము సామి.
అ. విమలాత్ముడైన ముమ్ముక్తీశ్వర సదా భక్తుడైన ముత్తురామలింగచంద్ర భూపతి.
చ. నీకే తగురా నీరజాక్ష కొమ్మ.

ప. మా గా - సా , ని - పాధా - సా , , - పా , ధసాధా - ధా , సరిసా - సా , రిగారి |
క , మ - లా అ . . - ఆ ఆ - క్షి . . . - నీ ఇ ఈఈ . - న్నే ఎ - . . . - కో , ఓఓ |
రి - గమ్మాగా | రి గ మగారి - గసరిగ ||
రి ఇ ఈ ఈ | యుఉఉఊన్న - అఅఅది ||

ఃధసా-రిగారి - రీ,గమామా - గా,మపా - మపధా,ని - పామప ధసధ ప । మధపమ ।
కఅరుఉఊఉ - ణీ,ఇఈం ప - మ, ం ం - చి ఇఈ ,ఇ - సా అమ అఅఅఅ । యఅఅము ।

ప మ - మ గ రి స రి గ ॥
ఉ ఉ - స అ అ అ అమి ॥ కమలాక్షి ॥

అ. ధాపా - , , పమ - మా పా - ప మ మ గ - మాపా - ధాధా - , , నీ । పధసా ।
నీమా - , , లఅ - ఆ త్మా - డ ఇ ఇ ఇ - నా ము - మ్ము క్తీ - , , శ్వా । ర ఆఅ ।

ధా సా - సా , , ... ॥ ॥
సా దా - ధా , , ॥ ॥

రీ , , - మగగరి - సా గ రి - రి స నీ - రి స సనిధా-నినిధాపా । మపధస । ధపమగ-రిసరీ॥
క్తా , , - డ ఇఇఇ - నాముఉ - ఉఉత్మా- రఅఅఅమా-లిఇఈంగ । చ ం ం ం । ద్ర అభుఉ-ఉపతీ॥
గాగమగరి - రీరిగరిస - రీరి స ని ధ ధసా ,, - ధపసధ । రిసగరి । మగ-పమగరిసరి॥
గాగమగరి - గమపా - ధపమా-మనిధమ - పధసానిధపా-ధరి । సానిధ । నిపమగా-సరిగ ॥

{ మా॰గా }
{ కా॰మా }

ఎత్తుగడ (పల్లవి.)

చ. నీ , , - , , ధా - , పమప - మగమా - పా , , - , , - ధా-మా , , | , , పా |
నీ , , - , , కే - , ఎఎఎ - ఎ త గూ - రా , , - , , - నీ -రా , , | , , జా |
సనీధ - పమపధ ||
తుఆఅ - కొ॰ఒ ఒ మ్మ ||

1. నీ , , - , , ధా , , పా - , , మా - , , గా , , రీ - , , సా | , , గా | , , మా - , పధా ||

2. ధా॰నిపధ - మపనిధా॰నిపధ - గమసిధా॰నిపధ - రిగరిధా॰నిప | ధసపస | ధా॰నిపధ - మపధ |

3. నిధనిపధ - మపధ - నిధపమగరిసని-సమగరి-గమపధనిధపమ | పధరిస | నిధ-పనిధ - మపధ ||

4. సా॰, ప-ధసరిస - నిసని - ధనిధ-పధప-మధప-మపగమపా-సరి | సమగరి | గమపధ - మగపధ ||
సరిగరి-గపగగ-రిగరిసనిధపధ - రిరిసనిధప-రిసనిధ - మని | నిధ-మని | ధాప - రిగమపధ ||

{ నీ , , }
{ నీ , , }

20. రాగము - దేవమనోహరి - ఆదితాళము.

ప. పలుమారు నిన్నే కోరిన నాతో, పలుకవదేమి రా నాసామి.

అ. ఇలలో వెలయు శ్రీ శేషాచలనివాస, శ్రీ వేంకటేశ.

చ. నీసాటి యెవరున్నారు నాసామి.

ప. పామా - రీ ,, - ససరిరి - మమరిరి | సని ధని - స రి మరి | మపమరీ - సరిమ ||
పాలూ - మా,, - రు. . . . . . ని . | న్నె ఎ.. - కొఒ . . | రి ననఅ - తొఒ. ||
పమ రి స - రిమపధ - రిమప - ధానిసని | ధ ని - పమరీ,- స | నిధనీ , - సరిమా ||
పలలుఉ - క . . . . . వ - . . దెఎ | మి . - . ర ,- న | సఅమి - ఇఇ . ||

అ. పపమమప - రి మప - నిసరిమ - రిపమరి | మ పధ - రి మపధని | స రిమపధాని స ||
ఇ . . . ల - లొఒ . . - వె . . . - ల . . . | యు . . - శ్రిఇ . . | శె . . . షాఅఅ ||
రి రిసస - నిసరిమ - రిమరిసా - నిధని | స రిమరీస - నిధ | నిపామ - రిసరిమ||
చల . . - ని . . . - వ . . . - స . . | శ్రిఇఇవేం - కఅ | అటే . - శ . . . ||

పమరిసా - రినిసరిమా - రిపమరిస | రిమపధాని - పమ | రిసరి - మామాధా॥
నిధనిపామ - పధనిసారి - మరిసని | సరిమ - నిసరి - ధని | స-నిధని-పమరిమ ॥

చ నీ,, - ,, సనిధని - పమరిసనిధ | ని సరిమా - మరిమ | పమా - సరిమపధ॥
నీ,, - ,, . . స . - . . టి.ఎవ | రు . .నా - రు . . | న . - . . సఅమి॥

1. నీ ,, పా ,, మారీసా - నీ | ధానీసా , , | రీమాపాధ - నీ ॥
2. నిధనిపామ - పమరిసా - రిసనిధని | సనిసరిమారీ | పమ-రిసరిమపధ- ॥
3. నిధనిప - మరిసమ - రీమరిస - నినిధప | ధనిస - మరిస - పమ | రిస - నిపమరిసరి ॥
మపధని - సరిమప - ధనిసరి - మరిసని | ధనిపమ - రిసరిమ | మరిమరి-సిసనిధ - ॥

4. సా ,,,, నిధనిసనిధ నిపమరి | మా ,,,, పమ | రిసా - రిమపధని ॥
సనిధని-పమపమ - రిసనిధ - నిసరిమ | రిసరి - మమపధప | నిసరిమ - పధనిస ॥

సరిమరిరి - - రిమపమామ - సరిమప | ధనినిస-రిమపధ | నిసరిమ - పధనిస ||

సరిమా - రిసనిధ - నిసస - రీనిధని | పమామ - రిసరీ | మరిమరి-ససనిధ -||

రాగము - దేవమనోహరి.

ఆరోహణము:—సరిమపధనిస.

అవరోహణము:—సనిధనిపమరిస.

ఇది ఖరహరప్రియ జన్యము. వక్రరాగము, గాంధారవర్జితము. దీని మూర్ఛనాస్వ ములు గమకముతోనుండును. రీమరీమరీస, దీనిని అనుస్వరములేకయే వాయించవలెను. ఇది మా చినయెడల రాగకళ చెడిపోవును.

21. రాగము - కేదారగౌళ - ఝంపతాళము.

ప. విరిబోణి నీపై చాల మమత జెంది యున్నదిర.

అ. సరసుడ ధర్మపురిని వెలయు శ్రీ చెన్నకేశవ.

చ. సరసాక్షి నిన్ను రమ్మనెర.

ప. పామా - మ గరిమ - పా , , - పా , , - పమపని - ధపమగరిమగ రి । సనిధప ।
వీ రీ - బో ఒఒ - ణీ , , - ఈ , , - నిఇ ఇఇ - ఇఇ ఇఇఇ ప ఇ ఇ । ఇఇఇఇ ।
ప ని స రి - మగరిమ ॥
చఅఅఅ -ల అఅఅ ॥

ప మమగరిస - గరి స నిధ ప - ప నిస రి - రిమగరి - రి మప నిధ ప - మగ ।
మఅమఆఅఅ - తఅఅఅఅఅ - జెఎఎం - దిఇఇ ఇ - యుఉఉఉఉఉ - ఉఉ ।
రి సగ రి । సనిధప - పనిస రి ॥
ఉఉన్నఅ । దిఇఇఇ - రఅఅఅ ॥

అ. పధనిధపమ - మపమగ - రిమ పా - మగరిస - నిస రిమప - ధని ధపమ |
సఅరఅఅఅ - సు ఉఉఉ - ఉఉ డా - అఅఅఅ - ధఅఅఅర్మ - అఅఅఅఅ |

రిమప ని | స రిసని - సా , , ||
పుఉఉఉ | ఉఉరిఇ - నీ , , ||

ప నిసరి - మగరిగరి స - ని రి స నిధ ప - ప రిసా , - ని ధప - పా , మ ||
వెఎఎఎ - లఅఅఅఅఅ - యుఉఉఉఉఉ - శ్రీ ఇ చెర్ - న అఅ - కే , శ ||
గరి సా | , నిధ ప - నిసరిమ ||
అఅవా | , అఅఅ - అఅఅఅ ||

పా , ధపమగరి - మా , మపమగరిసా , - గరిసనిధపా , ప | మపనిస | రీ, - రినిసరిమ ||
పా , నిధపనిసరీ , మగరిసరిసా , - సనిధపధపా , మ | గరిగరి | సా , - పనిసరిమ ||

పామా—— }
వీ రీ —— }

ఎత్తుగడ (పల్లవి)

చ. సాసా - నిధపధ - పా , , - మపనిధ - పమ గ రి - మగరి - గ రిస - ని స |
సారా - సఅఅఅ - శ్రీ , , - ని ఇఇఇ - ఇనుఉఉ - ర అం - మఅఅ - అఅ |
గ రి సా | నిధపమ - రిమప ని ||
అఅ నే | ఎఎఎఎ - ర అఅఅ ||

1. సా , నీ , ధా - పామా - నీ , - ధా , - పా - మాగా - రీసా | , , రీ |
, , మా , - పా - ని ||

2 సానిధపమ - పనిధపమగరీ - పమగరిసా-నిసరిమగరిమప | ధనిధప | సనిధప-రిమపని ||

3. పాధపమగరిమపా - మగరిస - రిమపా-పరిమగరిమపా-నిస | రిసరిమ | పాపని-సరిమప ||
రిమపనిధప - మపసనిధప-పనిసనిధప-గరిసనిధప-పమపని | ధపనిధ | ప-నిధప-రిమపని ||

4 సారిసనిధ-పనిసా-నిధపమ-పనిసా-నిధపమగరిసా-నిస | సా-నిధ | పనిసా - రిమపని ||

నిసరిమగరిసా - నిరిసనిపనిసా నిధపనిసా - నిధపమపా । మగరిస । సా - నిపరిమపని ॥

సాసా ॥
6 పాంా ॥

రాగము - కేదారగౌళ.

ఆరోహణము:—సరిమపనిసా.

అవరోహణము:—సనిధపమగరిసా.

ఇది 28-వ మేళకర్తజన్యము.

దీనిలో సాధారణముగా హరికాంభోజిస్వరములే పలుకును. నిషాద రిషభ గాంధారములు దీర్ఘముగపలుకు ప్రయోగములు ఇంపుగనుండును. గమక కంపితరాగము. గమపనీధప, రిగారి రిమగరిసనిధప, పనిసరీ, మపనిసానిపమగరీ, మొదలగువరుసలు మనోహరములు.

22. రాగము - నాటకురంజి - అటతాళము.

ప. సామిని వేగమె రమ్మనవే, సారసాక్షిరో యీవేళ.

అ. శ్రీమంతుడైన శ్రీకోటసామి భూపాలుని చెన్ను తలచి మరులైతిని.

చ. దయజేసి నన్నేలుకొమ్మనవె నాపై.

ప. , , , , - , , , , - మాగా - సా , ని - ధానీ ।
, , , , - , , , , - సా ఆ - మీ, ఇ - ఈఈ ।
సనిసా-సా , , - ని సరిగ - మ మ గ మ రి గ రిస । నిసగరి-సనిరిస । ని-సని ధ- ని స ధని॥
ని ఇ ఈ-ఈ , , - వెఏఏ - గ అ అ అ మె ఏ ఏ ఏ ।రఅఅ-అఅఅఅ। అ-అఅం-మఅఅ॥
ప ధ ప - ధ నిసరిగ - మ మ గ గ స - గ స - మ గస ని ధ ।
న అ అ - వెఏఏఏ - స అ అ అ అ - అ అ - ర అ అ అ అ ।
నిస రి గ మ - స మ గ - మ ని ధ - నిసని-ధ ని - ప ధనిస । ని ధ నీ , నిధమ
స అ అ అ అ - అ అ అ - క్షి ఇ ఇ - ఇఇఇ-ఇ ఇ - రొఒఒఒ। ఒ ఒ ఓ , ఇ ఇ ఇ ।

మా , గమగ స రి ||
వే , ఏఎ ఎ ళ అ ||

అ: నిస ని - ధనిస రి గ - సాసని నిసనిధ - మ గమ ని ।
అఅఅ - అఅఅ అఅ - శ్రీఇఇమం ం ం - తు ఉ ఉ ఉ ।
ని ధమ: ధ మ మ గ స-మా గమ రిస ని-ధ నిసరి గ।సా, రి గ మ నీ ।ధాని-పధనిసని॥
డ ఇ ఇ- న అ అ అ అ -శ్రీ ఇ ఇ ఇ ఇ ఇ -కొ౦ఒఒటఅ।సా,మి ఇ ఇ భూ ।ఊఉ-పఅఅఅఅ॥

ధ ధ ని ని - సా , , - స ని ధ ని - సరిగసా - రి గ మ ।
లు ఉఉఉ - నీ , , - చె ఎ ఎ ఎ - ఎఎఎఎ - న్నుఉఉ ।

మ గ-సరి రిసనిధ-నిస రి-నిస ధ ని-పధ స ధ మ । గమ ని నిధ ని-ప ధ । నిసాని-ధమ గమ॥
ఉఉ ఉఉఉఉఉఉ-తఅఅ-అఅలఅ - చి ఇ ఇ ఇ ఇ । మఅ రుఉఉఉ-ల ఇ । ఇ-ఈఇ-ఇ ఇ తి ఇ॥

మ గస - స నిసరిగ * మాగసరిస - ని రిసాని ధ ।
ఇ ఇ ఇ - ని ఇఇఇఇ * న మ్మికకల - చెలి నీ వని ।
నిసనీధని - పానిధాని -సానిధనిసరి గ । సమాగమ - రి గ స । నిధా - ధమగమా ||
నినునమ్మితి- నమ్మకొమ్మ -నిమ్మళముగచని । మఆర్మము - దెలుసు । క ర - మ్మిపుడుపా ||

గ స-న్ని స రి గమా - మమగసా స -ని నిధమగ స ।
ష్మస-సయమురమా - తనయుడేయు-విరిశరములు ।

రిగమగామ-ని ద ని పా ధ -నిసరిగపగసని । స రి ని సాని-ధని । సా , - సనిధమా ॥
ఖరముగక-రియుచునాయు-రమునతిరయ। ముగనునాటి-చన । గా - మిగులనో ॥

, మ గసన్ని - స రి గ - } మాగా - సా , ని-॥ }
, చ్చితిన ని - తెలిపి - } సాఅ - మి , ఇ-॥ }

ఎత్తుగడ (పల్లవి)

చ. , , , , - , , , , . , ధా ని -ధా , , - నిధ నిస ।
, , , , - , , , , . , దాయ-జే , , - సి ఇఇఇ ।

నినిధధమా, , మగ మపి నిధమ - గ మ గసన్ని । స రిసమ-గ మ ని ధ । నిపధనిసా , స ॥
నఅఅఅ ఆ , , న్నె ఎఎఎఎఎ - లు ఉఉఉఉ ।కొబబ్మ-అ అ న అ । అవెఎఎవ , న ॥

ని ధ మ గ స - రి గ మ }
అ అ అ అ ప - ఇ ఇ ఇ }

1. మా , , - , , మా - గా సా - , , , , ని - ధా ని ।
మా , , - , , నా - నా జే - , , , , సి - చా ను ।
సా , , - , , సా - నీధా - నీ పా - , , ధా । నీసా - రీ సా । , , ధా - మా గా ॥
దెం , , - , , చీ - నా మూ - రా మిం - , , చూ । టా కీ - దీ మం । , , చీ - సా మా ॥

సా రీ - గా మా - } , ధా ని ధా
యా మీ - పూ డూ - } , దా య జే

2. ని నిధ ధమగ - సమగసాని ధ నిస రిసా , , ।
చలువగుణము - వదలియొల్లగలువ లరే , , ।
నిధ నిసాని - సరిసమాగ -మ ని ధని ప ధని సీ । ని రీసీ ని ధ-ని సీ । నీ ,ధని -ప ధ ని॥
డలరువిల్తు - డు తన యల్లు-డ ను నెపమువలన । విభా కరుని-వలె । వే ,డిమి-గుణము॥

ధమా గ - సరిగ మ - } , ధా ని ధా
ను చేకొ - నెనిపుడు - } , దా య జే

3. సనిధమగస - ని ధమగస - ధమగస - మ గసని ధ ।
ఖరమతియగు - మరునియద - నెరిగియ - లరుసరణి ।

నిసరి -సమగ-మనిధని -స నిధని-ప ధ నిసరి గ । మగమరి గస - నిరి । స ని ధ - నిస నిధమ ॥
నెనసి-చిరుక-రువలివి-రహాలిడు-ములుపడదవ। సరపడియగు - నన । లువలె - బిరబిరవి ॥

నిధ మ గ స - రిగ మ -) ,ధానిధా
సరతోడగె - నిపుడు - } ,దాయజే

4. స మ్మ గ సని స రి సా - , , సా రి స ని ధ ని స ।
చొక్కపు పరువము బల్ .. , ; చక్కదనముమ రి ।

సీ , ధనిపధ ని - సరి గసాస - రిగమగామ । రిగమ రి- స నిధని। సరిసమమా , , ॥
య్యొ, క్కువగుచను - ర తనుపిక్క-టిలిన మక్క । టిగమన-సుగలవి । భునియొడబా, , ॥

మ గ మ రిగస - ని ని ధ మ గస - మ గ మ ధ ని స - రి గ।
సి యొటుల మన - సు నిలుపుదును - ని ము స ము నొక -యుగ।

మరీగసరి - నిసారిసని - ధనిసనీధమగ । సా, రి గ మ ధ ని । సమ గసా - నిధమ ॥
ముగాను దల-పుకొంచునల-సితిని తాళనిక । తా, మసనుసలు । పక సునా - మనవి ॥

గపా - ని స రి గ మ } ,ధా ని ధా ॥
నితె - ల్పి చెలువుని } ,దా య జే ॥

రాగము - నాటకురంజి.

ఆరోహణము:—స రి గ మ ని ధ ని ప ధ ని సా.

అవరోహణము:—స ని ధ మ గ స.

ఇది 28-వ మేళజన్యము. దీనియందు సామాన్యముగా ఆరోహణ అవరోహణములు శుద్ధముగనే పాడుటవలన రాగచ్ఛాయ బాగుగవిశదపడును. అయినను, రిషభము కొంచము వక్రముగను, అవరోహణమున పంచమము కొంచెమువక్రముగను, అవరోహణము ముగియు నప్పుడు గమపగరిస అని ప్రయోగించుటచేతను రాగమునకు అందమిచ్చును. ఆరోహణము:— సరిగమని, పనిధనిసా; అవరోహణము:—సానిధ (ప) మగస. ఈరాగము వాస్తవమున వక్ర రాగము. ఈవర్ణములో శుద్ధప్రయోగములు ఇంపైనవి అనేకములున్నవి.

23. రాగము - నారాయణగౌళ - ఖండ - అటతాళము.

ప. మగువ నిన్నే కోరి చాలా మరులుకొన్నదిరా.

అ. సొగసులాడిపై చాలా దయజూడరా శ్రీవేణుగోపాల.

చ. చిన్ననాడాదిగా నీతో.

ప. సా ,, సనిసరి * మాగా - రిగరిగ - సా ,, |
. ,, ... * మాగూ - వ . . . . - . ,, |
నిసనిగరిగసరి - నిసరిరిసని - నిసనినిధప | మపానినిస - నిస | రిగమ - రిపమగా ||
ని . . . . . . - న్నె . . . . | కోరి . . . - . . | . . . - చ . . . ||
రిగరిసరి - నిసరి * మగరిగరిస - రిరిమమప - రి |
. . . . - ల * మ . . . . . - రు . . . . - . |
మపనీనిధపధ - మపధపమా - మగరిగసా | నిధప-నిసరి - పమ| మగరి-గరిస-నిరి ||
. . . లు . . . - కొ . . . . - న్న . . . . | ది. . - . . . . - . . | . . . . . . - . . . ||

అ. సా - నిధపనిసరి * సానిధని - నిధపధ - మ:పప |
రా - . . . . . * సో . . గ - సు . . . . - ల . |

మగ రిగరిస - నిసరిమా - మగరి - సనీనిధప | సనిధపాధ-పమ | గరిగ - సరిమప||
. . . - . . . . - డి . . . - ప ఇ . - . . . . . . | . . . చా . -ల . | . . . . - ద . .. ||

పనిధని - సా ,, * నిధమనినిస - నిసరిని - సరి |
. . . - యా ,, * జా . . . . . - డ . . . - . . |

ప మాగరిస - నినిగరిగ - సరిని - సనిధనిధప . | మగరి - మ:ససా|నిధప - పామగరి||
. రా . - . శ్రీ . - . . . - వె . . . . . | ణు . . - గో . . . | . . . - పా . . . ||

సనిధపా - నిసరి * మగరిగరిస - నినిగరిసరి |
. . . లా - . . . *

నిసనినిధప - నిసరిమమగ - రిమపని - నిధపధ | మపమగరిగరిస-| రిరిమమపా, - ప||
మమ్మగరి - నిన్నిధప-మపానినిస - నిసరిమ |

, గరిగ - గరిసరి - సరినిధపమ - పధమగరిస | రిమపని -ధనిసా | , - నిధనిపా,-మ||
గరిసా, - నిసరి (మ)

చ ; ; - ; ; * నిధనీ - నిధనిధ పా ,, - |
; ; - ; ; * చి . . . - న్న . . . . ,, - |
మపమని - ధనిపధ - మపధపమా - మగరిగసా | పనిధ-నిపరి - పప| రిపమ- పా , - ప||
న . . - . . . . . - . . . . డా - . . . . దీ | గ . .-ని . . - . . | . . . - తో , - . ||
మగరిగ - సరిమప *
. . . . - . . . . * (చి)

| మా ,,,, గారిసానీ - ధాపామా |
పా ;,,, నిధానిసారీ - మాగారీ | గారిసా-సా | మాగా - రీగా||
సారీ - మాపా (చి)

2 నిసరిపమా - మగరిగరిస - నినిగరిసరి - సీ |
నిధప - నిధనిసరి - మగరి - పమగరి - నిధనిపధ | మపనిసరి - సనీ |నిధప-పమామ:గ||
రి - గరీసరిమప (చి)

| 3. పధమప - మగరి - గరిస - మగరిగ - సరి - నిసనిని |
ధప - నిసరిపమగ - రిమపనిధప - పనిధనిస - ని | గరిసరి - నిసనిని |ధప-మపమమగరి||
గరిసని - సరిమప (చి)

4 మగరిగరిస - నినిసా, - నిపనిధనిధప - మమ |
పా , - నిధనిపరి - నిసారిమగ - రిమ్మాపనిధ | పమాగ - రిగసరి| నిపరిమమా,, - ||
గరిసపాప - నీనిధప - నీధనిస - నిసరిమ |
,గరిస-గరిసరి-నిసనినిధప - మపమమగరి | గరిస-గరిసపా | నిధప-పామగరి ||
సనీస - రిమమప (చి)

నారాయణగౌళ రాగము.

ఆరోహణము:—సరిమపధనిస.

అవరోహణము:—సనిధనిపమరిస.

ఇది 28-వ మేళము హరికాంభోజిలో జన్యము. దీనికిని కేదారగౌళకునుండు భేదము అనుభవముమీద తెలిసికొనుటయేగాక, దీనియందలి పనిధనిసా అను ప్రయోగమును గమనించి చూడవలెను. శుద్ధస్వరములతో సంచారముచేయుటయే ఈరాగకళను బాగుగ శోభింపఁ జేయును

అవరోహణములో గాంధారము వక్రము. దీనిని గమనింప వలెను.

ఈవర్ణములో కొన్ని జీవస్వరములున్నవి; వానిని గమనింపవలెను. దీనినినేర్పు విద్వాంసులకు రాగమునేర్పు సమయముననే మఱికొన్నివిశేషములు స్ఫురింపఁగలవు.

24. రాగము - యదుకులకాంభోజి - అటతాళము.

ప. పదరేది మేరకాదుర, భామామణిపై నేర మేమిర?

అ. సదయుడైన శ్రీవెంకటేశ్వర, సామాన్యుల మాటలెల్ల విని.

చ. పణతి నిన్నే నమ్మి యున్నదిరా.

ప. , , , , - , , , , , . , ప్ధా సా , ని - సరి రిస ।
. , పదా రే , ఎ - ఎఎఎ ।

రీ , , - రీ , , - స రిమమ గ రి-రి మ గ గ రిస । సస రి-సారి-స రి । మ మ గసా - రి ప మ ।
దీ , , - ఈ , , - మె ఎఎఎఎ -ర అఅఅఅఅ । కఅఅ-ఆఅ-అఅ । అ అ అ ఆ - అఅదు ॥

గ - రి మ గ గ రిరిస - స రి మ మ గ - మ ప మ - గ మ పా ।
ఉ - ర అ అ అ అఅఅ - భ అ అ అ అ - అ అఅ - అ అ ఆ ।

మ: ప మ - ధ ధ ప - మపమ మ గ రి-రి మ గరీ గ రిస । సపా-ధసనిసా । రి మ గస రీ ,ధ ॥
మ అఅ - మఅఅ - ణిఇ ఇ ఇ ఇ ఇ-ఇ ఇ ఇ-ఈ ప ఇఇ । నెవ -ఎఎఎ రా। అఅఅఅ మే ,మి॥

అ. ధప పమ గగ రిస -, ధాధా పా ,, - మ ధ ప ।
ఇఇ ఇఇ ఇర అఅ -, సాదాయా ,, - డ ఇ ఇ ।
ధసిసనిధ నిధ ప - ధధమపామ - పధపపమగ । మ ప మ గ రి-గరిస ।రిమ గ-మపమ -పధ॥
ఇఇఇఇఇ నఅ అ - శ్రీఇ ఇ ఈఇ - వెఎఎఎం । క అ అ అఅ -టెఎఎ।శ్వాఅఅ-అఅఅ -రఅ॥

ప - మ ప ధసా ,, - ప ధసిసా నిస రి గసారి ।
అ - అఅఅ ఆ ,, - సఅఅ ఆఅఅమఅ ఆఅ ।

రిమ గ రీ-గరిస - రి రిసిసాసస ని ధ ధ ప మ। ప ధసి నీ ధ- ప ని।ధపామ-ధప మ ప ॥
అఅఅ ఆ -న్యుఉఉ- లఅఅఆఅ-మఅఅఅఅఅ । టఅఅఆఅ - లెఎ। ఎ ఏఎ-ల్లఅఅఅ ॥

పమ గ - రిమ గ రిస - } పాధధాస - పాధసాని
వి ఇ ఇ - నిఇ ఇ ఇ ఇ -

సరిగస - రీరీ - రిమగా - రిగరిరీగరిస- । ససరిసారి - మమ । పమాగ - రిమగరి ॥

సరిమమ-పా , , - ధధపపమగ-రిమగసరిస ।

పధసపాధసని - సరిగరీగ - మరిగసా , । ధపా - ధపమపధ । రిసానిధప-ధప

మాగరీ - గరిస ॥ (పద రే)

ఎత్తుగడ (పల్లవి.)

చ. , , , , - , , , , - పాపా - పమగా - రిమ గస ।

, , , , - , , , , - పాణా - తిఇ ఈ - ఇ ఇ ఇఇ ।

రీప మపా , , - మ పధపాధ - మ పధసధప । మధ పపామ - గమ । ప-ప మ గ-రి మ గ రి॥

నీఇఇ ఈ , , - న్నెఎఎఎ - నఅఅఅఅఅ । మ్మిఇ ఇఈ ఇ -యుఉ। ఉ- ఉఉఉ -న్నఅఅఅ ॥

రి గ రిసా - రి మ మ -
దిఇఇ ఈ - రఅఅ - } పణతి॥

1. పా , , - , , పా-మాగా- , , మా-పామా ।

గారీ - , , రీ-మాగా-రీసా - , , పా । ధాసా - , , రీ । మాగా - , , రీ ॥

గాసా - రీమా - (పణతి)

2 పానిధప - మపధపా , - ధమధప - పామగరి ।
రిమగరీ - గరిస - రిమగమా - పధపమపధస । రిస - సనిధ - నిధా । ధపమ - పధసపా॥
మగరీ , - సరిమ (పణతి)

3. పధపపమగ - మపమమగరి - రిమగరిగసరిస ।
రిమగమపమ - పధప - ధసనినిధప - ధపమపధ। సరిమమగరి - సరి । గగరిసనిధరిస , ॥
నిధపమగస - రిమ । (పణతి)

4. సరిపమాగ - రిమగా , రి - సరిగసరిసా , ।
సపా - ధసనిసారి - మగసరీ-రిగమాగస । రిమపధపా - మగ । రిసరిమపా , , , ॥
మపధసానిసరిమాగరీ గరిస - ధరిసస
నిధ - పనిధధపమ - పధసరీరి - మపధసాస । నిధప - మపధపా । మగరి-సరిగసా ॥
సనినిధ , - ధపమ । (పణతి)

రాగము - యదుకులకాంభోజి.

ఇదియు 28-వ మేళమయిన హరికాంభోజిజన్యము. సరిమపధసా—సనిధపమగరిగరిస అనునవి క్రమమైన ఆరోహఅవరోహములు. దీనియందలి రిషభగాంధారములు కంపికగమకముతో పలుకునట్టివి. అనుభవముచేత వానిలక్షణములు తెలియనగును. రిషభనిషాదములను దీర్ఘముగ పాడవలెను. మధ్యమమును మంచిగమకస్వరముగనే పాడవలెను. 'గామగామరీగ' అనునిట్టికంపితములు దీనియందు మెండు.

---

25. రాగము - శహానా - అటతాళము.

ప. ఎవరేమి బోధన జేసినారో యేమో నేనెట్లు తెల్పుదు నమ్మ.
అ. జవరాలిరో, శ్రీ శేషాచలేంద్రుడైన శ్రీ వెంకటేశవరుని.
చ పలుమారు నే పిలచినా రాడేమి సేతునే.

ప , , , , - , , , , - రీ రీ - గ మపా - ప మ గ మ
, , , , - , , , , - ఎవా - రె ఎ ఏ - ఎ ఎ ఎ ఎ

రీ గ రిసా , ;:- ని సనిగరి స రి స - ని స నిధ । ధనిధధపమ - ధా । ధ - ధ నిస రి-నిసా ॥
మిాఇఇఈ , , - బొఒఒఒఒఒఒఒ - ధఅఅ । నఅఅఅఅ- జే । ఎ - సిఇఇఇ -ఇనా ॥

స - మగమ- రి సనిస - రిగమపాప - రీ , గమప ।
అ - రొఒఒ- ఒఒఒఒ - ఎఎఎ వఎ - మో , ఒఒఒ ।

రిగమపధమా , - ధపమగమ - రిగారి - స రి స । నిసధపమధా-ధ । నిసరీ - ,గమప॥
నెఎ ఎ ఎనెవ , - ట్లుఅఅఅఅ - దెవఎ - ల్పుడుఉ । ఉదుఉఉనం -ం । ౦౦౦ - ,మఅ॥

అ. ధపమమగగరిస - ధానిధపా - , , - పమపధ ।
అఅఅఅఅఅఅ - జా వఅరా - , , - లిఇఇఇ ।

నిధపమ - గమరీ - గమప - రిపమగమ-రిగరిస । నిపరిసారి - గమ । పమా -ధపమగమ॥
ఇఇఇ ఇ - రొఒఓ - ఒఒఒ - విఇ ఇ ఇఇ -నఅఅ। వెఎఎవఎ - శ్రిఇ । ఇ -ఈ -ఇఇ ఇ ఇఇ॥

రిపామ - ధనిసా - నిస రిరీరి - రిగమగామ ।
శెవష - అఅ అ - చఅఅలేఎ - ఎఎఎ వం ।

రీగరిస - నిసనిగరిస - నిసధనిధప - పమధని | సరినిసాస - పా | రి , గమప - నిధ ||
ద్రు ఉఉఉ-పయిఇఇఇ-నఅఅఅఅఅ - శ్రి ఇఇఇ | వెఎఎఎంక- టే | ఏ , శ్వఅఅ- రుఉ ||

ధపమ - మగగరిస -
నిఇఇ - కిఇఇఇఇ -
} రిగమపామగవ - రీగరి

సా ; స - ధనిసరిసనీ , నిస - ధనిధపాపమ | ధాధ - నీస - ధని | సారి - నిసరిగప ||
మగమ - రిగపా , ధపమగామ - రిపమపా - మ |
ధానిసరిగామ - రీగరిస - నీసధనిధప | రిగమపామ - రీ | రి - రీ - రినీధప ||
మగమ - రిగారిస - (ఎవ)

ఎత్తుగడ (పల్లవి.)

చ. , , , , - , , , , - పా పా - నిధధ పమ , , |
, , , , - , , , , - పాలూ - మఅఅఅ ఆ , , |
గాగప - రీగమపా - రిగమపమగమ - రిగరి | సా , నిసరిగా | మరిగమపా-పధ ||
రూఉఉ- నేఎఎ ఏ - పఇఇ అచి ఇ ఇ - సఅఅ | రా , అఅఅడే | ఎఎమి ఇఈ-ఇఇ ||

మపమగమ - రిగమ } పలు ॥
సెఎతుడఉ - నెఎఎ }

1. పా , మా , గా , , మా - రీ , , - గా రీ ।
సా , , - , , ధా - నీ సా - రీసా - నీ , , । , , సా - ధాపా । ధూధా - , , నీ
సారీ - గామా - (పలు)

2. పాధమపమ - గామరీగరిస - రిగమపాప ।
నిసరిగామ - రిగరినీసపధప - ధాధనిస । సపా - రిగమపమ । ధనిసరి - సానీ
ధపమ - గమరిగమ - (పలు)

3. నిధధపమ - గపమ - గమరిగమ - పమగ - మరిగరి ।
స - నిరిని - సధనిధరి - సరిని - సరిగమప - రిపమ। ధనిస - రిగమరిగ । రి - సరినిసధ - పధ
మ - పమ - గమరిగమ - (పలు)

రీ , గామ - రిగమపాధ - మపమగమరిగరి | సా , , రినిసధ | నిధపమ - ధనిసరి||
సరినిసాస --రిగమపాపి - మధా - నిసధనిధ |
పామ - ధానిస - రిగమగామ - రీగారిసా | నీధపమా - ధని | సరిసాసపా - ని ||
ధపమ - గమరిగమ - (పలు)

26. రాగము - శహానా - ఆదితాళము.

ప. కరుణింప నిది మంచి తరుణము సామి.
అ. పరుల వేడలేను, నాపాలి శ్రీ వేణుగోపాలదేవ !
చ. కృపజూడుము మీావేళ,

ప. పామా - గాగా - రీగరిసా ; | నిసరిగరిస - నిస | ధపమ - ధధనిసరి ||
కారూ - ణీ ఈ - ఈఇంపా ; | ఇఇఇఇదిఇ - ఇఇ | మఅం - చిఇఇఇఇ ||
పమగమ - రిగరి సా రి గమ- పమధధ | నిని స పా , - - రిగ| మ-పధప ప -మగరి||
తఅఅఅ - అఅఅరూ ఉఉఉ - ఉఉణఅ | అఅఅమూ , - - సఅ| అ -అఅఅఅ -మిఇఇ||

అ. ధనిధధప - పధపపమ - ధపమ - గమరి | గమప - నిసరి - గమ| పమ - ధధనినిసా ||
పలఅరుఉ - లఅఅఅఅ - వెఎఎ - డఅఅ | లెఎఎ - నుఉఉ-ఉఉ| ఉఉ - ఉఉఉఉనా ||

ధనిసరీరి - ని సరి - గామ - రి గరి స | రి నీసధా - నిధ | ప -ధపపమ - గమరి ||
పలఅలీఇ- శ్రీఇఇ - వే ఎ - ణుఉఉఉ | గో౦పఅ - లఅ | అ-దెఎఎఎ- వఅఅ ||

పా, - పమగమా, - రిగమ - పమగమ - | రీ , - గరిసనిస | రిగమప - ధనిసా ||
పాధనిస - నిసరి - గమరీ - గరిసని | సరినిసాస - పధ | మ పా - నిసరిగమ||

చ. ధాధా ; - నీ ; - నిసధా - నిధ | పా ; ; - ధప | మ గమ-రిగమపమ||
శ్రీపా ; - జూ; - ఉఉఊ - డుఉ | మీ; ; - ఇఇ | ఇవెఎ - శఅఅఅ||
1. పా ; ; - మా ; - ధాపామా | గా - మా - రీ ; | గామా - పామా ||
2. ధాపమ - గమరీ - గమప - నిసరిగమ | పామగామ - రీ | గరిస -రిగమపమ ||

3. పధమపగమ - రిగమ - పమగమ - రిగరి | సరినిసధ - నిసరి | గమ - సరిగమపధ ||

పమధనిస - రిసరి - నిసరిగమ - రిగరి | సరినిరి - సధ - నిస | ధనిధ - పధపమ ||

4. సరిస - నిరిస - నిసని - ధానిధప | పా , - రీ , - గమ | పమగమ - రిగరిస ||

రిగమపాప - మపమధాధ - పధనిధ | పధమ - పగమ - రిగ | రిస - రీగమపా ||

పమగమరీ - ధపమగమ - రీగమప | నిసారి - గమపమ | ధధనిస - రీరీ ||

గమరిగరిస - నిరిసనిసధపమ - ధని | ససా - పపా - రిరి | , నిసరి - గమపమ || (కృ)

రాగము - శహానా.

ఆరోహణము:—సరిగమపమపధనిసా.

అవరోహణము:—సనిధపమరిగరిస.

ఇదియు 28-వ మేళముగల హరికాంభోజిజన్యమే. ఈరాగమందు శ్రుతిభేదవిషయములు మొదలగు కారణములచేత దీనియందు సాధారణగాంధారమువలెనే రిగరిస, రీగమపాగమగగరి గరి, సీనిధపమధా, అనువరుసలలో, మొదటిదానియందు గాంధారము సాధారణగాంధారణము

వలెను, రెండవదానియందును "గమగమగాగ" అను చోటను గమకముగ గాంధారము శ్రుతి కొంచెము తగ్గుగనుపలుకును. ఇదివక్రసంపూర్ణరాగము. పంచమగాంధారములు వక్రములు. ఆరోహణము:—సరిగమపధనిసా. అవరోహణము:—సనిధపమగమగాగరిస. స్వరములనుగమకముగను, జంటవరుసలుగను వాయించవలెను.

రీగామాపామాగాగమ మొదలగుప్రయోగములు బాగుగపనికివచ్చునవి. పరీ అను జారువరుస దీనియందుముఖ్యము.

27. రాగము - ఆరభి - ఆదితాళము.

ప. సరసిజముఖిరో నీకు సరియెవ్వరే.
అ. పరమాత్ముడైన శ్రీసుబ్రహ్మణ్యుడే నీపై
మరులుకొని చాలా పరవశుడై యుండగ.
చ. నళినాక్షి నిన్నెంతో!

చ. రీ మ గ రీ - స రి సా , ని - ధాధా | పా - మపధససరి | ధాససరి - మగరి ||
సా ర అ సీ - . జా , . - మూ. | షి - రో . . . . | సీ . . . - కు . . ||

ధపామగరి - సరీసనిధ - ససరిరి - | మగరిరి - ససధరి | రీ , , - సా , , ||
సరి . . . - యె . - . . . . . | . . . - . . . వ్వ | రే , , - . , , ||

అ. ధధపా - మపమగరిరి - మ గరిరి స స- | ధ స ధరీరి - సా | రిరిమగరి - మమప- ||
ప . రా - మ . . . . . - త్మ . . . . . . - | డయి . . న- శ్రీ | . . . - సు . . - ||

రిపమగరిరి - ధధపపా - సె నిధధప- | మపమగరిరి - మప | ధసె - ధసెసా , , - ||
బ్ర . . . . - హ్మా . . . - ణ్య . . . . . | డె . . . . . - ని . | . . - . పై , , - ||

ధధసెసారి - సెరిమగరి - రీసెనిధ . | ధాపమప - ధరిరి | ధసెసె - పధధ - మప -||
మ . . . . - రు . . . . - లు . . . - | కొ . . ని - చ . . | . . . . - . ల -||

రిపమగరి - మగరిరీరి - పధరి - పధ | సె - రిమపధసెధప | మగరిసా - ధసరి ||
ప . ర . . . - వ . . . . - శు . . . - డయి | . -యు . . . . .ం | డ . . . - గ . . ||

మగరిరి - పపమగరిరి - ధధపపాప | మగరిరీ - సనిధ | , - ససరి - సరిమా ||
గరి - మమప - రీమమప - సనిధరి - సరి | మగరి - ధప - రిపమ | గరి - మమపా ,, - ||
మగరిరిసపా - ధరీ - సమా - రిపా | మధధ - పధసాస | నిధ - ధరీరి - సరి ||
మగరిరీ - సరిసస - ధరీరి - రీమ | పధసా - ధధపా - | మగరిసా - ధసరి || (సా)

చ. రీసా - ధా , , - ధాధాపా , , - | మపధసస - ధధప | మపమగరి - మపధ ||
నాళీ - నా , , - శ్రీ . . , , - | ని . . . . - . . . | నె . . . ం - తో . . ||

1. రీసా , , - ధా , , - పా , , - మా | గా , రీ , - సా | , , - రిమాపధా - ||
ధా , స - సా , - రి - మా , గ - రీసా | , నిధా - పా , మ - | గారి , మపధ || (న)

2. సనిధధపప - మగరిస - రిపమగరిస - | సనిధ - రిరిస - మగ | రి - పమప-ధా,, - ||
మపధసనిధ - రిరిస - మగరీ - రిసస - | ధరిరిసాస - ధధ | పప - మగరిమపధ ||

3. రీ , , - , , రిసనిధపప - మగరిస | రి , , - , , - మగ | రి - పమధప - సనిధ ||

రిమపథాధ - మపధసాస - ధరీరి | ససారి - సాసని | ధరీరి - ససనిధ ||

ససరిరీ - మగరి - మగరిరీస - సా | రిసనిధ - థాపప | మ - పధరీరి - పధ ||

సాస - రిమపథాధ - రిరిసాస - ధ | ధపమగరిస - మగ | రిరీ - సరిసనిధ || (స)

4. పా , , - , , - మపమగరిరి - ససధరి - | సా , , - , , సస | రిరిమగరి - మపధ ||

మపామగరి - సరిమమప - రిమమప - | ధధపమప - ధసస | ధససరిరి - మగరి ||

మగరిరిరిస - ససరిసనిధ - రిసాధ - | ప - పామగరిసా | నిధాస - రిమపధ || (స)

5. ధధపప , మగరిరి - మగరిరిససనిధ - | రిరిస - మగరి - పప | మగరి - మగరిసరి ||

మపధధపప - మగరిస - రిమమపపధ - | సరిమగరి - పమ-ధ | ధపమప - ధసనిధ ||

ధధసరి - ససరిసనిధ - రిరిససనిధ - | రిసరిమగరి - సరి | మగరి - సరిసనిధ ||

రిరిస - సనిధ - సనిధధప - మపధ - మప | ధసధప - మగరి - స | నిధ - రిసరి - మపధ ||

రాగము - ఆరభి.

ఆరోహణము:—సరిమపధసా.

అవరోహణము:—సనిధపమగరిస.

సాధారణముగా ఆరభిరాగము దైవగాంధారి అను జన్యరాగము తెగలో చేరినది ఈ రెండును ఒకతల్లికడుపునపుట్టినవి అనవచ్చును. అయినను, రాగమూర్ఛనను చక్కగా గమనించినయెడల, దేవగాంధారియందలి తీవ్రధ్వనులు దీనియందు లేవనిబోధపడును.

ఇదిగాక ఈ రాగము "సామ" రాగముయొక్క ఆరోహణములుకలిగినది. కాని "సామ" రాగముకంటెను ఒకశ్రుతి హెచ్చయినది. ఈ రాగములో నిషాదము అనుస్వరమేగాని పూర్ణ స్వరముపనికిరాదు. పంచరత్నములలో ఒకటయిన "సాధించెనే" అను కృతిలో ఈ రాగలక్షణము బాగుగ తెలియనగును. "సామ" రాగము హరికాంభోజిజన్యము కాబట్టి, ఇది 28-వ మేళమున పుట్టినదనియే వ్యవహారము. ఇది ముఖ్యముగ జంటస్వరముల ప్రయోగము చేతనే శోభిం

మును. (ధధపామగరీ, ధధపపమగరీ, మొదలగునవి). దీనినిపాడుటకు, అనుభవమే ముఖ్యము. ధధపప్మగరిరీ, రీమగరిసనీసధసా, సధధపపామగరిరీ, అను చోట్లు ఇంపుగనుండును. తిరువట్టూరు త్యాగయ్యగారు రచించినస్వరజతిలో ఆరభిరాగపువరుసలు అందముగ బోధించియున్నారు.

ఆరోహణము:—సరిమపధసా. అవరోహణము:—స(ని)ధపమగరిస, సానిధపామమగరిమగరిస, మొదలగునవి. కాకలినిషాదప్రయోగము లేదు. ఈవర్ణములో జంటస్వరప్రయోగములు నిండియున్నవి గమనించిచూడుడు.

కైశికినిషాదపు అనుస్వరములను గమనించిచూడగా, ఇది 29-వ మేళజన్యమని చెప్పవలసియున్నది.

---

28. రాగము - శంకరాభరణము - ఖండ అటతాళము.

ప. చలమేల జేసేవురా ? సరసకు రార సామి.

అ. జలజాక్షుడైన చక్కని సరసిజనాభ దేవా.

చ. పాపజాతి మారుడు.

ప. ; ; ; ; - సా నీ - పా - , మ - గా రీ -
చాలా - మే - , . - - . . -

సా ; - , ధ రీ రీ ; - స రి గ రి - రి గ రి రి |
లా ; - , . . జే ; - నె . . . - . . . . |

నీ , - స రి గ సా । స రి గ మ - ప ధ ని సా ||
. , - . . . . । వు . . . - . . . . ||

నీ సా - ధ ని ప ధ ని * రి ని సా ధ ని ప - ధ మ ప గ మ రి |
రా . - . . . . . * స . . . . . - ర . . . . . |

గ సా - రి స ని ధ ని - స స రి రి గ గ - మ మ ప ప ధ ని |
స . - . . . . . - ను . . . . . - ర . . . ర . |

స రి సా , ని - ధ ని । పా , మ ప మ గ రి ||
స . . . , . - . . । మిా , ... ||

అ. సా - రి గ మ ప ధ ని * సా ధా పా ; - ప మ గ మ
. - . . . . * జా లో - జా ; - . . . . .

పా ; పా ; - ప ధ ని ధ - మ ప ధ ప - గ మ ప మ
ధూ ; . ; - డయి . . - . . . . . . - న . . .

స ని రి స గ రి - మ గ | మ ప - మ ప ధ ని - స రి
చ . . . . . - . క్క | . . . - . . . . - . .

సా ని - ధ ని ప ధ ని * సా, ని - సా రి - రి స నీ
నీ . . - . . . . . * సా ర - సీ . - . . .

సా సా - రి రి - రి గ మ గ గ రి - స ని ధ ప ధ ని
జా . - . . . - న . . . . . . - . . . . . .

రి సా - ధ ప మ - ధప | , మ గ రి సా - సా
భ . - . . . . - దెవ | , ... - వా

స ధ ప మ పా ధ ని * సా ని ధ ప మ - ధ పా మ - గ మ ।

. . . . *

పా , మ గ రి - స రి గ రి - గ రీ - స ని - రి స ని - ధ ని ।

ధా , ధ ని స రి - ని । ,స రి గ సా - రి గ ॥

మ ప మ - గ మ ప ధ ని - స రి గ రి స ని . - స రి స ని - రి ।

సా ని - ధ ని స ని ధ ప మ - గ మ ప - నిధని - స ధ ని - ప ।

ధ ని - మ ప ధ ని - గ మ । ప ధ ని - రి గ మ ప ధ ।

ని - స రి గ మ - ప ధ ని - * (చల)

చ ; ; ; ; - పా ; ; ప మ గ . - రి గ మ ।

పా ; ; ; ప . . - - . . . . ।

గా ; మ గ గ రి - సా రి గ - రి రి - స ని ధ ప ధ ని

జా ; - . . - తి . . . . - . . - . . . . .

స మా - మ గ రి - స ప | , ప మ గ - రి గా మ
మా - . - . రు | . . . - డు . . . |

1 సా ; ; - మా - గా రీ సా ; - నీ సా |
రి సా - నీ సా - ధా ; నీ పా - ధా నీ |
సా రీ - నీ ; | ; రీ గా మా * (పా)

2. గా , మ గ రి - స గ రి రి స ని స రీ స - ని స ధ ని |
పా , - ధ ని స రి ని సా , - రి గ రి గా , - మ గ మ |
ధ పా - మ గ రి - ప మ | గ రి - మ గ రి స - గ రి ||
స ని - స రీ - గా మ * (పా)

3. పా , ధ ప మ పా , - మ గ మ పా , గ రి స ని ధ |
పా , ధ ని స రి స పా , - మ ప ధ పా , - ని ధ ని |
పా , - సం ని ధ పా | , ని ధ మ పా , - ధ ||
ని సం పా , రి గ మ * (పా)

4. సా , - సాఁ సఁ - ప సాఁ సఁ - ధ ని సఁ నీ - ధ ప మ - గ మ |
ధా , మా , రీ - గ మ గ రి సా - ధా సా సా |
నీ రీ - గా మా | ధా , ని - గాఁ , రిఁ ||

సాఁ ని - రిఁ సఁ - గాఁ రిఁ - గఁ మఁ గఁ రిఁ సాఁ - రిఁ గఁ రిఁ సఁ ని :
రిఁ ని సఁ - ధ ని ప ధ ని - సఁ రిఁ గఁ మఁ గఁ రిఁ - సఁ రిఁ సాఁ ని ధ |
ప ధ ని సఁ - ని ధ ప ధ | పా - మ గ రి స నీ ||
, స రి గ మ - ప ధ ని * (పా)

రాగము - శంకరాభరణము.

ఇది 29 వ మేళము సంపూర్ణగంభీర రాగము గనుక కంపితములుగల మనోహరమయిన రాగము. దీనిలో గాంధారరిషభములు కొంచెము బలపఱచిపాడవలెను. దీనియందు మధ్యమును వీలాగు గమకస్వరముగనున్న దని గమనింపవలెను. అవరోహణమ్ములో సఁ ధా ప మ-ప మ గ రి స ని-

గ మ ప గ రి స - అని గమకముగ రాగముముగియును. స ని ధా ప అను శుద్ధప్రయోగము అంతగా ఇంపుకాదు.

29. రాగము - బిలహరి - ఆదితాళము.

ప: ఇంతచౌక సేయ యిది మేర కాదురా సామి.

అ. పంతమేలరా నాతో, వేణుగోపాల రారా యీవేళ.

చ. నిన్నే కోరి యున్నా రా. (ఇంత)

ప. సా , - సనిధ - పధని - పధప మగగరి | సరిగ - సన్నిధ - సా | రిగ - సరిగపధ ||
ఇ ం - . . . . . - త . . చౌ . . . . . | క . . - . . . - సే | . . - . . . య . ||
రిస - గరిస - ని సనిధపధ - మగపధ - | రి సానిధప - ధ ప | , మగరి - మగపధ ||
యి . - ది . , - మె. . . . . - ర . . . - | క . . . . . . దు | , ర . . - స . . మి ||
అ ధధపధమగ - ధపామగరి - రిస నిధ | స్థస - రిగప - సా | రిగపధ - సరిగా - ||
పం . . త - మె . ల . . - ర . . . | న . - తో . . . - వే | ణు . . . . గో . . - ||

మమగగారి - సరిగసా - సనిధపా | , - మగరిసా- రిస | నిధపధ - మగపధ ||
ప . . . . - . . . లా - , . . . రా | , -ర. .యీా -వె . | . . . . . - శ . . . ||
సా , సనిధపధ - రిసనిధపమ - గధ | పా , - మగరి- సరి | గప - మగరిసనిధ ||
సరిగసాస - రిగపామగ - ధపాప | సనిధ - రీసనిస | ధనిపధ - మగపధ- ||
రిసనిధా , - గరిసనీధ - సరిగా - | సరిగ - మగగరిస | రిగరిరీసనిధ ||
రిసానిధప - ధపామగరి - గపధరి | సా - నిధపా -మగ| రిసా - రిగపధరి || (ఇంత)
చ. నీ , - సనిధనిపా , , ధపమగ |రిస - రిగరిసనిధ | రిగ - సరిగపాధ ||
నీ , , - . . . న్నే , , కొ . . . | . . - రి . . . . . | యు.- . . .న్నా ర || (నీ)

1. సా , పా , - ధనిపా , మగరిగపా, | మా , గా , రీ - | సా, రీగపధ || (నీ)
2 నిసనిధపా - పధమగరీ - రిగసా | నిధ - సరిగ - సారి | గప - సరీగపధ || (నీ)

3. సానిపధని - పధపా - మగరిసరిగ | సనిధరిసా - గరి | పమగ - ధపా ,, - ||

రిసనిధ - పధసా - పధపమ - గరిసా | సనిప - ధనిపా | మ:గరి - ధమగపధ || (నీ)

4. సా ,, - ,, ధరిసనిధప - మగరిగ | పా ,, ,, - ధప | మగరిస - రిగపధ ||

సాపా - ధనిపమగ - పరిగమ - రిగమ - | రిగసరి - ధగరి - ప | మగధప - సనిధప ||

మగరిసా - సరిగపా - మగపధసా | పధసరిగ - సరి | గమ - గగరినిధా - ||

గరినిధా - రినిధ - పామగ - పపధధ | ససానిధప - పా | మ:గ - రీ , గపధ || (నీ)

5. పాధరి - సా ,, - పధపమగా ,, | రీగసరి ,, - . | సనిధప - సా ,, ||

రిసనిధ - గా ,, - పమగరిధా ,, - | సనిధపరీ ,, - | నిసధనిపా ,, ||

సససా - పపా - ధనిపా - మ:గరీ - | రిగధా - మగరిస | నిపధరిసా ,, - ||

పా ,, - సా , - రీ ,, - గా ,, - | మగరిస - నిధపా - | మగరిస - రిగపధ ||

రాగము - బిలహరి.

ఆరోహణము:—స రి గ ప ధ సా

అవరోహణము:—సనిధపమగరిస.

ఇది ఔడవసంపూర్ణరాగము. 29-వ ధీరశంకరాభరణమేళజన్యము. చతుశ్శ్రుతిధైవతమును, కాకలినిషాదమును జీవస్వరములు అయినను ఇది త్ర్యంగరాగము, అనగా, దీనిలో, పధనిపధప అనుచోట కైశికినిషాదము పలుకును; గాని, శుద్ధకైశికినిషాదముగనే పలికించుటతగదు. ఆరోహణము:—సరిగపధసా. అవరోహణము:—సనిధపమగరిస అని ఉన్నను, సరిగపధసానిధసా-సానిధనిపపధాపమగరిస అని పలికించుట అందమునిచ్చును. రిగపధగధపామగరి అను ప్రయోగము ఇంపయినదే. సానిధసా అనుచోట కాకలినిషాదమేపలుకును. రిగపధనిధప అను నిట్టిచోట్ల మాత్రమే కైశికినిషాధము ఒకటిరెండుచోట్ల పలుకును.

30. రాగము - మోహన - ఖండ అటతాళము.

ప. సరసిజాక్షి నిన్నే కోరి చాలా మరులుకొన్నదిరా.

అ. మరునిజనకుడైన మా వేణుగోపాలసామి.

చ. పంతమేల జేసేవురా.

ప. సా , ధసరిగగ * ధాపా - గా , రి - రీ ,, - |
, ... * సా రా - సీ , . - - . ,, - |

రిరిగగ - పగగరి - పగరిరిసస - గరిససధప - | ధసస - ధరిరి - ధగ | ,రిగప - గధపగ ||
జ . . . - . . . . - క్షి . . . . - ని . . . . - | న్నె . - . . . - . . | , . . . - . . కో. ||

రి - సరిధ - సరిగగ * ధపధగప - రిగరి - గగపప |
. - . . . . - రి . . . * చ . . . - ల . . - మ . . . |

ధ - గగప - పధధసే - పధప - సేధప - గధప - గరిస | సధా - సరిగధప | గా , రిరీ - ధప||
. - రు . - . . . లు . - . . - కొ . - న్న . . - . . . . | ది . - . . . . . . | రా , . - . . ||

అ. గరిస - ధసరిగగ * ధధపపధ - ధపగప - గపధ |
. . . - . . . . . * మ . . . . - రు . . . - . . . . |

గపగగ - రిరిసప - రిరిస - గగరి - పపగ - ధధప । పాగ-గగరి - గప । ధస-ధపసధ-గగ॥
. . . - ని . . . - . . . - జ . - . . - న . . । . -కు . . - డయి । . . - . . . - . . . ॥

పప-ధధసా ,, * ధధరిరిస - గరిగ - పగగరి ।
. . - . నా ,, *మ . . . . - వె . - . . . . ।

రిస - రిగరిసధప - ధసధపగరి - గగపపధధ । సధరిసాస - పగ । ధపాప - గరిరిస ॥
. . - ణు . . . - గొ . . . . . - ప . . . । ల . సా . - . . । . . . . - మి . . . ॥

స - రిధసపరిరిగ * ధపగగ - రిగపగ - గరిరిస ।
. - . . . . *

రిధసస - రిరిగగ - ససస - రిరిరి - గగగ - పగధ । పపగగ - రిరిసస - । రిరిగగ-పా,-ధ. ॥
ధపగరి - రిగగపపధా - పగపధస - పధసస ।

రిరిగ - రిరిస - ధపధరిరి - ధసస - పధధ - గపప । రి - గపధగరిసా । ధప - గధపాగరి॥
స - రిధాసరిగగ (స)

చ ;; - ;; * పాగా - పా ,, - పా ,, - |
;; - ;; * పం - తా ,, - . ,, - |
గపధస - ధపధగ - ధపాపగరి - పగాగరిస | సరిగరి - గధపగ | రిరిగగపా , - ధ ||
మె . . - . . . - ల . . . . . . - జె . . . | సె - . . . . - | . వు . రా , - . ||
ధప - గరిగ - సరిగ *
. - . . . . - . . . . * (పం)

1. ధా ;; - పా ,, - ధాపాగా ,, - ధా
పాగాగారి ,, - పాగారిరిసా | ,, - గారిసా | ధాసా ,, - ధా ||
ధాసా - రిగా (పం)

2 పాధధపగపా - గపగరిగా - పగరిసరి |
సరిసధరిసగరి - పగరిసా - ధధపగరి - గ | పధసే - ధరిసాధ - | పగధపాగరి-స ||
రిసా - ధసారిగ (పం)

3. రిగధపధ - గపరి - పగగరిరిస - రిధససరిధ |
రిధపస - రిరిగగ - పగధపగరి - గపధసే - రిగ | పధసేరి - ధధరిసే | ధపధ - గధప - గరి ||
గసరి - ధసరిగగ (పం)

4. ధధపగరిగ - ధధపగధపగరి - పగరిసరి - ధ ।
గరిసధ - పధసధ - రిరిస - గగరిపపగ - ధధప । గపగగా - రిరిస । రిరిగగపా , - రి ।
గధపగగరి - సరిగసధ - రిగపధస - పధసరి ।
గపగగ - రిరిసధ - గరిగ - సరిధ - రిసధ - పధగ । ధపా - గగరిరిస । , - గరిసధప - గరి ॥
స - ధారి - ధసరిగ (పం)

రాగము - మోహన.

ఆరోహణము:—సరిగపధసా.

అవరోహణము:—సధపగరిసా.

ఇది 29-వ మేళమంచే జన్యమని చెప్పవలెను. తీవ్రధైవతమును, అంతరగాంధారమును నుంచి కంపిత గమకముతో పాడవలెను. దాటువరుసలును చాలఉపయోగపడును. ఇది ఔడ రాగము

31. రాగము - హంసధ్వని - ఆదితాళము.

ప జలజాక్ష! నిన్నెడబాసి చాలా మరులుకొన్నదిరా;

అ. చెలియ నేలరావదేమిరా? చెలువుడైన శ్రీవెంకటేశా.

చ. నిసాటిదొర నేగాన.

ప. గారీ - సా ,, ని సరిగ - రిరిసని | సరిససనిప - నిప | రి - పా సీ - సారి ||
జాలా- జా ,, అఅఅఅ - నిఇఇఇ |నెఎఎఎఎ- డఅ | అ - బా ఆ - సీ ఇ ||
గరిస - నిసరి - ప నిప రి గప - గనిపా | సనిసరీ - సనిప | పగారి - సారీ ||
చఅఅ- లఅఅ - మఅఅఅఉరు - ఉఉలు | కొంఒఒఓ- నఅఅ| అదిఇ - రాఅ ||

అ పగరిస - నిసరీ - గారిరి - ససనిప | నిసరిగా - సగరి | గపాని - సా ,, ||
చెఎఎలి-ఇఇయా-ఆనెఎ - లఅఅఅ | రఅఅఆ - వదెఎ | ఎ ఏమి - రా ,, ||

రిసని - పనిసరిగ - సరిగప - గరిసని | రి రీ - సనిప - పగ | , రిసని - పనిసరి ||
చెఎఎ- లుఉఉవుఉ-డఇఇఇ-నఅఅఅ | శ్రీఈ-వెంం - కటే | , ఎఎఎ- శఅఅఅ ||

గారిగ - రిసరీ - నిపరిగ - రిరిసని | రీ - నిగరి - నిసరి | పనిసరి - గా, - ప ||
గరిసరీ - గపని - రిగప - నిసరిగప | పనిసరి - గపనీ | రిగపని - సా ,, ||
రిరిసనిపా - నిగరిసని - పనిసరిగ | పానిసా - రిగరి | పనిస . రిగరి - నిరి ||
గపగరిసని - సరిసని - పగరిగపని | గరిసనిప - రిస | , నిపగారిసరి ||

చ. నీ ;; - సారీ - సనిప - పగరి | గా , - గరిసరి | రిసని - సరిగాప ||
నీ ;; - సాఆ - టిఇఇ - దొూఒఒ | రా , - అఅఅనే | ఎఎఎ - గఅనా అ ||

1. నీ ,, - పా , గా , రీ - పా - నీ | పా , - రీ , - నీ | , సారి - గాప ||
2. నీ ... రిస - రీగరిసని - పారిని | , గరిని - పనిపరి | , రిగ - నిసరిగప ||
3. ,పగరి - నిగరిని - పనిపసనిరిసగ | రిగపని - పసనిరి | నిగరి - నిరి - నిపగ ||
,నిసరిగ - గపనిసరి - రిగపనిస - ని - | గరిసనిప - రిసని | పగరి - నిసరిగప ||
4. సా ,, ;; నిరిసని - పగ - రిసరిగ | పా ; ; - సని | పగరిస - రిగపని ||

సరి - నిరినిపగప - రీగపగరిస | రిస్నీ - గరిపగరి | రిగపని - సా ; ||
నిపగపా , - రిగపనీ - గపనిసరి | పనిసరీగ - నిస | నిగరిరి - నీపని ||
గరీ - నిసరి - పగా - రిసని - పనిసరి | సా , పా ,- నిప | గరిస - నిసరిగప ||

రాగము - హంసధ్వని.

ఆరోహణము:—స రి గ ప ని సా.

అవరోహణము:—స ని ప గ రి సా.

ఇది ఔడవ రాగము. 29-వ మేళమగు శంకరాభరణజన్యము. దీనిలో గాంధారమును కాకలినిషాదమును రాగఛాయాస్వరములు. దీనిలో దాటువరుసలు ఇంపైనవి రామస్వామి దీక్షితులువారు దీనినికల్పించిరని ఒకవదంతి. ఆరోహణము:—సరిగపనిసా. అవరోహణము:—సనిప గరిసా. వక్ర దాటులు ముఖముగ ఉపయోగింతురు. సగరిప, గరిపస, పరిసని, పగరిస, నిగనిపగరి పరిసని, పరినిసపరి, మొదలగునవి.

32. రాగము - అఠాణా - అటతాళము.

ప. సామి నిన్నే కోరియున్నదిరా మాసరసాక్షి నీకైన చిన్నదిరా.

అ శ్రీమన్మహా మేరుసమాన ధీరుడైన శ్రీఉగ్రపాండ్య భూపాల గానలోల

చ. నీరాక కెదురుజూచుచున్నదిరా.

ప , , , , - , , , , - సా , , - సనిపా - ధాధా |

- సా , , - అఅఆ - మిా ఈ |

పధపసీ - పనిపా - ధధపా - మధపమా పమగ | గమప - ధధపపా | మ - పసీసీసనిధని ||

నిఇఇఇ - ఇఇఈ - న్నెఎఏ - కొఒఒఓ ఒఒఒ | రి ఇ ఇ - ఇఇఇయూ | ఉ - న్నఅఅఅది ఇ||

సా - స ధప - మపని - స రిస స నిప - ధధపమ - పసీ |

ఈ - రఅఅ - మఅఅ - సఅఅఅఅ - రఅఅఅ - సఅ |

ధా - పమధపా - మరిమరీప - సీపరిప - మమ | రి - సపమ - ధధప - సీ | ని - రిసని - ధా,,||

ఆ - క్షిఇఇఈ - నిఇఇఈఇ - కైఇఇఇ- నఅ | అ - అఅఅ- చిఇఇ - న్న | అ- అఅఅ-దీ ,,||

అ పమప - గామపని - పా , , - పధపపమగ - మప |

• ఇఇఇ - రాఅఅఅ - శ్రీ , , - వ ఽ ఽ ఽ ఽ ఽ - మఅ|

మా , , - గమపధపధా - పధమపామ - పస ని | ధాప - మాపగమ | రీస - నిసరిమరి ||

మెఎఎరుఉసా - మఅఅ ఆ అ - న అ అ | ఆ అ - ధీ ఇ రు ఉ |ఊఉ-డఇఇఇఇ ||

పమనినిసా , , - ప నిస రీ స   ని స ధా ని స |

ఇఇ ఇఇ నా , , - శ్రీ ఇఇ-ఈఇ - యు ఉ గ్రాఅఅ ,

మగమరీస - నిసరీనిస   - స ధపమ - రిమపని | స రిని స - నిప ధ ధ | పమరి -గమరిసా ||

ప అఅఆఅ - ండ్యఆఅఅ - భుఉఉఉ - పఅఅఅ | లఅఅఅ - అఅగఅ | అఅఅ - అఅనలో ||

, మరి - పమ - నిప రి - } సానిపధపమపగామప

, లఅ - అ అ - అఅఅ - } నీనెరతనములకా చెలి

ధా, - పసనిధా, - పధని స - రి స ని - ధాపమ   ప|సా - నిసధా | ప - మపగమ్మ రిస ||

దా , - తగునుదా,-నిసుగుణ-ములను-నేపొగ | డజా- లసుధా మ| - తివగునిన్నుతల ||

రినీ స - రిమపా . , పనిస రీస - గామపమధ ।
చిచాల- మతిమీా - రినినుతోడి- లెమ్మనెరార ।

పసా - నిరీస - గమరిసా - రినిస - ధానిస - రి । సా , సనిపధా । పసా - సపామ - గ ॥
పరా-కుజేయ-తగదురా - నిజము- పల్కితి - ని । రా -యింకబిరా। నరా - రధీర- సు ॥

మ రీ స - రిమపని
కుమారక - నరవర } —సామి.

ఎత్తుగడ (పల్లవి.)

, , , , - , , , , , , నీసా - సనినిధ - నీసా ।
నీఈ - ఇఇ ఇఇ - రాఆ ।

మపనిస - రిసనిప - ధధపా - మపసధాప - మధ । ప - మాప - మగగమ । పధా-పసనిసా॥
కఅఅఅ - కెవదుఉ- రుఉఊ -జూఉఉఊఉ-మఉ । ఉ - ఊ ఉ - ఉఉమఉ ।ఉఊ-వ, అఆఆ॥

రిసథాప - రి మ ప } నీర॥
దిఇ-ఈఇ - ర అ అ

1. పా , , - సా , , - , నిసా, , - ధా , ని - సా ।
సీ , , - వే , , - , ఘన , , - యో, గ - శా ।

, , నీ-రిసా - , , పా , , సా-నీపా । మా-గా , మ-రీ । , , - సా-రీ-సా ॥
, , లీ వీ నీ- , , వే , , రా-సీకా । శీ-ఖా , మ-ణీ । , , - వా-నీ-చా ॥

, , - రీ.మాపా } నీర ॥
, , -లా-వీ నీ

2. సాని ధాప-మ పధాప-మ పమగమ-రీ -మప ।
ఆట-పాట-పలు నేరు - పులకుమరి-సూ-టిప ।

ధప-సి నిధా ప-మ పసినిస - గారిసనిస రిస । నీసి ధా-నిసరి । సానిప-ధాపమ ॥
లుకు-లకు మేటి-మిగులయల-బోడి కనిమిషవ। ధూటు లె-ల్లసరి। సాటియు-కారని ॥

గారిసా - రిమప } నీర ॥
నాటిప - ల్కుదుర

3. పనిప-మ మగమ ప-ధ పమ-గమ రిసని-సరి స-మ ।
ఖరగ-రిమవియగు-మరుని-శరముల క-దరిబె-ద ।

రిపమప-ధధ ప-మ పసనిసి-పని స రి స -మగ మ । రిస రిస ని-ధనిస । రిస ని-పధ పమ ప ।
రిపదరి-విరహ-మను తప న-కిరణముల- కలసి।తరుణి నిను-దలచు। తరుణ-మిదియికను ॥

గమరి రిస - రి మ ప } నీర ॥
నల్లముతగ-దనుచు

4. పాపా-మ ధ ప మధప - మా , ప-మప గామ ప ।
ప్రాపా-త్ముడగు మరుని - బో , ధ-నకులోబడి ।

ధా , , - , , పధ పస నిధా ప - మధపమా -రి । సా నిస ని ప ధ ప ।
వ , , - , , చ్చిన మలయమారు-తుడు తన కా-ప్తు । డో యనలు-నిగుణ ।

మ ప-గా, మ రి స ||
మును-చే,కొనెను ||

ని̣సరిమ ప-ధాధ-మ పనిసా స - ని̣స రిని̣స |
సుఖకరము-లైన - మృగ మదాది-సుమసుగంధ|
ధాని సమ గామరిస-రి నిస-ధా - ప-మపని | సా , సని పధా |, పమ ప గా - , మ ||
ముల్ హితవు లేదనుచు-ను శయ్య-పై పొ-రలుచు | సా , రెకును ని,న్ను మదిలో-,ద||
రిని̣సా , - రిమ ప
లచుచుకా - నచె లి } నీర ||

రాగము - అఠాణా.

ఆరోహణము:—స రి మ ప ని సా.
అవరోహణము:—సా ని స ధ ప మ గ రి స.

ఇది భాషాంగరాగమనియును దేశీయరాగమనియును, సంపూర్ణస్వరూపముగలదని యును చెప్పియున్నారు. కాని యీరాగమునకు ఒకరీతిగనే ప్రయోగమున్నదనలేము. దీని

యందు సాధారణముగా వాడుకలోనున్న మూర్ఛనలు అభ్యాసముచేతనే తెలియదగినవి. దీని యందు రెండునిషాదములును, కొన్ని సమయములలో అల్పముగ సాధారణగాంధారమును పలుకును. ఈరాగమునకు సాధారణగాంధారిఛాయయు ఉన్నది. ధైవతము తీవ్రముగను కైశికినిషాదమునువచ్చు వరుసలు దీనియందుండుటచేతను, తక్కినస్వరములు శంకరాభరణమును అనుసరించి పలుకుటచేతను, దీనిని 28-వ మేళములోను 29-వ మేళములోను జన్యమనవచ్చును. అట్లయిన, ఒకరాగమునకు రెండుమేళములుండునా అనుసందేహము కలుగవచ్చును; కాని, భాషాంగరాగములను చూచితిమేని అవి సామాన్యముగ మిశ్రరాగములయియే యుండును. అనగా ఇరుగుపొరుగు మేళములస్వరములు కలసియుండును. "రిమరిగరిసధా, రిమగగరిససనిధా" అను [illegible] సాధారణగాంధారముకలసియే వచ్చును. "గమధసా" అనుప్రయోగమును కలదు. కాని, మొత్తముమీద ఆలోచించినయెడల, రాగమూర్ఛ, నిసధాపధనిపధమప, సిసానిసధా, అను మూర్ఛనాప్రస్తారములలోనే రాగముశోభించుననుటయు, అనుభవముమీదను మంచి గురుశిష్య పరంపరమూలముననే తెలియదగుననుటయు, నిస్సందేహము. ఆరోహణము:—స రి మ ప ని సా,

అవరోహణము:—స ని ధా ప మ రి గ సా. ఈవర్ణములో దీనిముఖ్యప్రయోగములు గమనిం
పుడు. సనిధా, నిసధా, సధా, పధనిపధమపగా, అనువరుసలలో కాకలినిషాదముకాదు, షడ్జము
యొక్క తగ్గుశ్రుతియే పలుకునట్టిది. నిసధా అనుప్రయోగములో ఈశ్రుతిబాగుగపలుకును.

---

33. రాగము - బేగడ - ఆదితాళము.

ప. ఇంత చలము జేసితే యేమని తాళుదురా?

అ. అంతరంగుడని మోవి ఆన వచ్చితే, నాతో
పంతమేలరా? శ్రీ వేణుగోపాలబాల! దాసపరిపాల!

చ. పగవారి బోధన విని.

ప. ధపమా,-గరిస- రిని ధధ ప్సస సా। సా-సని గరిగా । మా , మ-గరిగమ ॥
ఇఇఇం ,-తఅఅ- చలఅఅఅఅలా । ఆ -ముఉఉఉజే। సీ , తె-ఎఎఎ ॥

పామ-ధాప -సనిధప - సనిధనిసా । పధ ప-నీ ధాప । మాగారి - గమప ॥
ఏ ఎ -మాఅ-నిఇఇఇ - ఇఇఇఇతా। అఅఅ-ళూఉఉ । దూఉఉ - ర అఅ ॥

సాధధప నినిధ - మపధనిధప-మా। గరిస -మగమరిగ।మప - పధమా ; ||

అ ం ం ం-తఅఅ - ర ంంంగుఉ-ఊ । డఅఅ-ని ఇఇ ఇఇ। ఇ ఇ - మొఒవీ ; ||

పధా-ధపమ మపా-పమగ-రిగమప। మధాప-స నిధప। స ని ధని-సా ; ||

అఆ -నఅఅ -వ ఆ -అఅఅ-చిఇ ఇఇ। ఇ ఈ ఇ-లెఎఎఎ। నఅఅఅ-తో ; ||

ధనిస- రీ స-గ రిగమ-గమరీ పమ। రీ , -రి సస ధధ। ప-సాని-ధనిసరి ||

షం ం-తాఅ-మెఎఎఎ-ఎఎలా-అఅ। రా, -అఅఅశ్రి ఇ। ఇ-వేఎ-ఉఉఉఉ ||

రి సా-నిధపా-ధమ-గారి-గమపధ । పసా - పధప నీ । ధప మగరి-గమప ||

గోఓ-ప అ ఆ-ల అ-దాస- పఅఅఅ । రి-ఈ - ఇఇఇపా । అఅఅఅ-లఅఅఅ ||

ధాపమా-ధపమగరీ-గామపధ । మగారిసని-రిస । , రినిధప - ధ - సస ||

నిరీస-గరి-పమా-మగరి-గమపధ । ప - నీ-ధపమగరి। గమపధ-పా , - మ ||

గరిసా, - గరిగమపమ - గమపధప। సాని-రీస-రిని । ధప-సనిరిస-గరి ||

మపా-గరిస-నిసీ-ధపమ - గరీ - స। పసారి-నిధధప । ,మగ-రీగమప ||

చ. మామా ; - పా ; ; - మపధా | పాధని-ధనిధప | మపగామ-రిగమ ||

పా ,గా ; - వా ; ; - రి ఇ-ఈ | బోఒఒ-ధఆఅఅ | నఅఆఅ-విజ్ఞని ||

1. పా , మాధమాగరీ - సానిధా | ధా, సాని - రిస | గా,రీ-గామ ||

2. పమధపామ-గరి - సనిరిసా - రినిధ | పధప-సాని-రిస | గరిగమపా - మప ||

ధమాగరిస-గరిగమపమ-ధాసని | రిసాని-పధనీ | ధపమగా - రిగమ ||

3. మగమపధ-మగపమగరి-గమప-ధప | మగరి-పమగరిస | నిధ-పరి-సనిగరి ||

సమగరి-పమగధప-సనిధరిసమగ | రి-సరినిరిస-పధ | మధప-గమరిగమ ||

4. నీ ; ; ధపధ - మాపగరి - గమ | పా,-మపధ-మధ | పమగరి - గమపధ ||

నీధపామ - పధపామ-గారి - పమ | గారి-సానిధప | సాని-గరిగా , ||

రిసమగా-మగరి-పమా-పధధ-మగ | పమ-మపధప-సా | నిధాప-సనిరిస ||

గరిగమా-గరిస-సనీ - ధధప - సని | రిసా - నిధప-పా | మగరి - సగరిగమ ||

రాగము - బేగడ.

ఆరోహణము:—స గ రి గ మ ప ధప సా.

అవరోహణము:—స ని ధ ప మ గ రి సా.

ఇది 29-వ మేళము. సంపూర్ణగంభీరరాగము. గమకకంపితములుగల మనోహరమయిన రాగము. దీనిలో గాంధారరిషభములు కొంచెముబలపఱచిపాడవలెను. దీనియందు మధ్యమము వేలాగుగమకస్వరముగనున్నదని గమనింపవలెను. అవరోహణములో సధాపమ-పమగరిసని-గమప గరిస అని గమకముగ రాగముముగియును. సనిధాపఅను శుద్ధప్రయోగము అంతగాఇంపుకాదు.

---

32. రాగము - పూర్ణచంద్రిక - అటతాళము.

ప. ఇక నేలనే వానితో చెలిమి ఇంతిరోచాలు పొమ్మనవే.

అ. అకటా, నన్నీలాగు మోసముజేసిన ఆదివెంకటేశ్వరుడు కాదటే.

చ. పగవారి బోధన విన్నవాడేకదా.

ప. , , , , - , , , , - , గమా - పా , , - పమగమ ।
, , , , - , , , , - , ఇకా - నే , , - ఎఎఎ ఎ ।
రీ , , - గమప పమ రి- ప మ రి గ మ రి-సరిసస । ని ప- ధ రిసరీ రి । గ మప-రిగపప-ధ॥
లా, , - నెఎఎ ఎఎ ఎ- వ అ అ అ అ అ-నిఇఇఇ। ఇఇ -తో ఒఒఓఒ । చెఎఎ -లిఇఇఇ -ఇ॥
స్వా మ-గమ రిసరి - గమ పప మ రి-గమపమపా ।
మీ ఇ -ఇ ఇ ఇఇఇ - ఇ ఇ ఇఇ ఇ ఇ-త ఇఇఇ -ఈ ।
ప మ రిగమపధా - పసాస ని ప - ధపా మ గమ । రిసాసనిప-ధ రి । స రి-గ మ ప మ రీ ॥
రొ ఒ ఒఒఒఒ ఓ - చఆఅ అ అ - లుఊఉఉఉ ।పొ ఓఒఒఒ-మఅ । అఅ-నఅఅఅఆ ॥
అ. పమ గమ-రి సరీ - స సనినిప మ-ప మ గ మ రి గ ।
వెఎ ఎ ఎ-ఎఎఏ - అఅకఅఅఅ -టఅ అ అ అ అ ।
మపధపామ-పసనిపామ-రిగమ రీ స ని ప । ధ రి సరి గమ-రిగ । మ ప మ రి-స రిగమ ॥
న ఇ ఇ ఇ -నిఇఇ-ఈఇ -లఆఅ ఆగు ఉఉ । మొ ఒఒఒఒ ఒ-సఅ । అముఉఊ-జెఎ ఎఎ ॥
పధ పస-సా , , - , స ని ప రీ-స రిగ-మరీ ;
సిఇ ఇఇ-నా , , - , అ అ అ అ-ఏఇఇఇ-ఈ ।

పమగమరీసని-ప రిసస ని ప-మధ పపమ రి । గమ ప - రి గ మ- స రి। గమ-పధ ప రిసా ॥
వెం౦ ౦ ౦ ౦౦ ౦-కఅఅఅఅ-లె ఎఎఎఎ । శ్వాఅ - రుఉఉ -ఉుఉ। ఉఊ-గఅఅఅ ఆ ॥

నిప మ-గమ రిసరి } గామపమరి - గమరిసనిప
అదఅ -లెఎఎఎ }

రీరి-పపాస-పమరిగాగసరిగమపమరి । గమపధా-పసని । పామ - గమరిసరి ॥

గమపధ-పా , , - పమరిగామపధ-పసాస ।
రిసరిగామ-రిసగమరిస-సరిససనిప-పమ । గమరిగ-మపధప । రిసా-సనిప-సని ॥

పామ-గమరిసరి } , గ మా పా ॥
} , ఇ కా నే ॥

చ. , , , , - , , , , , - , ప పా-సా , , - స నిపా ।
, , , , - , , , , , - , ప గా-వా, , - అఅ ఆ ।

థా , , - సని ప మ గ మ రీ-స రి గ మ ప మ-గ మ । పా , - పసే ని ప -రి । సా , రిసేనిప-స॥
రీ • , , - ఇఇ ఇ ఇ బొ ఒ ఓ-ధఅ అ అ న అ-అ అ । వి౯ , - నఅఅఅ-అ । వా,-డెఎఎఎ-గ ॥

రి ప మ-గ మ రి గ మ - } , పగవా
అఆఅ -దఅఅఅఅ - } ,

1. పా , మా , గా - , , మా - రీసాస్రీపా । సా , , - , , సా । నీపా - మాగా ।
మారీ-గామా - , (పగవా)

2. పాధప-సనిపమ-పా , ధపమగమరిసన్రిప

పా , పమరిగా-మపధ-పసాసే - రిగమరిసే । రిసాసనిప-ధప । , మగమ - రిసాస ॥

3. సేసేని-పధపసేని-పమరి-గపమరిగ-మరిస-రి

సరిగమ-పమరి-సరిగమప-సేనిప-రిసేరిగమే । మేమేరి - గమేరిసేని। పమరి - గమరిసన్రి ॥

ప్రరిస - పమరిగమ - , (పగవా)

4. సరిగామ-రిగమపామరి-గమరిసన్రిప్ర-రీ
సా , , , , - సన్రిప్రథా-రిసరిగమరీ-పమ । రీ - ధపమరీ - గ । మప - సర్రిగమపా ॥

పధపసాని-పధనిసారి - సరిగామరిసని
పరీరిసనిపసాసనిప - ధపామగమ- రిగ । మపసిసానిపస । పసారిరీగమ ॥
రిసనిపమరిగమ - , (పగవా),

రాగము - పూర్ణచంద్రిక.

ఆరోహణము:—స రి గ మ ప ధ ప సా.
అవరోహణము:—స ని ప ధ ప మ గ మ రీ స.

ఇది 29-వ మేళమగు ధీరశంకరాభరణమునందు జనించినది. వక్రషాడవరాగము. ప నిఃప అనుస్థలములందు నిషాదము తగ్గునేగాని కైశికిగాఁ బల్కుట పొరపాటు. ఈవర్ణమునందు సర్వత్ర రాగమూర్ఛనాప్రయోగములు వచ్చియుండుటను గమనించి పాడవలయును. పాడి అలవాటుమీాదనే లక్షణము తెలిసికొనవలయును. రి గ మ రీ రి రి గ మ ప పా గ మ రీ ప ధ ప సా రి గ మ రీ అనునవి ఇంపైన వరుసలు.

35. రాగము - నాట - ఆదితాళము.

ప. సామి నిన్నే కోరినాను, చాలా దయజూడర.

అ. భూమి వెలయు శ్రీ వేంకటేశ.

చ. పామరజనపావన.

ప సా ,, - ,, సనినీ - పమగమ - పని | పమ - నిపమపమరి - | సరిగమ - పాధని ||
" సా ,, - ,, మి . . - ని . . . - న్నే | . . - కో . . రి . - | న . . . - ను ||
సాసనిప - పపమ - గమరి - సరీసా | గమపనిపా-సని | పమరిస - గమపని ||
చాలా. - ద . - య . . - జూ . . . . - | డ . . . . - రా | . . . . - న . . . || (సా)

అ. సనిప-నిపమ-పమగ - మరిస - నిసగమ | రిస - నిసగమ - పమ | పా ,, - ,,,, - ||
భూ . . . - మి . . - వె . . - ల . . . - యు . . . | . . - శ్రీ . . . . . . | . ,, - ,,,, - ||
నిసరిని - సనిపా - పమగమ - పనిసరి | రిసా - సనిప - నిప | , - పమప-గమపని ||
వే. . . - . . . . - క . . . - . . . . . | టే . - . . , - శ . | , - . . . , - . . . . ||

సా, రిసని - పనిపపమప - గమపని | పసాసని - పనిప | , పమప - గమపని - ||

పసా - సరీ - రిమా-పమమరిస - రిరి | , ససని - పనీప | పప - గమపాధని || (పా)

చ. పా ,, - పమ - గమపామా- పమమరి | సా ,, - ,, నిని | ప - పపమ - గమపని ||

పా ,, - . . . - మ . . - ర . . . | జ ,, - ,, న . | . - పా . - వ . . న|| (పా)

1. పా ,, - ,, - మా ,, - ,, రీ ,, | ,, - సా ,, - నీ | సా , - రీగామ || (పా)

2. పా ,, - ,, పమ - గమపమ - గమమరి | సా ,, - ,, రిస - | పమ - నిప - గమపని||

పసాసని - పనిపా - పమప - గమపని | సరీససని - పని | , పపమ - గమపని || (పా)

3. పాపా-మపగమ-పా ,, - పా ,, - | మామా-రిసరీ | రీ ,, - సా ,, - ||

సారిస - మారిస - పామ - నీప - సా | నీ - రిస - మారిస | రీస - సాని - నీ ||

స-పామ-గమపని-సరిసని - సరిసరి | , పనిపపా - సరి | సపా - రిగమపని || (పా)

4. పామ - పామగమ - పామ - గామరిస | రీస - రీససని - | పాని - సారిసని ||

సారిగామ - గమపామ - గామపా - | సారిసారిసని | పానిపానిపమ - ||

మాప - మాపమగ - గామ - గామరిస । పామ - నీప - సా । ని - రీసీ - సానిప ॥

సారిసని - సారిససా - పానిపమ । పా - మారిసని - ప । సపా - మామపని ॥ (పా)

రాగము - నాట.

ఆరోహణము:—స రి గ మ ప ధ ని సా.

అవరోహణము:—స ని ప మ రి స.

ఇది 36-వ మేళము. దీనిని నాటరాగమని వాడుట గలదు. సంపూర్ణౌడవరాగము. దీనికి రెండు గాంధారములును, రెండు నిషాదములును వచ్చును. కాని దీనికి శ్రుతిభేదానుభవమావశ్యకము. ఈరాగము మనదేశమునందు "మల్లారి" అను పేరట నాగస్వరమున విని విని జనుల కలవడిపోయియున్నది. దీనికిఁ గల షట్శ్రుతిరిషభమును శుద్ధముగాఁ బట్టవలయును. షట్శ్రుతి ధైవతము దీనికి ప్రధానము. గ మ ప ని ప మ గ (సాధారణగాంధారము) అనునది "గ మ ప ని ప మ రి" అని త్రిప్పునపుడు కైశికినిషాదముగనే పల్కును. సులభముగాఁ జూచుటకు నిందు ఆరోహణమునందు కాకలీనిషాదమును, అవరోహణ మణఁగెడి ప్రయోగములందు కైశికి నిషాద

మును వచ్చుచున్నవి. పాడెడియలవాటుచొప్పున స గ మ ప ని సా, స ని ప మ గ గ మ ప ప ని ప మ గ మ ప మ గ మ రీ స అనునది క్రమముగు సంచారము.

36. రాగము-కల్యాణి-ఖండ-అటతాళము.

ప. వనజాక్షీ నిన్నే కోరి వలచి వచ్చి యున్నదిరా.

అ. మనసిజుని కన్న చక్కని మాకస్తూరి రంగసామి!

చ. చిరునవ్వు మోమున.

ప. సాని - ధనిసరిగ * పామా - గా , రి - రీ |
ఆ . - . . . . . . * వానా - జా , . - ఆ ; |
గ మప - గరిసనిధ - రిససారి - ధగరి - గపమరి |
క్షీ . . - . . . . . . - ని . . . . - . . . . - . . . . . |

గమపధప - మనిధ। ని - పాసుగ - ధమగ |
నె . . . . . - . . . । కొ- . . . . - రి . . |
.రిసని - ధనిసరిగ * ధపమ - రిగమపధప - మనిధ |
. . . - . . . . . * వ . - ల . . . . . - . . . |
నిపమ-గమపధని-సనినిధప-ని ధమపగ-ధ మ |
చి . . - . . . . . -వ. . . .-చ్చి. . . . -యు . |
గరిసని - ధగరి - ప । మగరిసని - ధరిస |
. . . . - . . . . - . । . . . . ణ - నది . |

అ. రీ , - ధనిసరిగ * మపనిధప - మపధపమ - మప |
రా, - . . . . . * మన . . . - సి . . . . . - . . |
ని ధ - గమపగరిస - నిధమగరి - పమగరిసని రి |
జా . - ని . . . . . - గణ . . . . - న . . . . . చ |
ధనిసరి - నిసరిగ। పమగమ - పధధని |
. . . . -క్క. . . । . . . . - . . . ని . |

ప ధనిస - ధనిపా * ని ధసనిస - ధనిసనిస - గరి |
శ్రీ. . . - . . . * మ . . . . - క . . . . - . . |
మగరిస - నిధనిస - గరిససని - నిధప - గగధధ |
స్తు. . . - . . . - రి . . . - . . . . - రం . |
నిని - ససారి - నిధ । ధధమగ- ని ధమగ |
. . . - గసా. - . . । . . . . . - మి . . . |
రిసని - ధనిసరిగ * మా, - గపమపాధ - గమప |
: . . - . . . . . * |
నిధప - నిధా - పమధమగరీ - పమగరిసని - ధ |
రిని - ధగరి - పమగ । మ - గరినిధా - సని |
నిధపమ - గమపధనిపా - ధపనిధ - సనిరి - ధగ |
రి - మగరిసని ధరిసానిధ - సనిధప - నిధపధ |

మపగా, రిరిస । , సాంరిం - నిధమగ |

. రిసని - ధనిసరిగ * (వ) |

చ. ; ; ; ;-సనిధప - గా , రి - గమపధ |

.; ; ; ;-చి .రు. - నవ్ ,వు - . . . . |

పా , - గమపధప - మ పధధనిని - సంసనినిధప |

. , - . . . . . . - మొ. . . . . - . . . . . . |

మ పధనిపా - ధని - । సం- ధసనిసాం - సని |

ము. . . ఊ - . . - । . - . . .నా - . . |

ధపమ - గమపధని *

. . . - . . . . . . * (చి)

1. రీ ;; - సాం ;; - రీసాంనీ - థా |

నీపా ; మాథామా - గారీ ; నీ

సారీగా - సా । రీ - గామా - గా

మా - పాథానీ * (చి)

2 ధాప - మపగమాప - గధమగరి - పమాగరిని |
సరిగప - మగరి - నిరీరి - ధగరి - పమమగ - నిధ |
ధగరినిధ - ధనిధ - । మగ - ధమగరిస - స ||
, నిధనీ - పధని * (చి)

3. మనిధమాప - గపమపా , - ధగ - ధమగరిస - నిరి |
, రి - ధనిసరీరి - ధపగగరి - నిధపమ - గమప |
ధధనినిస - ధగరి । సని - ధరినిధపమ ||
గనిధ - గమపధని * (చి)

4. ధానిధమగ - ధమగరీ - మగరి - నిధా - గరీ |
మగ - నిధ - గమపధని - పధమగధ - గపమనిధ - ని |
స - ధనిరి - నిధమ - ధ । మగరి - నిరినిస - ధ ||
ని - సరి - గమపధని * (చి)

5. పమగా - గరిరిస - రీరి - నిసరి - నిధపమగరి

సా, ధగరిని - ధరీరి - ధరీరి - ధగరిపమ

మాపగరి - నిధ - గ । మపధని - సా, రి

గమ - రీగమపధ - గామపధని - పాధమప - ధ

నిసా - ధగరినిధ - గరిమగరిస - గరిసని - సరి

నిధ - రినిసధనిప । ధమగ - రిసీధధ

మా - గమాపధని * (చి)

రాగము - కల్యాణి.

ఇది సంపూర్ణరాగము. 65-వ మేళకర్త. మేచకల్యాణి యనియును శాస్త్రోక్తనామము గలదు. ఈరాగమునందు కాకలినిషాదము కొంచెము నయముగాఁ పట్టవలయును. గాంధారము మిక్కిలి తీవ్రము. ప్రతిమధ్యమరాగమైనను దీని వక్రప్రయోగములవలన నిది చక్కఁగాఁ దెలియును. ఉదాహరణము:—ని గరి, ని రి ని, ని స రి గ మ ప ధ ని సా, గ రి గా రి ని ధ ప

మ గా గా రీ ని రి గ గ ధ ధ ని ని సా అను జంట ప్రయోగములవలనగూడ శోభిల్లును అను భవము చేతను గీతకీర్తనములమూలమునను తక్కినవిషయము తెలుఁగనగును.

37. రాగము - కల్యాణి - ఆదితాళము.

ప. వనజాక్షిరో ! ఈ విరహామోర్వనే; వాసుదేవుని తోడి తేవే.

అ. వినవే, నాగపురమున వెలయు సౌందరరాజును.

చ. నిలుపరాని మోహా మాయె.

ప సిసా - సినిధ - రిసినిని -ధ ధపమ-గమ। పధనిధా- రి సి ని। ధ పమ -గమపధని ॥
వనా - జఅఅ-క్షిఇఇరో-ఒఒఒఒ -ఇ ఇ। విఇఇరా -హాఅఅ। మొఒఒర్ -వఅఅఅనె ॥
స రిగరి స ని సి రి సని- రి సని-ధ నిధ ।నీ ; - ; - సి ని ।ధపమ-గమప ధని ॥
వఅఅ అఅ-సుఉఉఉ - దెఎఎ-వుఉఉ ।నీ ; - ; - తో ఒ ।డిఇఇ -తెఎఎవెఎ ॥

అ. పామగ - నిధా-గధపామ-గరిస ని । స రి గమా, - గ మ । ప గా -మనిధని ప ॥
పీ. ఇ ఇ - ఇనా -అఅ వే ఎ-నఅగఅ । పుఉఉరా , - ముఉ । ఉనా -అఅఅఅఅ ॥
ధని స రీ . స రి గ- స రి గరి-స నిధని । ధగరి సని ధ-పని । ధపమ-గమప ధ ని ॥
వెఎఎలా-ాయుఉఉ- స ఉఉం-దఅఅఅ । రఅఅఅఅఅ-రఅ । అఅఅ-జాఉఉనుఉ ॥
సరీ - నిసని - ధనీ - సనిధప - మగరి । సరిస-పామ-ధా । ప-నిధ-రిసనిధని ॥
ధగరిసీ - రిసీ సధా - ని - పధనిస । గరిసా - నిధపా । మగరి - గమపధని ॥
చ. నీ ; ; స ధ స నిధపమ - గమా । పా ; ; మ ప । ధ ని ప- ధ ని - ధ రి స ॥
నీ ; ; లుఉ - ఉఉపఅఅ - ర ఆ । నీ ; ; మొఒ । హాఅఅ-మఅఅ- అఅఅయొ ॥
1. పా ; మాగారీ - ధామాగా । రీ - నీసా - రీ । గామా - పాధా ॥
2 పాధపామ - గమ - పామగారి - సని । పారినీ - సధని । సారిగా - మపధ ॥
3 నీ ; ; సరినిసని - ధనిధపమ । పా,-ధనిధ - పధ । ప-మపమ-గమపధ ॥
నిసనిగ - రిగసరి-నిసారిసరినిస । ధనీ - సనిధపమ । గమపధా-నిగరి ॥

4. రీ ; ; ధగరిస - నిప - ధనిసరి | సా ; ; - సని | ధపమ - గామపధ ||
మాపధని - పాధనిస - రీసనిధని | సనీ - ధపమ-గమ | పధ - పనిధా , , ||
ధనిసరి - రిగగము - గరిసని - సరిసని | ధసనిధ - పనిధప | మ - గామాపాధ ||

38. రాగము - సారంగ - ఆదితాళము.

ప ఇంత మోడిచేయ నీకిది మేరకాదు సామి.

అ. చెంత చేరి నను కావ, పంత మేల శ్రీత్యాగేశ.

చ. పగదానిబోధన విని. (ఇంత)

ప. సా , సనిధపమ- ధ పమ-రిగమరిస - | రిరిప - పాము - ధ ధ | పమరి - గ మపధని ||
ఇం , త. . . . - మొ . . - . . . . - | డి. - . . - చె . | . . . . - య . . . . ||

సగరిసని - రినిధపమరి - గమపధని - | సధాపమరి - గమ | రిస రి- గమపధని ||
సీ . . . . - కి . . . . . . - ది . . . . . | . మే . ర . - గ . | . . దు - స . . . మి || (ఇం)

అ. స నిధపమప - ధనిధపపమ - రి గమ - | పధాప - మపధని - | మపధని - సా ,, - ||
చెం . . . . - త . . . . . . - చే . . . - | రి . న - . . ను . - | క . . . - వా ,, - ||
సనిస - రిరిస - గ రిసని - స ధానిసరి - | సానిధా పమా - | రి గామా - ప ధని ||
షం . - త . . - మె . . - ల . . . . . - | శ్రీ . త్యా . . - | గ . . . - శ . . ||
సరినిస - ధని పధ-నిధపమ-పరి గమ | పస గ-మరిస-పమ | ప-రిగమ-పాధని ||
సగరిస - నిరిసని-సధాప-మపధని - | సరిసధా, - పప | మరి - గమపధని || (ఇం)

చ పాపా ,, ధప - పధపప - మమగమ - | పాధని-సా సస - | ధ పపమ - రిగమ ||
పాగా ,, ద . - . . . . . - ని . . . . - | బో . . -ధాన . - | . వి . ని - . . . || (ఇం)

1. పా, మా, రీ, - గామరిరిస - | రీ, సా, - పమ | ధపామ - రిగమ || (ప)
2. పధాప - మపమరి - గమప - రిగమప | మధాప - మపధని - | సధాప - మరిగమ || (ప)

3. ధపధమ - పరిమగ - పరిగమరి - నిరిస - । రిసరి - సపమధప - । నిధపమరి - గమప ॥

నిసరిగమప - గామపధ - మపాధని - । సాసి - సాసి - సని । ధపామ - రీగమ ॥ (ప)

రాగము - సారంగ.

ఆరోహణము:—స రి గ మ ప ధ ని సా.

అవరోహణము:—సి ధా ప మ రి గ మ రీ సా.

అనుసరిక్రమము. త్యాగయ్యగారి "ఏమి తోచ పల్కుమా" అనుకీర్తనమును గమనించిచూడవలయును. ఇది వక్రసంపూర్ణ రాగము. 65-వ మేళమందు జనించినదైనను, ఇది చాలభాగము భాషా రాగము. దీనికి రీ గ మ రి స అనునప్పుడెల్ల శుద్ధమధ్యమము పల్కును. శుద్ధ మధ్యమము వచ్చినచో వెంటనే రిషభము వచ్చి పైకిం బోవలయును. ఈరాగము దేశీయము గలసినది ఇందు తఅచుగా రి గ మ నుండి క్రిందికిదిగునప్పుడెల్ల శుద్ధమధ్యమము పల్కును. 'గ మ ప ధ ని సా ధా ప మ రి గ మ రీ స" అనుదానియందు మూఁడవ మధ్యమము శుద్ధమధ్యమము. ఈరాగ

మున వర్ణము పాడుటకు అనుభవము అత్యావశ్యకము. శాస్త్రజ్ఞానము మాత్రము ప్రయోజనకారి కాఁజాలదు. ఈవర్ణమునందు త్రిస్రచతురశ్రగతులు విశేషము. ఇదిగాక చరణస్వరావర్తములలో వక్రప్రయోగములను గమనింపవలయును.

32. రాగము - పంతురావళి - ఖండ - అటతాళము.

ప. చెలియపై దయ పుట్టదేమి, చెలిమి మరచుట చక్కనా సామి?

అ. పలుకులు వేయేల? వేణుగోపాల! పలుచచేయక కూడుమీ బాల.

చ. తలపకు వేరుగా చెలిని యీవేళ.

ప , ధపమ - గపసరి * సారీ గా ; - గరిగమ |
, అ . . - . . . . * చేలీయా ; - . . . . |
పా; పా ; - పధధపమా-మ ధపమగా |
పై; . ; - ద . . . . -య . . . |

గ రి గ - మపమ - ప ధ। ప - నీధప - మపధ |
ఫుట్ ట - . . - . . । . . - దే. . - . . . |

పమ - పమగ రిసని * స రిగరిస - నిసరి - స నిధప |
. . . మి . . . * చె . . . . - లి . . - మి . . . |

ధ నిప - నిసరిసని - స రిగ రి గ - మప ధపాధ |
మ . - . . . ర . - చు . . టా . . - చక్ . కా . |

ని ,ధపమ - నిధ- । ధపపమ - గమగా ||
నా , . . . - స . - । . . . . . - . . మా ||

అ , ధపమ - గరిసని * సనిధ ప - మపనిధప - మపధ |
, ఇ . : - . . . . * ప. లు . - కు . . . . - లు . . |

పమ - పమగరిసని - స రిగమపధ - గమపధ - నిధ |
. . - వె. . . . - యొ . . . . . . - ల . . . - . . |

నీ , - రి సని - ధ ని । , ధపమ - ధధనిని |
వే, - ణు . - గో . । , . . . - ప . . . |

సా ; - సా ; * ధనిస - నిసరిస ని - సరిగా |
లా ; : . ; * ప . . - . . .లు . - . .చా |
గమగ - గరిస - రిగరి రి స - నిసరిసని - ధసని - ధ |
. . .. - సె . . - . . .య . - క . . . . - కు . . - . |
పమ - ప ధని - ధనిస । ని సరి - సానిధప ||
. . - డు . . - . . . । మి . . - బా . . . . ||
మ - ధపమ - గరిసని * సారిగరిస - నిసరిస - ని |
. - . . . - ల . . . *
సనిధ - నిసారి - నిసరిగ - సరీ గమప - పమ |
గా , మపా - ధని । ధ - ధపమ: - గమపా ||
(, ధపమ - గరిసని)
ధపమగా , - నిధపమా - సనిధపధా - నిసరి |
నిగారి - గమగరి - సరిగరిస - నిరిసని - ధపధ |

నిసరిస - F సానిధ । ప - పామగరిస - స ॥
నిధపమ - గరిసని * (చె)

చ. ; ; - ; ; * పాధా - నిధనిధపమ - గమ ॥
; ; - ; ; * తాలా - ప . . . . . . - . . ॥
పా , ధనిధ - ధపమ - పధపపమ - గమపధపా ।
కూ , వె.రు - . . . . - గ . . . . . - చె . . . లీ ।
మపమ నీ ధ - పధ । పమ - గమపా , - (మ ।
ని . . యీ. - వె. । . . . . - . . ళా , - అ ।
గరిస - నిసరిగమ) *
. . . . - . . . .) * (తల)

1 పా ; ; - మా ; ధా - మా - గా - రీగా ।
మాగా ; రీ - గారీ ; సానీరీ ।

సానీ - ధా ; । ; నీ ; సా ||
; రీగామా * (తల)

2. , , , , పాధనిధప - మాధపధ - - మపగా - గ |
రిస - రిగరి - రిసని - ధనిసరిగ - నిసరి - గమపధ |
నిసని - గారిసని । ధనీధపమ - ధమ |
గరిస - నిసరిగమ * (తల)

3. మాపధ - మపధపామ - గమగరిసరి - గారిస |
రిస - నిరిసనిధని - సారిగారి - గపమ - పధని |
సారిగారి - గమ । గరి - సానిధ - పమ |
గరిస - నిసరిగమ * (తల)

4. ధనిధధప - మపధపమగ - గపమగరి - సగరిరి ||
స - నిసరి - సనిధ - నిసని - గరిగ - మపమ - ధపధని |
ధ - నిసని - గరిస - ధ । సని - ధపమ - గపమ ||
గరిస - నిసరిగమ (తల)

5. నిధపమ - గరిగమపా , - ధపమగరిస - నిసరీ |
సా, - గరిస - నిరిసనిధనిధానిసనీ - సరి |
గా రి - పామ - ధధ - | పమ - గమపా - , ధ |
పమగరిస - నిధపమగ - మపధనీధ - నిసరీ |
గారి - గమగరి - సగరిసనిసరిసాని - ధసని |
ధ - పామ - గమగరి | స - సానిధ పామ ||
గరిస - నిసరిగమ * (తల)

రాగము - పంతువరాళి.

ఈరాగ మిప్పుడు శుభపంతువరాళియొక్క జన్యముగాఁ బాడునట్లు తెలియవచ్చుట లేదు ఏదో అసంభావితముగా దీనిని 51-వ మేళమగు కామవర్ధనిగానే సంపూర్ణముగా పాడివేయుచున్నారు. ఇప్పటివాడుకచొప్పున నిది కామవర్ధని యనియే యనవలసియున్నది. దీనికి

కారణము ఏమియుండవచ్చుననఁగా పంతువరాళికిఁ గావలసిన సాధారణగాంధారము కొన్నివేళల యందు కంపితమున వాయించునప్పుడు వరాళి గామారిపోవునో యనుసంశయముచేత ఈగాంధారమును వాడుదురేమో. దీనిని సంపూర్ణముగా కామవర్ధని స్వరముతోనే పాడుచున్నారు

40. రాగము - నవరాగమాలికా - వర్ణము - తా - ఆది.

ప. వలచి వచ్చి యున్న నాపై చలముసేయ మేర కాదుర.

అ. చెలువుడైన శ్రీవెంకటేశా! కలసి మెలసి కౌగలించ.

చ. పదసరోజముల నమ్మితిరా.

రాగము - కేదారము.

ప. పా నీ - సా ; - స నిపరి - సస నిని | స మగమ - పని పప | మమగగ - రి రిసని ||
వాలా - చీ ; - వఅఅఅ - చిఇఇఇ | యుఉఉఉ - నఅఅఅ | న అఅఅ - పఇఇఇ ||
ప ని స - మగమ - ప ని-ప సని.పా మ-మగ | రి సా-స నిపమగ- | ని పమ - గరి స ని ||
చఅఅ - ల అ అ-ముఉ-సెఎఎ-యాఅ-మెఎ | ఎ రా-కఅఅఅ అ- | దుఉఉ - రాఅఅఅ ||

రాగము - శంకరాభరణము.

అ. సాపా - పమగ రి-గామా-పా ; | గ మప-ధధప - మప | ధ నిసని - సా; ||
చే లూ- వుడుడుడు-డై-ఈ -నా ; | శ్రి ఇఇ-వెం౦ - క అ | టుఎఎఎ - శా; ||
నిసగరి సని-సరిగా - మ గరిస నిధ | నిసరిసా , - మప | ధపా -మగ రి సని ||
కఅలఅఅఅ-సిఇ-ఈ - మెఎఎలఅఅ | సిఇఇకా , - గ అ | అలీ ం-చ అఅఅఅ ||

రాగము - కల్యాణి.

ధ ని సరిగ -సరిగమా - ధపమగరి | నిగరి - నిరినిధని | సరిగమ - పా ; ||
ధమగరిసా-ధనిస రీ - గామపధ | గమపధాని - పధ | మపధనిసా ; - ||

రాగము - బేగడ.

నిధపమా-గరిగ-ధమాగరి - సనిధ | పసాని - రిసగరి | పమధప - సనిరిస ||
గరిగమ గమరిస - నిరిసరి - సనిధప | పమా - గరిససా | , మగగ - రిరిసని ||

రాగము - కాంభోజి.

చ పాధాసా - సనిధా - ధనిపా ; | మపధ - నినిధ-పని | ధ-ధపమ -గపామ ||
పాదాసా - రొఒఓ - జఅఆ ; | ముఉఊ - లఅఅ-నం | ం-మిఇఇ-ఇ తీర ||

రాగము - యదుకులకాంభోజి.

1. పా ;; మా - గారీ - గారీ | సాఫా; - ధా | ; సా, - రీమ ||

రాగము - బిలహరి.

2. పధపమగరిగా - పధమగరిసనిధ | పధసరిగపమగ | రిసరిగపా ; ||
పమగరీగపధసారిగపధసా - | సరిగపధసధస | రిగపా - మగరిగ ||

రాగము - మోహనము.

3. పాధప - గరిగా - ధపగరి - గపగరి | సా - గరిసరిసా | రిసధస - రిగపధ ||
సధపగరిస - ధపగరిస - రిగపధస | రిగరిసధప - ధస | ధపగరి - సరిగగ ||

రాగము - శ్రీరాగము.

4. పా, - పమరిగా, - గరిస - నిసగరి | సా, - సనిపనీ | , సారీ - మామ ||
పమరిగరిస - నిసరిమప - సరిమపని | పసనిమామ - రిగ | రిసా - రిమపనిసి ||
పనిసిరీరి - నిసరిగా - గరిస - నిని | గరిగే - సారి - రిస | రి - నీస - పనిసరి ||
నిగా - గరిస - నిరీరిసని - పధనిప | మ - రిగరిసా - గరి | సనిప - రిసనిమ ||

అనుబంధము

రాగము - సావేరి - అటతాళము.

ప. మన సేటికి కరగదురా మామానినిటెంత వేడుకొన్న గాని.

అ. వినురా శ్రీవెంకటేశ్వర వెలదిపై నేరమేమిర తెలుపుర.

చ. మరువారికి తాళజాలదుర.

ప. , , ,   , , , , - , మామా - గా , - రీ , , |

, , , , , - , మానా - సే , - ఏ , , |

రరిపమ -గరిసా-రిగగరిసగరి సనిధ పధ | రిరి స-ధస రి మగ | రి-మ పధమాపమ ||

టిఇఇఇ -ఇ ఇఈ-కి ఇఇఇఇ కఅఅరఅఅఅ | అఅఅ-గఅఅ అఅ | అ-దుఉఉరా అఅ ||

గరి స-ధా రిస రి - మప ధధమగరిసా-రిమప |

అఅఅ-మాఅఅఅ - మఅఅఅఅ నిఇఈ నిఇఇ |

ధ పధమా-పధ సే-మపధసా నిధ ప- ధమాగ|రి స-గ రీ సనిధ |స రిమపమపామ ||

యో౦౦ ౦ -తఅఅ-వెఎఎఏ డుఉఉ-కొ ఓ ఒ|ఒఒ-కొ నాఅఅఅ |గఅఅఅఅ ఆ అ ||

అ. రీ , సరి-ధసరి * మపధధపమ - మధ పమగ రి |

నీ , ఇఇ-ఇఇఇ * విఇనుఅఅఅ - ర అఅఅ అఅ |

మపధా పమ-పధనిధాప-ధనిపధా-మపమ|ధపా-నిధప- ధమ | గరి స-ధస రిమప ||

అఅఆ శ్రి ఇ -ఇఇఇ-ఈ ఇ-వెం౦ ౦ ౦ -క అఅ|లెవ -ఎఎఎ-శ్వాఅ | అఅఅ-రఅఅఅఅ ||

ధమపధ -సా, , - ధాధా.సరిగాగరిసరి |

అఅఅఅ-ఆ , , - వే లా-దిఇఈ ఇఇఇఇ |

మామా-గాగరి-స రిగ రి-సగరి స రీ, ధ। రిస నిధప-మపధ।సా , నిధప -ధ ని ॥
పై ఈ -ఈ ఇఇ- నెఎఎ-రుఅఅఅఅ, మె। ఎఎఎఎఎ-మిఇఇ।రా , అఅఅ- తెఎ ॥
ధమగరి స-ధ సరి * మాపధ - పధపమగరి - పమ
లుఉపఅఅ-రఅఅ *
పాప-సరీరి-ధపా-ధమా-పమగరిసనిధ । రిసా, - సరిమప । , ధపనిధ మగరి ॥
మ ధానిధా , , - పధసరీగసరిమాగరి ।
సరిగసా-రిగరిసరి-ధరిపనిధప-మపధా । సరిగసా - నిధప । ధమగరిస - గరిని
ధమగరిస - ధసరి*, మనసే ॥

ఎత్తుగడ (పల్లవి.)

, , , , - , , , , , - మామా-పధమధపమగరి ।
, , , , - , , , , , - మారూ -బఅఅఅఅఅఅ ।

,-మపధనిధా-పనిధపమప।ధధమగరిస-మగ। రిస నిధసా, స ||
ఈ , ,-కి ఇక్షుఇఈ-తలఅఅఅఅ।శఅఅఅఅఅ-జ అ। అలఅఅఅ , దు ||

నిధప - మగరి సరి
ఉఉఉ -ర అఅఅఅ } మరు ||

1. ధా , , - , , పా - , , ధా-పామా-ధా , , ।

పామా - గారీ - , , పా-మాగా - రీసా । , , ధా - సారీ । మాపా - , , మా ||
గారీ - సారీ * , (మరు)

2. ధాపమగరి - పామగరిమాగరిసనిధరీ ।

సా , ధసరిమపా-ధసనిధపా-మపధసరి । గరీసరినిధ - స । , రినిధపమ - ధమ ||
గరిస - ధారిసరి * (మరు)

3. సనిధ-పధమపధ-నిధపధమగరిసగరిస-స ।

నిధరిస-మగరి-పమ ధపధ-పమధ-సనిధరిస । గరిసని - ధపమప । ధసరి - పధసనిధ ||
పమగరిస - దసరి * (మరు)

4. మా , మగరిసరిమా-,గరిధసరిమా-, ధ।

పమగరిమా, - సనిధపధమా , - ధపధసరి। మా,-గరిసనిధ । మా , గరిసనిధ ॥

మా , - ధపధసరిం * (మరు)

5 సరిస - పామగరిసరి - మమాగరిసనిధరీ।

సా , - ధపరిధా-సరిగసా-రిమపరీ-మప । ధమా - గరిసనిధ । సరిమపధా-, , ॥

సనిధపా-ధపగరిమపధ-సరిగసారిమా ।

గరీసనిధపమ - పధసరీరి - మపధసాస । రిమప - ధాధ - సరి । గసా - గరిసనిధ ॥

ప - మగరిస - ధపరి * (మరు)